T.C.
TRAKYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANA BİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

# BULGAR KAYNAKLARINA GÖRE BULGARİSTAN'IN NATO'YA GİRİŞİ

RUKİE YAKUB PEHLİVAN

TEZ DANIŞMANI
DOÇ. DR. İBRAHİM KAMİL

EDİRNE - 2019

T.C.

TRAKYA ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI

ULUSLARARASI İLİŞKİLER PROGRAMI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**RUKİE YAKUB PEHLİVAN** tarafından hazırlanan **BULGAR KAYNAKLARINA GÖRE BULGARİSTAN'IN NATO'YA GİRİŞİ** Konulu **Yüksek Lisans** tezinin Sınavı, Trakya Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim Yönetmeliği'nin 19-6 maddeleri uyarınca **5 NİSAN 2019 CUMA** günü saat **14.00** 'da yapılmış olup, yüksek lisans tezinin *Kabul Edilmesine ..... **OYBİRLİĞİ/~~OYÇOKLUĞU~~** ile karar verilmiştir.

| **JÜRİ ÜYELERİ** | **KANAAT** | **İMZA** |
|---|---|---|
| DOÇ. DR. İBRAHİM KAMİL (DANIŞMAN) | Kabul Edilmesine | |
| DOÇ. DR. CEMİLE ARIKOĞLU ÜNDÜCÜ | Kabul edilmesine | |
| DR. ÖĞR. ÜYESİ NERİMAN HOCAOĞLU | Kabul edilmesine | |

* Jüri üyelerinin, tezle ilgili kanaat açıklaması kısmında "Kabul Edilmesine/Reddine" seçeneklerinden birini tercih etmeleri gerekir.

T.C

YÜKSEKÖĞRETİM KURULU

ULUSAL TEZ MERKEZİ

TEZ VERİ GİRİŞ FORMU

| | |
|---|---|
| Referans No | 10243455 |
| Yazar Adı / Soyadı | RUKIE YAKUB PEHLIVAN |
| T.C.Kimlik No | 99211275994 |
| Telefon | 5050277276 |
| E-Posta | rukiyepehlivn@gmail.com |
| Tezin Dili | Türkçe |
| Tezin Özgün Adı | BULGAR KAYNAKLARINA GÖRE BULGARİSTAN'IN NATO'YA GİRİŞİ |
| Tezin Tercümesi | BULGARİA'S ACCESS TO NATO ACCORDİNG TO BULGARİAN RESOURCES |
| Konu | Uluslararası İlişkiler = International Relations |
| Üniversite | Trakya Üniversitesi |
| Enstitü / Hastane | Sosyal Bilimler Enstitüsü |
| Anabilim Dalı | Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı |
| Bilim Dalı | |
| Tez Türü | Yüksek Lisans |
| Yılı | 2019 |
| Sayfa | 131 |
| Tez Danışmanları | DOÇ. DR. İBRAHİM KAMİL |
| Dizin Terimleri | |
| Önerilen Dizin Terimleri | İkinci Dünya Savaşı, Bulgaristan, İki Kutuplu Dünya, NATO, Varşova Paktı, Uluslararası operasyonlar. |

06.04.2019

İmza:.....

**Tezin adı:** Bulgar Kaynaklarına Göre Bulgaristan'ın NATO Üyelik Süreci

**Hazırlayan:** RUKİE YAKUB PEHLİVAN

# ÖZET

Bu çalışmada, Bulgar kaynaklarına göre Bulgaristan'ın NATO üyelik süreci göz önünde tutularak kronolojik yol ile süreç takip edilmiştir. Birinci bölümde, İkinci Dünya Savaşı sonrası başlayan güçler dengesi sisteminin değişimi ve Bulgaristan'a olan yansımaları sonrasında ülkenin Doğu Blok içerisinde yer almasına yer verilmiştir. Soğuk Savaşla birlikte iki blokta başlayan silahlanma yarışı ve tarafların güvenliklerini sağlamak adına kurdukları güvenlik örgütlerinin nedenlerine ve aralarındaki farklara değinilmiştir. 1980'ler itibarı ile Doğu Bloku' ndaki gelişmelere vurgu yapılmış ve Soğuk Savaşın sona ermesi üzerine de durulmuştur. İkinci bölümde ise 1989 yılı itibarı ile Bulgaristan içerisinde yaşanan çalkantılar sonucunda ülkenin komünizmi bırakıp demokrasiye geçişi ile Batı'ya yönelip NATO' ya üyelik süreci incelenmiştir. Kaybedilen yedi yıl sonucunda, ülke içerisinde 1996-1997 yılları arasında çok ciddi ekonomik kriz yaşanmış ve bunun sonucunda Batı ile entegrasyon fikrine Bulgaristan daha ciddi bakmaya başlamıştır. 2004 yılında İttifak'a tam üye olmayı başarmıştır. Üçüncü bölümde, Bulgaristan'ın İttifak bünyesinde katıldığı uluslararası operasyonlara vurgu yapılmıştır. NATO'ya üye olmadan önce de Bulgaristan'ın İttifak'ın bir üyesi gibi uluslararası operasyonlara vurgu yapılmıştır. Yugoslavya'nın dağılması sonrası Balkanlar'da yaşanan Bosna Savaşı ile birlikte NATO Balkanlar'daki ilk operasyonunu yapmıştır. Daha sonra Kosova Müdahalesi gündeme gelmiş, 2001 Afganistan, 2003 yılında Irak ve 2011'de Libya müdahalelerini gerçekleştirmiştir.

Anahtar kelime: *İkinci Dünya Savaşı, Bulgaristan, İki Kutuplu Dünya, NATO, Varşova Paktı, Uluslararası operasyonlar.*

**Thesis Title:** Bulgaria's NATO Membership Process According to Bulgarian Resources

**Prepared by:** RUKİE YAKUB PEHLİVAN

## ABSTRACT

İn this study, Bulgaria's NATO membership, according to Bulgarian sources was followed chronollogically. The changes in the system of the balance of power which began in the end of Second World War and its reflections to Bulgaria, included in the first chapter. As a result, the country was included in the Eastern Block. The Cold Wars year followed by armament race of two blocks. Two sides of the bloks to ensur their security established the security organizations, which were different in their stucture. During the 1980s, in the Eastern Bloc some important developments took place which have ended Cold War. In the second part, Bulgaria's transition from communism to democracy and its process of NATO membership after the turmoil in 1989 year have been examined. As a result of the seven years lost, the country experienced a very serious economic crisis between 1996-1997 and Bulgaria have began to look more seriously at the idea of integration with the western world. In 2004 it became a full member of the Alliance. The third chapter emphasizes the international operations of Bulgaria within the Alliance. Although, the country was not a member of NATO, it took place in the international operations of the Alliance, NATO carried out its first operation in the Balkans with the Bosnian War. Fallowing the Kosovo Intervention, the war in Afghanistan, Iraq in 2003 and Libya in 2011 came into question.

Keywords: *World War II, Bulgaria, Bipolar World, NATO, Warsaw Pact, International operations.*

# ÖNSÖZ

Yapmış olduğum çalışmanın konusu Bulgar kaynaklarına göre Bulgaristan'ın NATO üyelik sürecidir. Her ülkenin kendine ait dış politikasını yürütme tarzı vardır. Burada önemli olan başarılı bir siyaset güdüp üyeliği tamamlamış olmasıdır. Bu çalışma çeşitli Bulgar kaynakları kullanılarak incelenmiştir**.**

Bu çalışmanın gerçekleştirilmesinde, değerli bilgilerini benimle paylaşan, kendisine ne zaman danışsam bana kıymetli zamanını ayırıp sabırla ve büyük bir ilgiyle bana faydalı olabilmek için elinden gelenden fazlasını sunan her sorun yaşadığımda yanına çekinmeden gidebildiğim, güler yüzünü ve samimiyetini benden esirgemeyen ve gelecekteki mesleki hayatımda da bana verdiği değerli bilgilerden faydalanacağımı düşündüğüm kıymetli ve danışman hoca statüsünü hakkıyla yerine getiren Doç. Dr. İbrahim KAMİL' e teşekkürü bir borç biliyor ve şükranlarımı sunuyorum. Tüm hayatım boyunca desteğini her an arkamda hissettiğim annem Hatice PEHLİVAN, babam Yakup PEHLİVAN, ablam Hatice PEHLİVAN ve kardeşim Adnan PEHLİVAN' na teşekkürlerimi sunuyorum.

# KISALTMALAR

**a.g.e** : adı geçen eser

**AAOK** : Avrupa Atlantik Ortaklık Konseyi

**AB** : Avrupa Birliği

**ABD** : Amerika Birleşik Devletleri

**ABKPAM** : Avrupa Birliği Kosova Polis Misyonu

**BİO** : Barış İçin Ortaklık

**BKP** : Bulgar Komünist Partisi

**BM** : Birleşmiş Milletler

**BMYK** : Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği

**BSP** : Bulgar Sosyalist Partisi

**COMECON** : Council for Mutual Economic Assistance

**DGB** : Devlet Güvenlik Birimi

**DGK** : Devlet Güvenlik Kurumu

**DS** : Dırjavna Sigurnost

**GSYİH** : Gayri Safi Yurt İçi Hasıla

**HÖH** : Hak ve Özgürkükler Hareketi

**IFOR** : Implementation Force

**IMF** : International Monetary Fund /Uluslararası Para Fonu

**ISAF** : Uluslararası Güvenlik Destek Gücü / International

**KAİK** : Kuzey Atlantik İşbirliği Konseyi

**NATO** : North Atlantic Treaty Organization /Kuzey Atlantik Savunma Teşkilatı

**NDSV** **:** Natsionalno Dvijenie Simeon Vtori

**NTM-I** **:** The NATO Training Mission-Iraq

**OTHA** **:** Office of Reconstruction and Humanitarian Affairs

**s.** **:** sayfa

**SB** **:** Sovyetler Birliği

Security Assistance Force

**SSCB** **:** Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği

**UÇK** **:** Kosova Kurtuluş Ordusu

United Nation Mission in Kosovo

**UNMİK** **:** Birleşmiş Milletler Kosova Geçici Yönetim Misyonu/

**VMRO** **:** İç Makedonya Devrimci Hükümeti

**yy** **:** Yüzyıl

# İÇİNDEKİLER

**ÖZET** ..... i
**ABSTRACT** ..... ii
**ÖNSÖZ** ..... iii
**KISALTMALAR** ..... iv
**İÇİNDEKİLER** ..... vi
**GİRİŞ** ..... 1
**BİRİNCİ BÖLÜM** ..... 3
**SOĞUK SAVAŞ DÖNEMİ VE BULGARİSTAN'A YANSIMALARI** ..... 3
**1. İkinci Dünya Savaşı Sırasında Konferanslar** ..... 3
**1.1. Kazablanka Konferansı** ..... 4
**1.2. Washington Konferansı** ..... 4
**1.3. Quebec Konferansı** ..... 4
**1.4. Moskova Konferansı** ..... 5
**1.5. Tahran Konferansı** ..... 5
**1.6. Yalta Konferansı** ..... 6
**1.7. Yüzdeler Antlaşması Bildirisi** ..... 6
**1.8. Potsdam Konferansı** ..... 7
**1.9. Paris Konferansı ve Paris Antlaşması (1947)** ..... 9
**2. NATO' nun Kuruluşu** ..... 10
**2.1. Marshall Planı ve Truman Doktrini** ..... 11
**2.2. Kuzey Atlantik Antlaşması ve NATO Kuruluşu** ..... 12
**2.2.1. NATO Kurumları** ..... 12
**3. Sovyet Modeline Göre Sosyo-Ekonomik ve Askeri Düzenin Kurulması** ..... 15
**3.1. Sosyo- Ekonomik Düzen** ..... 15
**3.1.1. Kominform'un Kuruluşu** ..... 15
**3.1.2. Comecon** ..... 15
**3.2. Askeri Yapının Kurulması** ..... 16
3.2.1. **Varşova Paktı** ..... 16
**3.3. Varşova Paktı ve NATO** ..... 17
**4. Bulgaristan' ın Birleşmiş Milletlere Üyeliği** ..... 18

**5. Bulgaristan-Yugoslavya Dostluk ve İşbirliği Anlaşması** ..... 20
**6. Bulgaristan Komünist Partisi'nin Nisan Kongresi (1956)** ..... 22
**7. Sofya-Moskova İlişkileri (1944-1989)** ..... 23
**8. Varşova Paktı' nda Bulgaristan Silahlı Kuvvetleri** ..... 24
8.1. **SS-23 Füzeleri** ..... 25
**9. Sovyetler Birliği'nin Sonu** ..... 26
**İKİNCİ BÖLÜM** ..... 29
**BULGAR KAYNAKLARINA GÖRE** ..... 29
**BULGARİSTAN'IN NATO'YA GİRİŞİ** ..... 29
**1. ABD' nin Güneydoğu Avrupa İle İlgili Politikaları** ..... 31
**1.1. Birinci Hedef: Etnik Çatışmaların Durdurulması** ..... 34
**1.2. İkinci Hedef: Demokratik Rejimlerin Kurulmasına Destek Olmak** ..... 36
**1.3. Üçüncü Hedef: Demokratik Kurumlar ve Piyasa Ekonomisi Oluşturmak** ..... 36
**1.4. Dördüncü Hedef: Güneydoğu Avrupa Ülkelerinin AB ve NATO Üyeliklerini Desteklemek** ..... 37
**2. 1989- 1996 Dönemi** ..... 38
**2.1. Bulgaristan Dış Politikasında Yeni Eğilimler** ..... 39
**2.1.1. İzolasyonizm (Yalnızlık) ve Tarafsızlık** ..... 40
**2.1.2. Bölgecilik ve Ortodoksluk** ..... 42
**2.1.3. Atlantikçilik ve Avrupacılık** ..... 43
**2.2. Reform Sözleşmesi Yoluyla Demokrasiye Geçiş** ..... 44
**2.2.1. 10 Kasım 1989** ..... 44
**2.2.2. 1991 Anayasası** ..... 45
**2.3. Batı İle İlk Temaslar** ..... 47
**2.3.1.Londra Deklarasyonu (1990)** ..... 47
**2.3.2. Bulgaristan Atlantik Kulübü ( The Atlantic Club of Bulgaria)** ..... 47
**2.3.3.Roma Deklarasyonu (1991)** ..... 48
**2.3.4. NATO'nun Yeni Stratejisi** ..... 49
**2.3.4.1. Kuzey Atlantik İşbirliği Konseyi** ..... 49
**2.3.4.2.Barış İçin Ortaklık** ..... 50
**2.4. Bulgaristan'da Ekonomik Kriz** ..... 52
**2.5. Bulgaristan ve NATO: Kaybolan Yedi Yıl** ..... 54
**2.5.1. Bulgaristan'da Gelişmeler** ..... 55
**2.5.1.1. Siyasi reform / Demokratikleşme** ..... 55

**2.5.1.2. Ekonomik reform** ..... 55
**2.5.1.3. Azınlıklar** ..... 55
**2.5.1.4. Komşu Ülkelerle İlişkiler:** ..... 56
**3. 1997-2001- NATO'ya Üyelik** ..... 58
**3.1. Bulgaristan'ın Üyelik Kararı** ..... 58
**3.1.1. Ulusal Program** ..... 58
**3.2. İvan Kostov Hükümeti** ..... 59
**3.2.1. Avrupa-Atlantik Ortaklık Konseyi** ..... 60
**3.3.NATO'nun Madrid Zirvesi** ..... 61
**4.2002-2012 – İttifak'a Tam Üyelik ve Kriterlerin Yerine Getirilmesi** ..... 64
**4.1.2001 Seçimleri** ..... 66
**4.2. Prag Zirvesi** ..... 69
**4.3. Bulgaristan'da ABD Üsleri- Graf İgnatievo Hava Üssü, Bezmer Hava Üssü, Novo Selo Eğitim Poligonu (Aytos Hangarları dahil)** ..... 70
**ÜÇÜNCÜ BÖLÜM** ..... 73
**BULGARİSTAN'IN NATO BÜNYESİNDE KATILDIĞI LUSLARARASI MÜDAHALELER** ..... 73
**1. Yugoslavya Krizi** ..... 73
**1.1. IFOR ve Bulgaristan** ..... 74
**2.NATO' nun Kosova Müdahalesi** ..... 76
**2.1. Kosova Savaşı'nın Arka Planı** ..... 76
**2.2. Kosova'da Arnavut Ulusu Meselesi** ..... 77
**2.3. Kosova Kurtuluş Ordusu** ..... 80
**2.4.Müdahale Nasıl Gerçekleşti ?** ..... 80
**2.4.1. Birleşmiş Milletler Kosova Misyonu (UNMIK)** ..... 82
**2.4.2. KFOR ve Misyonu** ..... 83
**2.4.3. Kosova Operasyonu ve Bulgaristan** ..... 83
**2.4.4.Kosova Bağımsızlığı Sürecinde ABD'nin Rolü** ..... 85
**2.4.5. Avrupa Birliği Kosova Polis ve Adalet Misyonu (ABKPAM) / European Union Rule of Law Mission in Kosovo (EULEX)** ..... 87
**3. Afganistan** ..... 88
**3.1. İkinci Afganistan Savaşı** ..... 89
**3.1.1. Uluslararası Güçlerin Müdahalesi** ..... 90
**3.1.2. NATO – Afganistan** ..... 92

**3.1.2.1. Uluslararası Güvenlik Destek Gücü –ISAF** ..... 93
**3.1.3. Afganistan'da Son Durum** ..... 95
**4. Irak Savaşı** ..... 96
**4.1. NATO Eğitim Misyonu ve Bulgaristan** ..... 97
**4.1.1. İstikrar ve Yeniden Yapılandırma Safhası (IV. Safha)** ..... 97
**4.2. Bulgaristan'ın Gönüllü Koalisyon' a Katılma Sebepleri ve Sonuçları** ..... 99
**5. Libya Müdahalesi** ..... 100
**5.1. Bulgaristan' ın Tutumu** ..... 103
**5.2. Son Durum** ..... 104
**SONUÇ** ..... 104
**KAYNAKÇA** ..... 107

# GİRİŞ

Bulgaristan Krallığı, Cumhurbaşkanı Georgi Kyoseivanov önderliğinde, savaşın başlaması ile beraber tarafsızlık politikasını duyurmuştur. Bulgaristan yönetiminin aklında savaş bitene kadar tarafsız kalıp, olan biteni uzaktan seyretme düşüncesi mevcut olmuştur. Ancak, 2. Balkan Savaşından ve 1. Dünya Savaşından kalan bazı eksi dosyalar hala kapanmamıştı, dolayısıyla hızla büyüyen ateş içerisine ister istemez girmek zorunda kalmıştır. 7 Eylül 1940 tarihinde Craviova Anlaşması ile Güney Dobruca Romanya'dan alınıp Bulgaristan'a verilmiştir. Bu anlaşmaların arka planında Nazi Almanya'sı olmuştur. Savaş tüm hızıyla Avrupa'ya yayılırken İtalyanların başarısız Yunanistan seferini, Naziler bir an önce çözmek istemişlerdir. Özellikle, vaat edilen bazı Yunan topraklarının da etkisiyle Bulgaristan, Almanya, İtalya ve Japonya'nın olduğu üçlü ittifak içerisine girmiştir. Bu aşamada Almanların, Sovyetlerle saldırmazlık anlaşması olduğunu da unutmamak lazımdır

6 Nisan 1941 yılında resmi olarak Müttefik bloğuna katılmış olsa da, Yunanistan ve Yugoslavya işgallerinde hiçbir zaman doğrudan bir saldırı yapmamıştır. 17 Nisanda Yugoslavya, 30 Nisanda Yunanistan'ın işgali tamamlandıktan sonra İç ve Batı Makedonya, Batı Rumeli bölümlerini işgal etmiştir. Yunanistan tarafında da Drama, Komotini, Xanthi, Kavala ve Thasos adasını işgal etmiştir. 22 Haziran 1941 yılında başlayan Sovyet işgaline hiçbir zaman katılmamış, Sovyetler Birliğine de savaş ilan etmemiştir Tüm bu olaylar ülkeyi çalkalarken, 1943 Ağustos ayında Almanya ziyaretinden dönen Çar 3. Boris ani bir şekilde hayatını kaybetmiştir. Boris'in yerine Alman yanlısı Dobri Bozhilov getirilmiştir

1944 Ağustosunda Romanya taraf değiştirdi ve Almanya'ya savaş açmıştır. Bu esnada ilerleyen Sovyet ordusu Bulgar sınırlarına kadar gelmiştir. Tarafsızlığını deklare edip ülkesindeki Alman ordusunu dışarı atsa da 2 Eylül'de Bozhilov ve hükümeti devrilmiştir. Yerine muhalefet partilerinin isteği ile Konstantin Muraviev gelse de ülke içerisindeki Komünist temelli gruplar bundan memnun kalmamışlardır. 5 Eylül'de Sovyetler Birliği, Bulgaristan'a savaş açmıştır. Varna, Burgas ve ülkenin kuzey bölgeleri işgal edilirken, Bulgar ordusu herhangi bir direniş göstermemiştir. Ülke içerisinde ilerleyen Sovyet ordusu Sofya'ya girerek hükümeti dağıtmıştır. 9

Eylül'de Kimon Georgiev cumhurbaşkanı olarak ilan edilmiştir. Sonuç olarak savaşa monarşist bir yapı ile giren Bulgaristan, Sovyet işgalinden sonra resmi olarak Komünist bir hükümet tarafından yönetilmeye başlamıştır. Güney Dobruca ve iç Makedonya Bulgaristan sınırları içerisinde 1947 Paris Barış Konferansında belirlenmiştir. Müttefik Blokundan savaşa girip de toprak alanı bakımından karlı çıkan tek devlet de bu sayede Bulgaristan olmuştur.

# BİRİNCİ BÖLÜM

# SOĞUK SAVAŞ DÖNEMİ VE BULGARİSTAN'A YANSIMALARI

İkinci Dünya Savaşı yaklaşık 70.000.000 insanın ölümüne neden olduktan sonra sona ermiştir. Savaşın sona ermesinin ardından dünyada yeni sınırlar çizilmiştir. SSCB ve ABD ekseninde iki ana kutuba ayrılan dünya iki emperyalist kamp arasındaki soğuk savaş ile tehdit altında kalmıştır. Nükleer silahlanma yarışı, birkaç kez dünyayı nükleer savaşın eşiğinden döndürmüştür. Savaş sonrası dönemde Birleşmiş Milletler gibi bütün ülkeleri kapsayan bir örgüt kurulmuş ve bu örgütün temel görevleri arasında uluslararası düzeni ve barışı korumak ilkeleri yer almıştır. Ancak devletler arasında çekişmeler sona ermedi. ABD ve Sovyetler Birliği'nin öncülüğünde devletler genel olarak iki gruba ayrılmış ve güvenliklerini temin etmek adına yeni iş birlikleri gerçekleştirmişlerdir. ABD'nin öncülüğünde NATO, Sovyetler Birliği'nin liderliğinde de Varşova Paktı oluşturulmuştur.

## 1. İkinci Dünya Savaşı Sırasında Konferanslar

Müttefikler savaşı bir an önce sona erdirecek askeri tedbirlerin yanı sıra savaş sonrası düzenin esaslarını tesis edecek diplomatik hamleleri de belirlemek için bir dizi konferanslar tertiplemişlerdir.

Alman saldırısına uğrayan Sovyetler Birliği'nin 12 Temmuz 1941 yılında İngiltere ile, 1 Ağustos'ta da ABD ile birer anlaşma imzalaması, savaşın gidişatını değiştiren dönüm noktalarından biri olmuştur. ABD Başkanı Roosevelt ve İngiltere Başbakanı Churchill, 1941 yılının Ağustos aylarının başlarında savaşla ilgili gelişmeleri görüşmek üzere Kanada açıklarında bir savaş gemisinde bir araya gelmişlerdir. İki lider görüşmelerden sonra 14 Ağustos 1941'de ''Atlantik Bildirisi '' adı verilen ortak bir metin yayınlamışlardır. Daha sonra Birleşmiş Milletler Antlaşması'na dahil edilen bildirinin maddeleri arasında; savaştan sonra toprak kazanılmaması, ulusların kendi geleceklerini belirleme hakkına sahip olması (self determinasyon), uluslararası iş birliğinin geliştirilmesi, temel ham maddelerden eşit biçimde faydalanılması, insanların korku ve açlıktan kurtarılması, açık denizlerde ticaret serbestliğinin gerçekleştirilmesi, Mihver devletlerin silahtan arındırılması ve

savaştan sonra topyekün silahsızlanmaya gidilmesi gibi hususların üzerinde durulmuştur. ABD'nin savaşa katılmasından sonra Almanya'ya karşı savaşa giren 26 devletin imzasıyla 1 Ocak 1942 yılında Atlantik Bildirisi esas olmak üzere ''Birleşmiş Milletler Bildirisi'' yayınlandı. Böylece savaştan sonra kurulacak olan Birleşmiş Milletler Örgütünün nüvesi meydana gelmiştir.[1]

### 1.1. Kazablanka Konferansı:

Bu konferans ABD Başkanı Roosevelt ve İngiltere Başbakanı Churchill ile üst düzey komutanlar arasında, 1943 yılının 14-24 Ocak günleri arasında gerçekleştirilmiştir. Taraflar, ABD kuvvetlerinin Kasım 1942'de Fas ve Cezayir'e çıkarma yapmasını, Kuzey Afrika Savaşlarının gidişatını, çeşitli stratejik ve diplomatik sorunları görüşmüşlerdir. Konferans sonunda, Sovyetler Birliği üzerindeki baskıyı hafifletmek için Sicilya'ya çıkama yapması, Balkanlarda ikinci bir cephenin açılması, Mihver devletlerin kayıtsız şartsız teslimine kadar mücadeleye devam edilmesi gibi kararlar alınmıştır.[2]

### 1.2. Washington Konferansı:

Roosevelt ve Churchill'in başkanlığında 12-16 Mayıs 1943'te gerçekleştirilmiş olan konferansta, İtalya'nın işgal edilmesi, ikinci cephenin Fransa'da açılması, savaş sonrasına kurulacak barışın korunması sorumluluğunun ABD, İngiltere, Sovyetler Birliği ve Çin'e verilmesi kararlaştırılmıştır.

### 1.3. Quebec Konferansı:

ABD ve İngiltere devlet başkanları, 14-24 Ağustos 1943 yılında Kanada'nın Quebec kentinde tekrar bir araya gelmişlerdir. Churchill'in ikinci cephenin Balkanlarda açılması önerisi, Roosevelt tarafından reddedilmiştir. Konferansta, savaş sonrasında Almanya'nın silahsızlandırılarak kontrol altına alınması, daha önce Fransa'da açılması

---

[1] Philippe Moro- Gefarge , https://geopolitica.eu/2005/869-sbarkana-li-e-yemenskata-strategiya-na-sasht , ( 07.08.2018 )

[2] *Konferentsiyata v Kazablanka 14.1.1944,* (http://www.extremecentrepoint.com/archives/12526 , (07.08.2018)

planlanan cephenin Normandiya kıyılarında olması ve bu çıkarmanın hazırlıkları Birleşik Devletler tarafından yürütülmesi kararına varılmıştır. [3]

### 1.4.Moskova Konferansı:

Ekim- Kasım 1943 tarihleri arasında Moskova'da bulunan Kremlin Sarayında gerçekleştirilen konferansta; ABD, İngiltere, Sovyetler Birliği ve Çin dışişleri bakanları katılmıştır. Görüşmelerde Güneydoğu Avrupa ve oradaki hakimiyet alanının belirlenmesi ana konu olarak yer almıştır.

Birkaç ay sonra Yalta Konferansı esnasında bu gayrı resmi toprak paylaşımı gerçek olmuştur. Konferans bitiminde yayınlanan ortak bildiride; Müttefik devletlerin düşmanın kayıtsız- koşulsuz teslim olmasından sonra barışı sürdürebilmek için bütün barışsever devletlerin eşit haklarla katılabilecekleri bir örgütün kurulmasına İtalya'daki savaş suçlularının mahkemeye verilmesine, Avusturya'nın savaştan sonra bağımsız bir devlet olmasına ve Alman savaş sucularının yargılanmak üzere ilgili devletlere teslim edilmesini gibi konular üzerinde uzlaşıldığı açıklanmıştır.

### 1.5.Tahran Konferansı:

İngiltere ve Sovyetler Birliği, İran'ın 1941'de Sovyetlere kolay yollardan yardım ulaştırılması amacıyla işgal edilmiştir. Stalin, üç büyük Müttefik devlet liderinin buluşmaları gündeme getirilince, Kızıl Ordu birliklerinin işgali altında olmayan bir yere gitmeyeceğini açıklaması sonucu Tahran'da bu konferans düzenlenmiştir. Roosevelt, Churchill ve Stalin'in 28 Kasım-1 Aralık 1943'te düzenlenen bu konferansta; İran'a yardım yapılması, Yugoslavya'da direnişçilere her türlü desteğin verilmesi, Normandiya'da ikinci cephenin açılması, Polonya sınırının saptanması, kesin zafere kadar savaşın birlikte yürütülmesi ve savaştan sonra barışın korunması için uluslararası bir örgütün kurulması konuları görüşülmüştür.[4]

---

[3] *6 yuni: predi 70g. Syuznitsite otkrivat btoriya front v Normandiya* , https://www.blitz.bg/obshtestvo/6-yuni-predi-70-g-syuznitsite-otkrivat-vtoriya-front-v-normandiya_news270046.html , (07.08.2018)

[4] "*Teheranska konferentiya"* Sbornik Dokumenti, Sofya -1984, s.183-184

### 1.6. Yalta Konferansı:

6 Haziran 1944 tarihli Normandiya çıkarmasından sonra Fransa'nın Alman işgalinden kurtulması ve Almanya'nın gücünü yitirmesi, bu ülkenin teslim olmasını gündeme getirmiştir. Bu durumda, hem barış hakkında daha esaslı bir anlaşmaya varmak hem de Sovyetler Birliği'nin Japonya'ya savaş açmasını sağlamak amacıyla üç büyük müttefik lideri, 4 – 11 Şubat 1945 tarihleri arasında Kırım'ın Yalta kentinde bir araya gelmişlerdir. Roosevelt, Churchill ve Stalin Yalta Konferansı'nda , Hitler Almanya'sının teslim olmasının ardından Sovyetlerin Japonya'ya savaş açması, Çin ile bir dostluk ve ittifak anlaşması imzalaması, üç büyük müttefik ordularının Almanya'nın birer bölgesini işgal etmesi, merkezi Berlin olmak üzere her üç devletin komutanlarından oluşan bir ''Merkez Kontrol Komisyon'' un kurulması ( buna daha sonra Fransa da dahil olmuştur), Alman militarizmi ve Nazizmin yok edilmesi, Fransa'nın da Almanya'ya işgal birlikleri göndermesi, Almanya'nın savaş tazminatı ödemesi ve Birleşmiş Milletler örgütünün kurulması için 25 Nisan 1945' te San Fransisco' da bir konferans düzenlenmesi konuları üzerinde durmuşlardır.

### 1.7. Yüzdeler Antlaşması Bildirisi

9 Ekim 1944'te Moskova'da buluşan Churchill ile Stalin, Balkanların paylaşımını görüşmüşlerdir.[5] Burada Romanya %90 , Bulgaristan %75 ve Yugoslavya %50 oranında Sovyetler lehine nüfuz sahasına bölünmüştür.[6] İngiltere Macaristan'da %50, Yunanistan'da %90 oranında etkili hale gelmiştir.[7] Churchill, teklifinin tercüme edilmesini beklerken hedeflenen paylaşım oranlarını bir kağıda yazarak Stalin'e uzatmıştır.[8] Churchill'in önerdiği bu paylaşımın nasıl yapılacağı pek belli

---

[5] Adrian Çoroyanu, ''Nevızmojnoto Byagstvo i Rumıntsite i Balkanite'', *Balkanite Kato Merafora*, (Ed.) Duşan Bieliç, Obrad Saviç, Knigoizdatelska Kışta Trud, 2004, s.289.
[6] Franko Tudjman, *İstoriçeska Sıdba na Narodite,* Akademiçno İzdatelstvo '' Prof. Marin Drinov'', Sofya, 1997, s.224.
[7] Georgi Gunev, İvan İlçev, Uinstın Çırçil i Balkanite, İzdatelstvo Riva, Sofya, 2007, s.292.
[8] Emanuil Emanuilov, Bulgaria v Politikata na Velikite Sili (1939-1947), İzdatelstvo PAN-VAT, Sofya, 1997, s.207.

olmamasına rağmen Stalin, belirlenen oranların yanına mavi tükenmez kalemiyle büyük bir onay işareti koyarak tekrardan Churchill'e vermiştir.[9] Ayrıca SSCB, İngiltere'nin yüzdesini biraz daha azaltmak ve Macaristan hariç diğer Doğu Avrupa ülkelerinden daha fazla avantaj elde etmek için görüşme talep etmiş, sonuç alamamıştır.[10]

Batı Avrupa'nın güvenliğini sağlamak adına Churchill, Doğu Avrupa'yı bir nevi kurban etmiş fakat bu kararın faturası çok pahalıya mal olmuştur. Polonya, Romanya, Macaristan, Çekoslovakya, Yugoslavya, Bulgaristan, Doğu Almanya toprakları hep Sovyetler Birliği nüfuzu altında kalmıştır. Churchill ''işgal'' kelimesi yerine '' nüfuz'' kelimesini kullanmayı tercih etmiştir. Bu konferansın belgesi, 13 Şubat 1945 tarihinde Avrupa kıtasının kalın bir çizgiyle ortadan bölünmüş bir şekilde harita olarak yayınlanmıştır. Bu haritanın Doğu tarafı Sovyetler Birliği'nin nüfuz alanını göstermek adına kısım kırmızı renkle boyanmıştır. [11] ''Yüzdeler Antlaşması'' adı verilen, savaş sonrası siyasi düzen planlarının temel taşlarını oluşturan özgür ve demokratik halkların kendi kaderini tayin hakkı ilkelerini açıkça ihlal eden bu *modus vivendi'*yi ABD hiçbir zaman imzalamamıştır.[12]

Yalta Konferansı üç büyük Müttefik devlet arasından öteden beri süregelen anlaşmazlıkları belirginleştirmiştir. Roosevelt, Birleşmiş Milletler örgütünün kurulması kararından memnun kalırken Churchill ise Sovyetler Birliği'ne çok fazla ödün verildiğini öne sürmüştür. Müttefikler arasında bu farklı tutum ve davranışlar, savaş sırasında meydana getirilmiş olan ittifakın yara almasına yol açmıştır.

### 1.8.Potsdam Konferansı:

[9] Mustafa Aydın, ''İkinci Dünya Savaşı ve Türkiye (1939-1945), *Türk Dış Politikası, Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar, Cilt I,* 1919-1980, 6.Baskı, İstanbul,2002, s.471.
[10] Kissinger, *Diplomasi*, s.395.
[11] *9 Oktomvri– Uinstan Charchil dava Bulgariya na Stalin na salfetka,* https://www.faktor.bg/bg/articles/novini/balgariya/9-oktomvri-uinstan-charchil-dava-balgariya-na-stalin-na-salfetka (10.08.1018)

[12] Mcmahon, *Soğuk Savaş*, s.34

Üç büyük Müttefik devlet lideri, Almanya'nın teslim olmasından sonra, Avrupa'da ortaya çıkan sorunları görüşmek üzere 17 Temmuz – 2 Ağustos 1945 tarihleri arasında Berlin yakınlarında Potsdam'da bir araya gelmişlerdir. Planlanan tarihten 3 gün geç düzenlenen bu toplantıya ABD'nin temsilcisi olarak 12 Nisan 1945'te ölen Başkan Roosevelt yerine yardımcısı ve vekâleten başkanlık yapan Harry Truman toplantıya katılmıştır. Britanya'yı da hükümeti Churchill'in Muhafazakâr Partisi'nden devralan, İşçi Partisi lideri Başbakan Clement Attlee ve Sovyetler Birliği'ni de Josef Stalin temsil etmiştir.[13]

Konferansın en önemli tartışma konusu barışı nasıl sağlanacağı ve Almanya'ya nasıl bir biçim verileceği olmuştur. Almanya, Müttefikler tarafından dört bölgeye ayrılmış ve her biri ayrı devlet tarafından işgal edilmiştir. Bölgelerin sınırları üzerinde farklı görüşler ortaya atılmıştır. Bu nedenle Müttefikler; ABD, İngiltere ve Fransa bir tarafta, diğer tarafta ise Sovyetler Birliği olmak üzere Alman toprakları iki parçaya bölünmüştür ( Doğu ve Batı Almanya).[14]

Üç büyük Müttefik devlet, 2 Ağustos 1945 yılında konferansın bitiminde anlaşmaya vardıkları konuları bir deklarasyon şeklinde açıklamışlardır. Anlaşmaya varılmış konular şunlardır:

- Almanya'nın silahsızlandırılması ve askerlerden arındırılması,
- Almanya Silahlı Kuvvetleri'nin, Nazi birlik ve örgütlerinin tümüyle kaldırılması,
- Alman savaş endüstrisinin faaliyetlerini durdurarak yeniden çalışmaları düzenlenmesi ve Alman ekonomisinin Müttefikler tarafından kontrol edilmesi,
- Savaş suçlularının tutuklanması ve cezalandırılması,
- Almanya'nın savaş tazminatı ödemesi,

---

[13] *Berlinska/Potstamska konferentsia na rıkovoditelite na trite sıyuzni durjavi SSSR,SASHT i Velokobritaniya 17 yuli-2avgust 1945*,Sbornik dokumenti,Sofya,1987.

[14] Stelina Vasileva, , *Teheranka, Yaltenska i Potsdamska Konferentsii. Krai na Vtprata svetovna voina.* http://www.referati.org/teheranska-qltenska-i-potsdamska-konferencii-krai-na-vtorata-svetovna-voina/20938/ref/p2 (11.12.2018)

- Almanya'da demokratik bir düzenin kurulmasını, gibi belirlenmiştir.[15]

Bu konferansta yukarıda saydığımız konuların yanı sıra; Sovyetler Birliği'nin Japonya'ya savaş açması, Avusturya'nın dört işgal bölgesine ayrılması, İtalya ile koşulları ağır olmayan bir barış antlaşması imzalanması, İran'ın derhal boşaltılması, SSCB'nin Boğazlarda üs kurma talebinin görüşülmesi ve buradan geçişin tam ve serbest olması gibi konuları üzerine görüşmeler yürütülmüştür.

### 1.9.Paris Konferansı ve Paris Antlaşması (1947)

Paris Konferansı'nın amacı Müttefik devletler Almanya hariç Avrupa'daki Mihver devletlerle barış antlaşmalarını görüşmüşlerdir.[16] Konferansın sonuçları:

- 10 Şubat 1947'de İtalya, Romanya, Macaristan, Bulgaristan ve Finlandiya ile Paris Antlaşması imzalanarak bu ülkelerin sınırları yeniden belirlenmiştir. Sırasıyla sözü geçen her bir ülkenin tazminat tutarları belirlenmiştir.
- On İki Ada'nın Yunanistan yönetimine verilmesi karara bağlanmıştır. İtalya'nın da onaylamasıyla, Nisan 1947'de On İki Ada resmen Yunanistan'ın eline geçmiştir.

Paris Barış Antlaşması, Bulgaristan'a karşı ciddi tazminat ödeme yükümlülüğü getirmiş ancak ülkenin toprak bütünlüğü korunmuştur.[17] De jure Bulgaristan 1947 yılına kadar savaş halinde bulunmuştur. Bu Anlaşma ile birlikte Sovyetler Birliği ordularını ülke topraklarından çekmiştir. Anlaşmanın Beşinci Bölümü savaş sonrası devletin ödemesi gereken tazminatları belirlemiştir. Buna göre

---

[15] *''Teheran,Yalta,Potsdam''*-Sbornik Dokumenti, Partizdat,Sofya-1972 yılı

[16] İskra Baeva, *Pouki ot Vtorata svetovna voina-za İztochna Evropa, za Evropa i za sveta,* Spisanie Mejdunarodni Otnoshenia, Sayı2-5 2005 yılı, s.75-80

[17] *Urejdane na mejdunarodnoto polojenie na Bulgariya sled Vtorata svetovna voyna (1944-1944) – Moskovskoto primirie, Parijkata mirna konferentsiya i Parijkiyat miren dogovor* , https://www.bg-istoria.com/2017/02/12-19441947.html, (10.08.1018)

Bulgaristan toplam 70. 000.000 Dolar tazminat ödeme yükümlülüğü altına girmiş, 45.000.000 Dolar Yunanistan'a ve 25.000.000 Dolar da Yugoslavya'ya ödemek durumunda kalmıştır. Bununla birlikte ülke uygulanan uluslararası izolasyondan çıkmış; Balkanlar, Avrupa ve tüm dünya ülkeleriyle ilişkilerini normalleştirmesi için önü açılmış ve Birleşmiş Milletler örgütüne üyeliği için kapı aralık bırakılmıştır. Almanya müttefiki olan bir tek Bulgaristan yenilmiş ülke olmasına rağmen toprak kazanımı elde ederek savaştan çıkmıştır. Paris Anlaşmasına göre ülke savaşa girmeden önceki hali ile kalıyor ve aynı zamanda Craiova Anlaşması yürürlükte kalıyor.[18]

## 2. NATO' nun Kuruluşu

İkinci Dünya Savaşı galibi ülkeler arasında soğuk hava daha 1945 yılında esmeye başlamıştır. Dünya siyaset tarihinde önemli bir yer tutan Demir Perde[19] tanımı ilk olarak İngiliz Devlet adamı Winston Leonard Spencer-Churchill tarafından 5 Mart 1946 tarihinde Fulton'da bir konferansta dile getirilmiştir.[20] Buna göre, II. Dünya Savaşı'nın sonu olan 1945 yılından Soğuk Savaş'ın sonu olan 1991 yılına kadar Avrupa'yı iki ayrı bölüme bölen ideolojik çatışma alanlarını ve fiziksel sınırları tanımlamak için kullanılmıştır. Terim, Sovyetler Birliği'nin kendisini ve uydusu olarak tanımlanan devletleri, Batı ülkeleri ve Sovyet kontrolünde olmayan ülkelerle açık temasını engellemek için çabalarını sembolize etmiştir. Demir Perde'nin doğu tarafında Sovyetler Birliği'ne bağlı ya da etkilenmiş ülkeler yer almıştır.

---

[18] http://www.svv-bg.com/history/pariskimirendogovor.pdf , (11.08.2018)

**Craiova Anlaması** – 1940 yılında Bulgaristan ve Romanya arasında imzalanmıştır. Romanya bu anlaşma ile herhangi bir savaş olmaksızın Dobruca' nın güneyini Bulgaristan'a terk etmiştir. Böylece Silistre, Hacıoğlupazarcık, Kaliakra, Balçık gibi şehirler Bulgaristan'a geçmiştir. http://www.kroraina.com/bugarash/bugarash/dobrudja/krajovskidogovor.html (09.10.2018)

[19] **Demir Perde (Iron Curtain):** Churchill'in muhalefette olduğu sırada, Misery Üniversitesi'nde yaptığı bir konuşmada kimsenin beklemediği anda Avrupa'nın ortasından Demir Perde'nin indiğini söylemiştir. Bu perde Baltık'taki Stettin'den, Adriyatik'e inmiştir. Churchill bu sınırı çizdiği yerden daha sonra 1961 yılında Berlin Duvarı geçmiştir.

[20] *''Winston Churchill Speech''*, https://www.cia.gov/library/readingroom/docs/1946-03-05.pdf, (11.08.2018 ).

## 2.1. Marshall Planı ve Truman Doktrini

Marshall Planı[21] ve Truman Doktrini[22], SSCB'nin Orta Doğu ve Avrupa'daki yayılma faaliyetlerine karşı ABD'nin almış olduğu ilk tedbirlerden olmuştur. Çekoslovak darbesinden (Şubat 1948)[23]sonra, İngiltere, Fransa, Belçika, Hollanda ve Lüksemburg arasında "Batı Avrupa Birliği" (Mart 1948) adı verilen bir ittifak sistemi kurulmuştur. Berlin Buhranı (Haziran 1948)[24] Batı savunmasının örgütlenmesine hız verilmiştir. Ancak Batı Avrupa devletlerinin gücü SSCB'ye karşı gerekli dengeyi kurmaktan yoksun kalmıştır. Bu nedenle Amerika'nın bu savunma sistemini desteklemesi gerekmiştir. Sonunda SSCB'nin tehditlerine karşılık 4 Nisan 1949'da 12 Batılı ülke (İngiltere, Fransa, Belçika, Hollanda, İtalya, İzlanda, Danimarka, Lüksemburg, Norveç, Portekiz, ABD, Kanada) arasında kısa adı ile NATO (North

---

[21] **Marshall Planı-** ABD Dışişleri Bakanı George Marshall, ABD'nin Avrupa'nın yeniden imarı için ekonomik yardım yapacağını açıklayarak Marshall Planı olarak isimlendirilen çözüm önerisini getirdi. 17 Avrupa ülkesi (Avusturya, Belçika, Danimarka, Fransa, İngiltere, İrlanda, İtalya, İzlanda, Lüksemburg, Hollanda, Norveç, Portekiz, İsveç, İsviçre, Türkiye ve Yunanistan) planı kabul ediyorlar. 1948'de Marshall yardımlarının dağıtımı için Avrupa Ekonomik İşbirliği Örgütü (OEEC) kuruldu. ABD 1948-1951 döneminde 17 Avrupa ülkesine toplam 12 milyar 731 milyon dolarlık ekonomik yardım yaptı. Yardımlar Amerikan şirketlerinden satın aldığı malları Avrupalılara aktarması şeklinde olmasından dolayı, bu durum Amerikan ekonomisinde ciddi bir canlanmaya yol açtı. Marshall yardımları sayesinde ekonomilerinde gözle görülür bir gelişme kaydetmeye başlayan ülkelerde komünistlerin iktidarı ele geçirme ihtimali ortadan kalktı. ; G. Nikova, *Planut Marshall, evropeiski sili i Bulgaria*, İstoricheski pregled,1993, sayı4-5, s.63-66.

[22] **Truman Doktrini** -ABD Başkanı Truman, 1947 başlarında daha sonra "çevreleme" olarak adlandırılacak politikasının ilk adımını atarak ve kendi adıyla anılacak doktrini ilan etti. Başkan Truman, Sovyetler Birliği baskısı ile karşı karşıya olan Türkiye ve Yunanistan'a toplam 400 milyon dolarlık askeri yardım yapılacağını duyurdu. ; Yordan Baev, *''Doktrinata Truman-globalizım i geopolitika''* Voenen Jurnal,Sofya,1997,No:2,s.88-95.

[23] **1948 Çekoslovakya darbesi veya Prag darbesi**, Şubat 1948 tarihinde Çekoslovakya Komünist Partisi'nin Sovyetler Birliği'nin desteği ile Çekoslovakya'nın kontrolü ele geçirerek ülkedeki 40 yıllık komünist yönetimin başlangıcı olan olaydı. Darbe, Soğuk Savaş'a giden yolda açık bir belirteç olduğu için ülke sınırlarının çok ötesine uzandı. Olay, Batılı ülkelerde endişelere neden oldu ve Marshall Planı'nın çabucak benimsenmesine, Batı Almanya'da bir devletin kurulmasına, NATO'nun kurulmasına ve Fransa'da ve özellikle İtalya'da komünistlerin iktidardan uzak tutulmasına yönelik güçlü tedbirler ve karşılıklı güvenliğe yönelik adımlar atıldı. Darbe, Demir Perde'nin 1989'daki devrimlere kadar kesin olarak çizilmesine neden oldu**.**

[24] **Berlin Buhranı -**İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra Almanya, dört işgal bölgesine ayrıldı. ABD, İngiltere ve Fransa işgalleri altındaki bölgeleri birleştirdiler. Bu gelişme üzerine SSCB'nin Batılıları Berlin'den atma çalışması Berlin Buhranı'nı ortaya çıkardı. 23 Mayıs 1949'da İngiltere, ABD ve Fransa işgal bölgesindeki topraklardan, Batı Almanya resmi adı ile Federal Alman Cumhuriyeti kuruldu. SSCB kontrolündeki doğu bölgesinde ise Ekim 1949'da Demokratik Alman Cumhuriyeti kuruldu. 1961 yılında Berlin Duvarı örülerek Almanya tam anlamıyla ikiye bölünmüş oldu. Berlin Duvarı, 1989 yılında yıkılmıştır.

Atlantik Treaty Organization) olan Kuzey Atlantik İttifakını kurulmuştur. İttifak, savunma amacı yanında siyasi, ekonomik, sosyal alanlarda da iş birliğini amaçlamıştır.

### 2.2.Kuzey Atlantik Antlaşması ve NATO Kuruluşu

NATO (Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü), Kuzey Antlaşması uyarınca 4 Nisan 1949'da Washington'da 10 Batı Avrupa ülkesi (Belçika, Danimarka, Fransa, Hollanda, İzlanda, Lüksemburg, Norveç, Portekiz, İngiltere ve İtalya) ve ikisi Kuzey Amerika'dan (Kanada, ABD) tarafından kurulmuştur. NATO' nun özü, bir üye ülkeye veya anlaşmaya taraf olanlara saldırı olması durumunda, askeri yardım da dahil olmak üzere karşılıklı yardım sağlayan ortak savunma hareketini de üzerine üstlenmiştir. NATO' nun oluşturulması için yasal dayanak, BM Sözleşmesi'nin 51. Maddesi, devletlerin hem bireysel hem de kolektif öz savunma hakkını teyit etmiştir.[25]

NATO'nun ortaya çıkışı İkinci Dünya Savaşı'ndan sonrası kıta için tehdit oluşturan ülkeler tarafından meydana getirilmiştir. Avrupa, kaos, güvensizlik ve Sovyetlerin tehdidi karşısında bir güvenlik garantörüne ihtiyaç duymuştur. Bu İttifak hem Sovyetlerin genişlemesi hem de militan milliyetçiliğin tekrar dirilmesi olasılığına karşı yaratılmıştır. İlk NATO Genel Sekreteri Lord Ismay, İttifak'ın ''Rusları dışarıda bırakmak, Amerikalı ve Almanları bütünlük içine çekmek'' için yaratıldığını söylemiştir.

#### 2.2.1. NATO Kurumları

**1) Kuzey Atlantik Konseyi (NATO Konseyi)**

Bugünkü sayısı 28 üye ülke tarafından yönetilen NATO içinde kararların nasıl alınacağı Kuzey Atlantik Antlaşması ve diğer sözleşmeler tarafından belirtilmiştir. Mevcut üyenin her biri NATO'nun Brüksel'deki merkezine bir delegasyon göndermekte, haftada en az bir kez toplanan ve NATO'da etki yönetim ve karar yetkisi bulunan bir idari organ olan Kuzey Atlantik Konseyi daimi üyelerden oluşmaktadır.

---

[25] Dimana Dermendhieva-Dramova, *Dogovorut za NATO v izmerenieto na novoto vreme*, Spisanie Mejdunarodni Otnoshenia, sayı 4,2010, s.5-26 ;
Simeon Nikolov, *NATO mejdu predizvikatelstvata, problemite i uspehite*, Spisanie Mejdunarodni Otnoshenia, Sayı 4,2011, s. 49-60.

Kuzey Atlantik Konseyi'nin toplantılarına NATO Genel Sekreteri başkanlık etmektedir ve karar alınması gerektiğinde oy birliği aranmaktadır. NATO'nun en önemli karar organıdır.

**2) Savunma Planlama Komitesi**

Daimi temsilcilerden kurulu olmakla birlikte yılda en az 2 kere savunma bakanları düzeyinde toplanan ve Fransa haricinde tüm üye ülkeler bu formda temsil edilmektedir. Bu komite NATO içerisindeki askeri makamlara rehberlik vermektedir.

**3) NATO Parlamenter Asamblesi**

NATO'nun geniş stratejik hedeflerini belirlemektedir. Yıllık oturumlarda bir araya gelen Asamble, daimi üyeler veya NATO'ya büyükelçi atayan üye ülkelerin parlamenter yapılarıyla etkileşim kurmaktadır. Bu Asamble, Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü üyelerinin yasa koyucularından ve 13 yedek üyeden oluşmaktadır.

Asamble resmi olarak NATO'dan farklı bir yapıdır ve NATO Konseyinin güvenlik politikalarını tartışmak için NATO ülkelerinin temsilcilerini bir araya getirmeyi amaçlamaktadır. Buna göre NATO'nun siyasi bütünleşme kuruluşudur ve İttifak Konseyi'nin gündemini 5 komitenin raporlarıyla oluşturmaktadır;

- Güvenliğin Sivil Boyutu Komitesi
- Savunma ve Güvenlik Komitesi
- Ekonomik ve Güvenlik Komitesi
- Siyasi Komitesi
- Bilim ve Teknoloji Komitesi

**4) Nükleer Planlama Grubu (NPG)**

NATO Savunma Planlaması Komitesi'nde yer alan Savunma Bakanları düzenli aralıklarla toplanarak nükleer kuvvetlerle ilgili siyasi konuları görüşmektedirler. Ortak bir biçimde karar alınmaktadır. NPG'nin çalışmaları NPG

Personel Grubu tarafından hazırlanmakta olup Personel Grubu NPG daimi temsilciler adına çalışmalar yapmakta ve haftada bir toplanmaktadır.[26]

**Askeri Örgüt ve Yapılar**

Teşkilatın askeri yapısı, üye devletlerin Genel Kurmay Başkanlarından veya onlar adına daimi görev yapan temsilci askeri personelden oluşmaktadır. Askeri Komite konseye karşı sorumlu olup en üst askeri merciidir.

Örgütün askeri müdahaleleri, Askeri Komite Başkanlığı tarafından komuta edilmektedir. Örgütün askeri birlikleri, ABD'den gelen bir kıdemli subay ve üst rütbeli bir Fransız subayı tarafından yönetilen iki Stratejik Birlik' ten oluşmaktadır. Birliklerin başında bulunan komutanlar yapılan tüm askeri işlerden Askeri Komite' ye karşı sorumludurlar.

Askeri kanatta üye ülkeleri temsilen bir askeri temsilci ve Uluslararası Askeri Personel tarafından desteklenen silahlı birliklerden üst düzey bir subay bulunmaktadır. Üye ülkeler tarafından gönderilen askeri temsilciler, örgütün siyasi odaklarının ve NATO ortak bölgesinin korunmasına yönelik alınan önlemlerde sorumlu olan Askeri Komite' yi kurmuşlardır. Komitenin asli görevi, örgütün askeri politikalarını yönlendirmek ve bu konularda görüş sunmaktır. Ayrıca komite, NATO ittifakları çerçevesinde görev alan ve örgütün askeri kanadında aktif görevde bulunan Stratejik Komutanlara rehberlik etmektedir.

NATO, kendi askeri yapısını Soğuk Savaş Dönemi boyunca geliştirmiş ve Soğuk Savaş dönemi sonrası ortaya çıkan Sovyet tehdidine karşıda yapının savunması için komuta yapısı güçlendirilmeye devam edilmiştir. Askeri yapının 1950 yılında kurulmasının ardında Nisan 1951 tarihinde Avrupa Müttefik Kuvvetleri Yüksek Karargahı (SHAPE) ve merkezi kurulmuştur.[27] Daha sonra bu merkeze bağlı Kuzey

[26] https://www.nato.int/nato-welcome/index_bg.html# (01.09.2018)

[27] Valeri Lazarov, *Voenna sigurnost-predizvikatelstva i prespektivi*, Spisanie Mejdunarodni Otnoshenia, Sayı 1-2, s.65-70

ve Orta Avrupa, Güney Bölgesi ve Akdeniz'de dört yardımcı merkez daha oluşturulmuştur.

1997 ve 2003 yılları arasında NATO'nun stratejik komutanlığını Avrupa Müttefik Kuvvetleri Yüksek Komutanı (SACEUR) ve Atlantik Müttefik Yüksek Komutanı (SACLANT) yönetmiştir.

## 3. Sovyet Modeline Göre Sosyo-Ekonomik ve Askeri Düzenin Kurulması

### 3.1.Sosyo- Ekonomik Düzen

Komünist partilerin yönetime hâkim oldukları Doğu Avrupa ülkelerinde yapılan anayasalarla ekonomik ve sosyal düzen Sovyet modeline göre kurulmuştur. Ayrıca SSCB, bu devletleri kontrolü altında tutmakla beraber, bu devletler arasında dostluk, iş birliği ve saldırmazlık anlaşmaları imzalanmasını sağlayarak bir blok oluşturmuştur.

#### 3.1.1. Kominform'un Kuruluşu

Amerika'nın bu yeni tutumu SSCB'yi telaşlandırmıştır. SSCB, uydu ülkelerle Moskova arasındaki bağları daha da güçlendirmek ve aynı zamanda da uluslararası ideolojik faaliyetleri bir merkezden idare etmek için yeni tedbirlere başvurmaya karar vermiştir. Bu amaçla 1947 Eylül ayında Sovyet Rusya, Yugoslavya, Bulgaristan, Romanya, Macaristan, Polonya, Çekoslovakya, Fransa ve İtalya komünist partilerinin liderleri Polonya'da toplanmışlar ve yayınladıkları bildiride 5 Ekim de "**Cominform**"un (Kominform) kurulduğunu ilan etmişlerdir.[28]

#### 3.1.2. Comecon

25 Ocak 1949'da komünist ülkeler arasında ekonomik iş birliği ve dayanışma amacıyla "**Comecon**" kurulmuştur.[29] Bu teşkilatta kurucu üye olarak SSCB, Bulgaristan, Romanya, Macaristan, Polonya ve Çekoslovakya gibi ülkeler yer almış

---

[28]İskra Baeva, *Otnosheniata v godinite na studenata voina*, Spisanie Mejdunarodni Otnoshenia, Sayı-4,2003,s.86

[29] Risa Chardakova, *Bulgariya i SİV* http://www.referati.org/bylgariq-i-siv-1949-1989-g/47608/ref , (12.08.2018) ; Ginka Nikova, *SİV i Bulgariya 1949-1960*, Sofia,1989.

ve kuruluşa daha sonra Arnavutluk, Demokratik Almanya, Moğolistan ve Küba da katılmıştır.

Stalin çatışma politikası ‘’düşmanlar tarafından çevrelendiği paranoyası’’na[30] dayandırılmıştır. Bu politika sonucunda dünya ‘’iki kampa’’[31] ve iki sosyal sisteme bölünmesine neden olmuştur (kapitalist ve sosyalist sistem).

### 3.2.Askeri Yapının Kurulması

İkinci Dünya Harbi sırasında Almanya’nın yenilmesi için Rusya, müttefiklerinden geniş yardım ve müsamaha görmüştür. Büyük kayıplar veren Rusya’nın dünya hakimiyetini düşünmeyip kendi yaralarını saracağı tahmin edilmiştir. Dünya hakimiyeti kurmak isteğinden hiçbir zaman vazgeçmeyen Rusya, Tahran ve Yalta Konferanslarında müttefiklerini oyaladılarsa da 17 Temmuz 1945 Postdam Konferansında niyetlerini açıkça ortaya dökmüşlerdir. Böylece Batı ile olan münasebetlerinde derin görüş ve anlayış farkları ortaya çıkmıştır. Romanya, Çekoslovakya, Bulgaristan, Macaristan, Doğu Almanya’da komünist idarelerin arka arkaya kurulması Rusya’nın düşüncelerinin tatbikatı olarak görülmüş ve bu devletlerle ayrı ayrı saldırmazlık paktı imzalanmıştır. Batı devletlerinin 1949 Kuzey Atlantik Paktını imzalamalarının arkasından Rusya da peyk devletleriyle müşterek ordu kurmanın hazırlıklarına girmiştir. 1951-1952 yıllarında Doğu Bloku peyk devletleri Rusya ordusu düzenine girmişler ve uzun yıllar birlikte çalışmalara devam etmişlerdir.

#### 3.2.1. **Varşova Paktı**

Sovyetler Birliği, 1953 yılında Stalin’in ölmesi üzerine dış politikada ciddi değişiklikler yaparak yalnızlaşma ve bizden olmayan düşmanlar gibi anlayışlardan tamamen uzaklaşarak, Kruşçev’ in önce Komünist Parti sonra da Sovyetler Devlet başkanlığını elde etmesi ve Stalin’ in katı ve uzlaşmaz politikasından çok uzak bir görüntü sergilemiştir. Uzak Doğu ve Orta Doğu’ da olumlu gelişmeler yaşanırken,

---

[30] Evgeniy Aleksandrov, *İstoriya na Mejdunarodnite Otnosheniya*, İzdatelstvo İntela, Sofya 2000,s.196.

[31] "İki kamp" terimi, 1947 Eylül'ünde Polonya'da düzenlenen Uluslararası Komünist Partiler Konseyi'nin Sovyet delegasyonunun başkanı Andrei Zhdanov tarafından ilk kez kullanılmıştır.

1953-1961 yılları arasında Doğu Bloğu ülkelerinde ayaklanmalar bastırılmış, NATO' nun da karşısında durabilecek bir kuruluş olarak 14 Mayıs 1954'de Varşova'da Arnavutluk, Alman Halk Cumhuriyeti, Bulgaristan, Macaristan, Polonya, Romanya ve Çekoslovakya' nın katılımı ile Anti-NATO veya Varşova Paktı imzalanmıştır.

Organizasyon NATO' ya karşı komünizm ile idare edilen devletlerin koruma altına alınarak ekonomik, siyasi, askeri ve coğrafi olarak bir bütünlük sağlanması ve tıpkı NATO' nun hedeflerinde olduğu gibi istikrarlı bir dayanışma içine alınmalarını sağlamıştır. Sosyalist ülkeleri böyle bir oluşuma sevk eden neden; sosyalizmin yayılmasına karşı 1949' da kurulan NATO' nun, askeri etkinliklerini artırması ve silahlanmaya hız vermesi olmuştur. Birliğin kuruluşuna ilişkin ilk adım, 29 Kasım- 2 Aralık 1954 tarihleri arasında sekiz sosyalist ülkenin katılımıyla, ortak güvenliğin ve barışın korunması konusunda Moskova'da düzenlenen konferanslarda atılmıştır. Varşova Paktı, Londra ve Paris Anlaşmaları ile Federal Almanya' nın NATO' ya girmesi ve NATO' ya bağlı olarak Batı Avrupa Birliği' nin kurulmasıyla Avrupa'da doğan ve giderek artan savaş tehlikesine karşı biçimlenmiş ve Pakt kurucularına göre bu gelişmeler, barışsever devletlerin güvenliği bakımından bir tehdit oluşturmuş ve savunma sağlayıcı karşı önemlerin alınmasını gerektirmiştir.[32]

Paktın en yüksek organı olarak Siyasi Danışma Komitesi yer almıştır. Bu Komite, tam teşkilatlı olarak, üye ülkelerin Komünist Parti Genel Sekreterleri, Hükümet Başkanları, Dışişleri ve Savunma Bakanlarından meydana gelmiştir. Merkezi Moskova' da bulunan Komite, Batı ile herhangi bir harp halinde Paktın silahlı kuvvetleri Sovyet Yüksek Komutanlığının harekat kontrolünde bulunmaktaydılar. Güç dengesi bakımından Varşova Paktının asker sayısı NATO İttifakından bir milyon kadar daha fazla olmuştur.

### 3.3.Varşova Paktı ve NATO

Varşova Paktı'nı NATO'dan ayıran iki önemli özelik bulunmaktaydı. Bunlardan ilki NATO, Sovyet tehdidine karşı Batı devletlerin getirdiği nihai çözüm

[32] Yordan Doykov, *Geopoliticheska situatsiya i politicheskite institutsii na bulgarskata durjava pri prisıedinyavaneto i kum Varshavskiya dogovor***,** Spisanie Mejdunarodni Otnoshenia, Sayı- 3,2011, s. 139-152

gibi görünürken Varşova Paktı ise NATO'ya karşı kurulmuş bir organizasyon olmuştur. Diğer önemli fark ise devletleri paktlar içerisindeki serbestliği ve askeri teknolojisidir. NATO, ABD ve İngiltere'nin teknolojik avantajlarının da katkıları ile kısa süre nükleer güç bakımından Sovyetler Birliğine bir tehdit oluşturmuş ve yeni Hidrojen bombalarını denemeye başlamıştır. Buna karşın ilk nükleer güç denemesini 1949 yılında yapan Sovyetler Birliği, konvansiyonel kara silahları bakımından NATO' ya göre çok üstün durumdadır. Bu hal tarzında güçlü bir askeri teşkilat kurması gereken Sovyet hükümeti hazırlıklarını tamamladığı dönemde Paris ve Londra Anlaşmaları ile Federal Almanya' nın da NATO' ya üye yapılması sonucunda çalışmalarına hız vermiş ve kısa sürede Varşova Paktı' nı oluşturmuştur. NATO, askeri bir teşkilat olmasına rağmen asıl amacı savunmadır. Üstelik politik bir ittifak olup, Varşova Paktı ile bu noktada çelişmektedir. Sovyetler Birliği, komünist sistemle idare edilen devletleri bir araya getirmiş ve önceliği güçlü bir askeri düzen olan teşkilatı oluşturmuştur. Ayrıca NATO üyeleri kendi içişlerinde bağımsız iken, Varşova Paktı devletleri hükümet ve partileri ile özellikle dış ilişkilerde Moskova'ya tam bağımlıdırlar.[33]

### 4. Bulgaristan' ın Birleşmiş Milletlere Üyeliği

Birleşmiş Milletler'in örgütünün kuruluşundan kısa süre sonra iki büyük güç arasında Soğuk Savaş başlıyor ve bu savaş 1989 yılına kadar da devam etmiştir. Batı veya Doğu Blok'undaki Avrupa ülkeleri BM üyeliği için bir hali zorlanmışlardır. 1945- 1955 yılları arasında örgüte sadece dokuz üye kabul edilmiştir. Bunlar da sırasıyal: Afganistan, İzlanda, İsveç ve Tayland (1946), Pakistan ve Yemen (1947), Birma (1948), İsrail (1949) ve Endonezya (1950) yılında örgüte üye olmuşlardır.

Mayıs 1950'de Kore Savaşı başlamış bu da BM' ye yeni üye alımını engellemiştir. 1953 yılına geldiğimizde savaş sona ermiş ve tekrardan örgüte üye alımı başlamıştır. 1953 yılında üyelik için bekleyen 18 ülke: Arnavutluk, Bulgaristan, Macaristan, Romanya, Moğolistan, Avusturya, İtalya, Finlandiya, İrlanda, İspanya,

[33] Vajtech Matany and Malcolm Byrne, *An Inside History Of The Warsaw Pact 1955-1991*, CEU Press, Zurich 2005, s. 4-5.

Portekiz, Kamboçya, Seylan[34], Japonya, Ürdün, Laos, Nepal, Libya bulunmaktaydı. Böyle bir genişleme sonucunda örgüt içerisinde güç dengeleri değişebileceği ve çoğunlukları elden gidebileceği için ABD, İngiltere ve Fransa için o dönemde komünist ülkelerin örgüte üyeliği meselesine şüpheci yaklaşmışlardır.

Haziran 1955 yılında Birleşmiş Milletler' in onuncu yılı kutlamaları esnasında örgüte üye ülkelerin siyasileri yeni üye alımı konusunu gündeme getirmişlerdir. Bu siyasilerden biri de Kanada Dışişleri Bakanı Lester Pearson olmuştur.[35] Konuşmasında dünyada çok sayıda bağımsız ülke bulunmasına rağmen örgüt üyesi olmadıklarını dile getirmiştir. BM üye alımına devam etmezse faaliyetlerini tam anlamıyla yerine getiremeyeceğini ve daha da ileri giderek ''batı devletler topluluğu'' na dönüşmeye başladığını söylemiştir.

Dönemin Rusya Dışişleri Bakanı Vyacheslav Molotov[36] da BM toplantısında örgütün Arnavutluk, Bulgaristan, Romanya, Macaristan ve Moğolistan'ı kabul etmesi gerektiğini çok net bir şekilde söylemiştir.

O dönemde Lester Pearson Moskova'ya resmi ziyarette bulunmuş ve Molotov ile görüşme yapmıştır. İkili, önemli konular yanı sıra BM'nin yeni üye kabul ederek genişlemesi üzerine de konuşmuş olup SSCB, Kanada'yı ''arabulucu'' olması için ikna etmeye çalışmıştır.

Sonuç olarak 14 Aralık 1955 yılı SB olağanüstü toplantı çağrısında bulunmuş ve aynı günün akşamında BM Güvenlik Konseyi 995(X) Sayılı kararı[37] ile Arnavutluk, Ürdün, İrlanda, İtalya, Portekiz, Macaristan, Avusturya, Romanya, Bulgaristan,

---

[34] Şimdi Şri Lanka

[35] Lester B. Pearson (1897-1972), Dışişleri Bakanı (1946-1955) ve Kanada Başbakanı (1963-1968)

[36] Vyacheslav Molotov (1893-1986)- soyadını Skryabin'den Molotov olarak değiştirmiştir. SSCB Dışişleri Bakanı (1939-1949), Moğolistan'da büyükelçi (1957-1960), Uluslararası Atom Enerjisi Kurum( Viyana)' unda daimi temsilci (1960-1961) görevlerinde bulunmuştur.

[37] ***Resolutions adopted by the General Assembly during its tenth session***, http://www.un.org/documents/ga/res/10/ares10.htm , (14.08.1018)

Finlandiya, Seylan, Nepal, Libya, Kamboçya, Laos ve İspanya…[38] üyeliğe kabul edilmiştir.[39]

## 5. Bulgaristan-Yugoslavya Dostluk ve İşbirliği Anlaşması

Stalin'in ölümünden sonra Komünist Partisi koalisyon şekilde yönetilmeye başlamıştır ( Malenkov, Kruşçev ve Beria). Daha ilk günden iktidar kavgası başlamış ve sonuç olarak kazanan Kruşçev olmuştur. KP Birinci Sekreteri olarak göreve başlamıştır 1953-1964. Bunun yanısıra 1958-1964 yılları arasında Bakanlar Konseyi Başkanlık görevini yürütmüştür.

Ağustos 1947 yılında Bulgaristan ve Yugoslavya Bled şehrinde (bugünkü Slovenya toprakları) iki ülke arasında Dostluk ve İşbirliği Anlaşması imzalanmıştır. Buna göre iki ''kardeş'' ülkenin birleşmesi ve Bulgaristan Yugoslavya'ya Makedonya'nın Pirin bölgesini vermesi buna karşılık olarak da yedi kat küçük olan Bulgaristan'ın batı kısmında bulunan Makedonya bölgesini alması öngürülmüştür.

Anlaşma imzalanmasından sekiz ay sonra Belgrad' da Tito gizli bir toplantı gerçekleştirmiştir. Yugoslavya lideri bu ikili anlaşmayı ''truva atı'' olarak nitelendirmiş ve Stalin Bulgaristan'ı kullanarak Yugoslavya Federasyonu'nu Sovyetler Birliği'ne bağlamaya çalıştığı düşünülmüştür.

Şubat 1948'de Stalin, Belgrad ve Sofya'da iktidarı ele geçiren Komünist Partisi liderlerini Moskova'ya davet etmiştir. Bulgar delegasyonu G.Dimitrov, V.Kolarov ve T.Kostov tarafından temsil edilirken, Yugoslavya lideri Tito hastalık mazeretiyle görüşmelere gitmemiş ve yardımcıları olan E.Kardel ve M.Jilas'ı temsilen göndermiştir.

Moskova görüşmeleri sonrasında Bulgaristan ve Yugoslavya ortak federasyon fikri rafa kaldırılmıştır. Bundan sonra Moskova-Belgrad ilişkileri daha da kötüye gitmeye başlamıştır ve dört ay sonra da Yugoslavya Kominform' dan çıkartılılmıştır.

---

[38] Alfabetik değil tam olarak bu şekilde sıralanarak oylama gerçekleşmiştir.

[39] İvan Garvalov, *Priemaneto na Bulgaria v OON,* Spisanie Mejdunarodni Otnoshenia, SAYI-4,2015,S.63-68

Belgrad, komşu ülkeler Bulgaristan, Macaristan ve Romanya'dan gelebilecek tehditler sonucunda hazırlıklar yapmaya başlamıştır. 1951 yılına geldiğimizde Tito, ABD 6.Filosunu ülkenin limanlarına girmesi için davet etmiş ve Tito uçak taşıyan bu gemide misafir edilen ilk komünist lider olmuştur.[40]

Yugoslavya Doğu Bloku tarafından tehdit edilince 1953'te Balkan Paktına[41]girmiştir. ABD Yugoslavya'yı bu bloka çekmek için ekonomik ve askeri yardımlarda bulunmuştur. 1955 yılında Kruşçev Bulgaristan'ı ziyaret etmiştir. Bu ziyaretin amacı gittikçe daha da kötüleşen Sovyet-Yugoslavya ilişkilerini bir nebze iyileştirme uğraşları olmuştur. Aynı yıldan itibaren Rus-Yugoslav ilişkileri düzelmeye başlasa da Yugoslavya Batı ile de ılımlı bir ilişki sürdürmüştür. Yugoslavya daha çok Asya ve Afrika'da bağımsızlaşan ülkelerden oluşan Bağlantısızlar Bloku'nun[42] öncülüğünü yapan politikaları izlemiştir.

---

[40] Daha fazla bilgi için bknz : 1. V. Angelov, *''Aktsia za demografsko prebroyavane v Pirinskiya krai 23-31 dekoemvri 1946 g.''*, Spisanie İztoricheski Pregled, 1990, No:8; V. Angelov, *''Neizvestni pisma za prisıednyavaneto na Pirinska Makedoniya kam Yugoslaviya (avgust-septemvri 1944g.),* Spisanie İztoricheski Pregled ,1990, No:9 ; İ. Baev, *''Bulgarskoto durjavno rukovodtsvo i makedonskiya vapros ot 1948 do kraya na 70-te godini''* VİS,1994, NO:1; D. Dimitrov, *''Bulgarskata pomosht za Yugoslaviya v kraya na Vtorata Svetovna voina (septemvri 1944-1945g.)* , Spisanie İztoricheski Pregled, 1990, No:9; E. Kalinova, İ. Baeva, *Bulgaskite prehodi 1944-1999,* Tilia,Sofia,2000.

[41] **Balkan Paktı** - Nisan 1953'de Türkiye, Yunanistan ve Yugoslavya arasında kurulmuştur. SSCB 'nin Balkanlardaki uzantısı olarak görünen Bulgaristan'ın paktı oluşturan üç ülkede de tedirginlik yaratması sonucu yakınlaşan ülkelerin (-Yunanistan ayrıca başka bir Sovyet güdümündeki ülke olan Arnavutluk ile de sınırdaş idi-) SSCB 'den gelebilecek bir işgal tehlikesine karşı kurdukları bir pakttır. Tarihi önemi ise sosyalist yönetime sahip olan Yugoslavya'nın SSCB'den uzaklaşması ve Kominform'dan çıkarılması sonucu batı dünyasının parçası olan ülkeler ile bir pakt kurmasıdır. Bu pakt 1954'de askeri nitelik kazanmış fakat daha sonra SSCB 'nin yeniden Yugoslavya ile yakınlaşması ayrıca Yunanistan ve Türkiye arasında Sıbrıs sorunu çıkması sebebi ile dağılmıştır.; Dzhengiz Hakov, , *Balkanski Pakt-1953g*., Spisanie Mejdunarodni Otnoshenia, Sayı 6,1992y, s.3-7

[42] **Bağlantısızlar Bloku** - İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra sömürgelerin bağımsızlık hareketleri sonucunda uluslararası ilişkilerde 5 yeni bir güç ortaya çıktı. Batı-Doğu Blokları dışında kalan bu bağlantısızlar oluşumuna, Kore sorununda bağlantısızlığını ilan eden Yugoslavya, Hindistan ve Mısır öncülük yapmıştır. Sömürgeciliğe karşı ulusların yazgılarını belirlemesini savunan 24 Asya ve Afrika ülkesi ilk defa Endonezya'nın Bandung şehrinde toplanmıştır (1955). Amaç, SSCB ve ABD karşısında nükleer tehlikelere karşı, oluşumda yer alan devletlerin varlığını korumak üzere birlik ve dayanışmayı sağlamaktır ; A. Gitsov, *Dvijenieto na Neobvarzanite Strani-Vajen Fakor na Suvremennostta,* Spisanie Mejdunarodni Otnoshenia , Sayı-1 1977, s.74-84.

## 6. Bulgaristan Komünist Partisi'nin Nisan Kongresi (1956)

1956 Nisan ayında Bulgar Komünist Partisi (BKP) toplantı düzenlenmiş ve sonucunda Todor Jivkov parti birinci sekreteri olarak göreve başlamıştır. Bundan sonra ülkenin en üst yöneticisi olmuş ve 33 yıl boyunca da ülkeyi tek bir elden yönetmiştir.

Moskova'da 1956'daki 20. Parti Kongresi'nde Kruşçev Stalin'i ağır şekilde suçlayan bir konuşma yapmış ve ülkede geçmişte yapılan tasfiyeleri ona mal etmiştir. Bu konuşma SSCB'de önemli bir değişikliğin ve ülkenin yeni bir gelişme yoluna girmesinin başlangıcı olarak görülmüştür. Konuşma sosyalistlerin bir bölümü tarafından Stalinsizleştirme ve kişi putlaştırmasına son verme olarak değerlendirilirken, başka bir bölüm ise 1956'yı SSCB'de karşı devrim olarak değerlendirmiştir.

''Bulgar Stalin'i'' olarak adlandırılan dönemin Bulgaristan Komünist Partisi lideri ve Devlet Konseyi Başkanlık görevlerini yerine getiren Vılko Chervenkov da SBKP 2O.Kongresine katılmıştır. Bu toplantısı sonucunda Bulgar liderden de kendi ülkesi genelinde Stalinsizleştirme gerçekleştirilmesi istenilmiştir. Bunun sonucunda Bulgaristan'da bulunan komünist rejime karşı gelenleri cezalandırılmak için kurulmuş olan kamplardaki zulümleri Chervenkov lanetlemiş ve Eylül 1953'ten itibaren de Belene Kampı'nı kapatma emrini vermiştir. Aynı zamanda Moskova Bulgar lidere iki görevden birini seçmesi gerektiğini bildirmiştir. Buna göre Chervenkov Devlet Konseyi Başkanlığında kalmayı tercih etmiştir. 4 Mart 1954 yılında da KP Birinci Sekreterlik görevine Todor Jivkov gelmiştir.[43]

Bulgar Komünist Partisi'nin Nisan Kongresinde (1956) Chervenkov Rejimi boyunca yapılan zulümler anlatılmış ve sorumlular tarafından özür dilenmesi gerektiği vurgulanmıştır. Chervenkov yapılan yanlışların sorumluluklarını üstlenmiş ve halktan

---

[43] Ognyanov,L., *Otnosheniata Bulgaria-Yugoslaviya,Minalo*,1996,3.kitap ; Stamatova,M., *Makodonskiya vapros v bulgaro-yugoslavksite etnosheniya /1953-1963*/,İzvestiya na STDA, 74 sayı,1999,s.50-70;.

*"Razmraziyavaneto''- nadejdi i razochorovaniyata, Destalinizatsiyata-1953-1962 g.* http://www.znam.bg/com/action/showArticle;jsessionid=1AD3B5A6A93FE31CCA852758FBBC2027?encID=628&article=1076056782 , (13.08.1018)

özür dilemiştir. Bundan sonra Devlet Konseyi Başkanlığı görevinden alınmış ve Başkan yardımcısı yapılmıştır. Devlet yönetimine birinci adam olarak Todor Jivkov parti içerisinde değişikliklere başlamıştır. Jivkov'un 1953-1964 döneminde siyasetteki yükselişi nesil değişikliği ile de bağdaştırılmıştır. Değişik ekonomik denemeler ve büyük ağabey Sovyetler Birliği ile sıkı bağların geliştirildiği bir dönem olmuştur. Jivkov, yönetimi sırasında sürekli sosyalist modelin balonunu şişirmiş ve ülke üç kez iflasın eşiğinden dönemüştür. İlk ekonomik kriz 1960 yılında yaşanmıştır. O dönemlerde Bulgaristan'ın hazinesindeki altın rezervi gizlice Sovyetler Birliğine satılmıştır. 1977-1979 yılları arasında Batılı bankalara 6 milyar dolar borçlanılmıştır. Bu da yaşanılan ikinci krizdir. 1989 yılına gelindiğinde Bulgaristan'ın 11 milyar dolar dış borçu ve 20 milyar dolar iç borcu olduğu için üçüncü kriz yaşanmıştır.

Gittikçe Jivkov iktidarını güçlendirmiş ve 1971 yılın da yeni bir anayasa yapılmıştır-*Jivkov Anayasası*. Bu yeni Anayasa ile birlikte Devlet Konseyi Başkanlığını da Jivkov üstlenmiş,1989 yılına kadar her iki görevi de yürütmeyi başarmıştır.[44]

## 7. Sofya-Moskova İlişkileri (1944-1989)

Soğuk Savaş boyunca Bulgaristan Moskova'nın en sadık uydusu olarak kalmıştır. Doğu Bloğundaki tüm devletler belirli dönemlerde Moskova'dan bağımsız bir dış politika belirleme çabalarına girişmişlerdir. Bunu ilk Yugoslavya yapmış ve sonucunda 1948 yılında Kominform' dan çıkmıştır. 1956' da Macaristan, 1960'lı yıllarda ise Arnavutluk ve Romanya sırayla bu siyaseti izlemişlerdir. Soğuk Savaş dönemi boyunca Bulgaristan ve SSCB arasında sadece Makedonya Meselesi üzerinde anlaşmazlık çıkmıştır. Sovyetler birliği Bulgaristan'da Makedon ulusu tezini desteklerden Bulgaristan bunu reddetmektedir. 1963 yılında Bulgar Komünist Partisi Merkez Komitesi toplantısında Moskova'nın bu tezini resmi olarak reddediyor.[45]

---

[44] Anton İvanov, *Bulgarskata geopolitika kato izkustvo na balansa,* https://geopolitica.eu/spisanie-geopolitika/80-2005/broi6-2005/906-balgarskata-geopolitika-kato-izkustvo-na-balansa , (14.08.1018)

[45] Angelov,V., *"Politikata na BKP po Makodonskiya vıpros (yuli 1948-1956)* , Spisanie İztoricheski pregled , 1990, No:5;

Soğuk Savaş'ın başlamasıyla Bulgaristan yeni bir jeopolitik durumla karşı karşıya kalmış ve dış politikasının yönünü tamamıyla değiştirmiştir.[46] ''…Bulgaristan'ın kendi çıkarlarını aşan bir dış politika görevi vardı''[47] – Doğu Bloğu. Bu yön değişimi ülke içinde derin iç siyasi ve ekonomik değişimler[48] ile birlikte gelmiştir.

Jivkov rejimi Msokova'ya sıkı sıkı bağlı kalarak 33 yıl boyunca iktidarda kalmayı başarmıştır. Bulgaristan'ın Moskova ile bu kadar yakınlığı aslında siyasi pragmatizm ile açıklanabilmektedir. Kruşçev sonrası Brejnev ile Jivkov çok sıkı dostluk geliştirmiş ve bunun sonucunda 1973 yılı itibari ile Moskova'dan yıllık 400 milyon ruble yardımı garantilemiştir. Bu yardımlar 1985 yılında Gorbaçov iktidara gelene kadar devam etmiştir.[49]

1980'li yılarda SSCB güdümlü ''prestroyka'' başlamıştır. Uydu ülkeler bu politikayla birlikte Moskova'dan uzaklaşarak kendi dış politikalarını belirlemeye çalışmışlardır. Aynı zamanda Moskova da diğer uydu ülkeler ile arasına mesafe koymuş ve iç işlerine daha çok önem vermeye başlamıştır.

## 8. Varşova Paktı' nda Bulgaristan Silahlı Kuvvetleri

Varşova Paktı döneminde, Moskova Bulgaristan Halk Cumhuriyeti'ne binlerce tank, kendinden ateşlenen topçu birimleri, saldırı tüfekleri, savaş gemileri, sualtı botları ve diğer savaş ekipmanları temin etmiştir. Sovyetler Birliği'nin yardımıyla, Bulgaristan Silahlı Kuvvetleri'nin ihtiyaç duyduğu her şeyi sağlayan güçlü bir askeri-sanayi kompleksi oluşturmuş ve aynı zamanda dünyanın çeşitli ülkelerine silah ihraç ederek, ülkenin ekonomisine büyük katkılarda bulunmuştur.

1970'lerde, Bulgaristan Hava Kuvvetleri 300 modern savaş uçağı, onlarca savaş ve nakliye helikopteri mevcut idi. Kara kuvvetlerinin, 1.500 tane T-55 tipi tankı,

---

[46] Baeva, İ., Kalinova, Ev., *Sledvoennoto desetiletie na bulgaskata vunshna politika (1944-1955),* İzdatelstvo Polis, Sofya, 2003, s.104.

[47] age. s.105.

[48] age s.104.

[49] G. Yovkov, *Pırvite kontakti s evropeyskite institutsii,1983-89,* Spisanie Mejdunarodni Otnosheniya ,sayı 4,1993,sayfa 60-76.

300 tane T-72, yaklaşık 200 kadar T-62'den, 1.000'den fazla MT-LB'den ve yaklaşık 2000 fazla BTR model tankı bulunmaktaydı.

### 8.1.**SS-23 Füzeleri**

Bulgaristan ve SSCB arasında imzalanan bir anlaşma ile ülke bu balistik füzelere sahip olmuştur. Varna- İlichovsk feribot hattı ile Karadeniz kıyısında bulunan Varna şehrine kadar getirilmiş ve 15 Ekim 1986 yılında gizlice ‘’Deveti May’’(Dokuz Mayıs) askeri fabrikaya füzeler gizlice yerleştirilmiştir. Birkaç yetkilisi dışında fabrikada işçi bulunmamıştır . Burada parçaları birleştirilerek füzeler bütün halinde vagonlara yüklenmiş ve tren yolu ile Pleven şehri yakınlarında bulunan Teliş köyü civarına monte edilmiştir. Bunun yanı sıra köy civarına bir füze kompleksi kurulmuştur. Bu kompleksin resmi adı ‘’9K714 OKA’’ dır. Yerleştirilen füzeler 400 km menzilli konvansiyonel silah olmakla birlikte nükleer başlık da taşıyabilmektedirler. O dönemde çok ileri teknoloji ile üretilmiş olan füzeler atış yapıldıktan sonra havadayken yön değişikliği yapılabilmekte ve bunun için de savunma sistemlerinin radarlarında görülmesi zor bir füze olarak üretilmiştir.

Olası bir savaş durumunda SS-23’ler nükleer başlıkları ile ilk hedefleri Akdenizde bulunan ABD 6.Filosu, Türk ordusu ve Yunanistan’da bulunan NATO üsleri idi. Bulgaristan o yıllarda SS-23 füzelerinden 16 tane satın almıştır.

Soğuk Savaş’ın sona ermesiyle birlikte 90’lı yılların başında Almanya bu SS-23 Füze kompleksini yok etmiştir. Rusya da üretici eden ülke olarak bunları kullanımdan kaldırıp ve yerlerine daha modernize edilmişleri getirmiştir. 90’lı yılların sonuna geldiğimizde bu tip balistik füze sadece eski Doğu Bloğu ülkeleri olan Bulgaristan ve Slovakya’da bulunmaktaydı.[50]

Bulgaristan topraklarına yerleştirilen bu füzeler, o dönemde Bulgaristan’ın NATO üyesi olan güney komşuları Türkiye ve Yunanistan tarafından büyük bir tehdit

[50] Darina Karakoleva, *Raketniya kompleks SS-23; Orajieto ot minaloto, predopredelilo budeshteto na Bulgariya* https://dariknews.bg/novini/obshtestvo/raketniiat-kompleks-ss-23-oryzhie-ot-minaloto-predopredelilo-bydeshteto-na-bylgariia-2073950 (03.09.2018 **)**

olarak kabul edilmiştir çünkü komşu ülkelerde bu füzelere eşdeğer bir füze savunma sistemleri bulunmamaktaydı.[51]

## 9. Sovyetler Birliği'nin Sonu

Sovyetler Birliği'nin sonu bütün dünyayı siyaseten kökten değişmesine neden olmuş çok önemli bir olaydır. Yarım asırdır süre gelen bu Birliğin sona ermesinin önemli nedenlerinden Sovyetler Birliği'nin içinde yaşanan siyasi değişimler iyi yönetilemeyen politikalar, ekonomik durgunluk ve silahlanmaya çok faza para harcanılması gösterilmiştir. Aynı zamanda dış siyasetin de bu çöküş sürecini hızlandırmıştır. Birlik içinde yıllardır aynı ideoloji ile yönetilmenin de önemli katkısı vardır. 1946- 1989 yılları arasında Sovyetler Birliği Doğu Blok' u (Arnavutluk, Bulgaristan, Çekoslovakya, Doğu Almanya, Macaristan, Polonya, Romanya ve Ukrayna) yükünü kendi taşımıştır. Silahlanma yarışı da devletin çökmesinde önemli faktör olarak rol almıştır. Stalin yönetimi esnasında (1924-1953) ABD' ye üstünlük sağlayabilmek için 1949 yılında atom bombası elde edilmiş fakat bu çok fazla maliyete neden olmuştur. Daha sonra 1954 yılında hidrojen bomba yapılmış bu da aynı şekilde ülke ekonomisine çok yüklenmiştir. Sovyetler Birliği ekonomisi, Avrupa ve ABD'ye kıyasla silahlanma yarışında Doğu Bloğu içerisinde rekabet ve serbest piyasa olmadığından daha çok yorulmuştur.

SSCB'nin yürüttüğü dış politika sonucunda Çin ile ilişkiler gerilemiş ancak savaş çıkmamıştır. Bu gerginlikle birlikte Sovyet ordusunun olası bir savaş için seferber olması çok fazla maliyete neden olmuştur. 1979 yılında Sovyetler Birliği ''Afganistan bataklığı'' na girmiştir. Rusya'nın Afganistan meselesi ABD'nin Vietnam Savaşı ile benzerlikler taşımaktadır. 1979-1989 yıllarında Afganistan'da kalması Sovyetler Birliği'nin uluslararası itibarının zedelenmesi ve ekonomisin tam batması ile sonuçlanmıştır. Sovyetler Birliği'nin son lideri Gorbaçov göreve geldiği 1985 yılında ekonomiyi değiştirme amaçlı iki ilkeyi ortaya atmıştır.

---

[51] *Ekspert: Bulgarskata armiya pri Varshaskiya dogovor i pri NATO* https://bgr.news-front.info/2017/10/11/ekspert-blgarskata-armiya-pri-varshavskiya-dogovor-i-pri-nato/( 03.09.2018)

- Glastnost: Açıklık, Şeffaflık (Ocak 1987)
- Perestroyka: Yeniden Yapılanma (Kasım 1987)

Gorbaçov bu politikaları belirleyerek SSCB'de parti yapısının bürokratikliğinin yok edilmesi, kapalı toplumun açık hale gelmesi, fazla olan savunma harcamalarını azaltıp buradaki paraları ülke ekonomisinin gelişmesine aktarılması, demokratikleşme ve yargı bağımsızlığının sağlanması gibi başlıkları hedef belirtmiştir. Mihail Gorbaçov başa gelmesiyle Sovyetler Birliği gerçek anlamında son bulmuştur. Gorbaçov iktidara gelmesiyle birlikte kendinden önce gelenler gibi sosyalist ideolojiye körü körüne bağlı kalmamış ve bu ideolojiyi yenileme girişimlerine başlamıştır. Prestroyka ile Gorbaçov '' daha iyi sosyalizm elde etmek için sosyalizm ve demokrasiyi birleştirme düşüncesi '' ni yayma siyaseti gütmüştür.[52] Bu yeni politikanın amacı tüm kamusal, sosyal ve zirai alanlarda değişiklikler yapmaktır. Bu değişiklikler ''glasnost'' siyaseti ile başlamıştır. Yıllardır uygulanan sansür kalkmış yeni gazetelerin çıkartılmasına izin verilmiş ve bu şekilde halkın sosyal hayata katılımı arttırılması hedeflenmiştir. Ülke genelinde ''glasnost ve prestroyka '' büyük ilgi görmüştür. Prestroyka yıllarında dış ilişkiler de hızla düzelmeye başlamıştır. Gorbaçov ülkenin güvenliği diğer ülkelerin çıkarları gözetilerek de sağlanabilir tezini savunmuştur. Aynı zamanda Doğu Bloğu içinde bulunan ülkelerin iç işlerine karışmama kararı alınmıştır.

1989 yılın sonbaharında sosyalist rejimlere karşı Doğu Almanya, Bulgaristan, Çekoslovakya ve Romanya'da gösteriler yapılmıştır. Aynı yıl içinde Polonya'da yapılan seçimler sonucunda sosyalistler iktidarı kaybetmişlerdir. Arnavutluk, Macaristan ve Yugoslavya'da ise sosyalist rejimler yıkılmıştır. 1990 yılında Doğu Almanya ve Batı Almanya birleşmiş ve Yugoslavya birkaç devlete bölünmüştür.

Gorbaçov kendinden önce gelenlerden çok farklı olarak uluslararası sorunlara çözüm getirmeye çalışmıştır. 1985 yılında Gorbaçov ABD Başkanı Ronald Reagan ile görüşmüş buna göre iki ülke nükleer savaş yapmamak için anlaşma yapmışlardır. İki ülke artık birbirlerine üstünlük sağlama yarışından vazgeçtiklerini ilan etmişlerdir.

[52] A.S.Orlov, V.A.Georgiev, T.A.Sivohina. *Istiriya Na Rusiya*, İzdatelstvo Trud, Sofia 2002, s.535.

1986 yılında iki devlet başkanı tekrardan bir araya gelmişler, 1987 yılında Baba Bush ile Gorbaçov Avrupa topraklarında nükleer füzelerin yok edilmesine dair anlaşma yapmışlardır.[53]Sovyet Rusyası, Avrupa Ekonomik Topluluğu, İsveç, Hollanda ve Finlandiya ile tekrardan ekonomik ilişkiler kurmuştur. Gorbaçov, Sovyet askerlerini Afganistan ve Moğolistan'dan çekerek Çin ile ilişkilerin düzelmesini kolaylaştırmıştır.

1990 yılına gelindiğinde SSCB tarihinde yeni bir döneme girilmekteydi. Halk bilincinde devrim gerçekleşmiş artık dönüşü olmayan bir yolda ilerleme başlamıştır.[54] Ülke içinde ekonomik ve iç sorunlar o kadar çok büyümüştür ki artık çözüm bulmak çok zor ve kaçınılmaz sona gelinmiştir. 20 Temmuz 1990'da ''500 gün'' lük bir plan ortaya atılmıştır. Sovyetler Birliği içindeki cumhuriyetler ile yeni bir işbirliği anlaşması yapılması gündeme gelmiş fakat bu fikir de sonuçsuz kalmıştır. Ekonomik sorunlar daha da artmaya başlamış bu da SSCB'nin sonunu getirecek siyasi krizi tetiklemiştir. Sovyet ekonomisi Batıya kıyasla kalite ve büyüklük açısından çok geride kalımıştır 1990' da GSYH 6% azalırken, 1991'de 23% azalarak halk gittikçe daha da fakirleşmiştir.[55] Ülke içindeki standartlara bakıldığında bile gözle görülür şekilde halkın çok fakirleştiği görülmekteydi. İnsanların sadece 11% gıda alabilecek durumdadır. 1991 yılına gelindiğinde sosyalizm yenilenemediği için ülke genelinde ekonomik, politik ve sosyal kriz süregelmiştir.[56] 1990 yılında Gorbaçov Soğuk Savaş'ı sonlandırmış bunun yanı sıra da Nobel Barış Ödülü almıştır.[57]

---

[53] A.S.Orlov, V.A.Georgiev, T.A.Sivohina, *Istiriya Na Rusiya*, İzdatelstvo Trud, Sofia 2002, s. 543.

[54] Nikola Vert, *İstoriya na SSSR*, İzdatelstvo Kama, Sofya 2000,s.460.

[55] Georgi Markov, *Svetut prez XX vek,* İzdatelstvo Damyan Yankov,Sofia 2000, s.275.

[56] Hristina Mircheva, *İstoriya na mejdunarodnite otnochenia v nai-novo vreme*,2.kitap,Sofya R,2003, s.562

[57] Moris VAİS, *Mejdunarodni otnoshenia sled 1945 g.* , İzdatelstvo Kama, Sofya 2004, s.203

# İKİNCİ BÖLÜM

## BULGAR KAYNAKLARINA GÖRE BULGARİSTAN'IN NATO'YA GİRİŞİ

Soğuk Savaşın sona ermesi uluslararası ilişkilerde bir dönüm noktası olmuştur. Nasıl ki bu dönemin başlaması uluslararası ilişkilere yeni bir kavram kazandırmışsa bitişi de temelden bir değişim anlamına gelmiştir. Francis Fukuyama bunu tarihin sonu olarak adlandırmaktadır. Bu belki uluslararası ilişkilerin bütününü açıklayacak bir açıklama değil fakat gerçeklik payı bulunmaktadır. Nasıl ki Soğuk Savaş döneminin bir takım sorunları vardıysa ki bunların birçoğu yeni düzende ortadan kalkmış ancak bu kez yeni sorular ortaya çıkmıştır. İnsanlık bir hayal kırıklığına tanık olmuştur. Yaşanan sorunlar Soğuk Savaş döneminin sorunlarına göre daha çetin olmuştur. İkinci Dünya Savaşından 1989 yılına kadar devam eden dönemde basit şekilde süren ilişkiler savaşın sona ermesiyle karmaşık bir hal almıştır.

Bu dönemde güvenlik politikası ilk düşmanı belirlemekle gerçekleşmiş, Batı için düşman Doğuda, Doğu Bloğu için de Batı olarak tanımlanmıştır. Soğuk savaş döneminde bir taraf NATO ile güvence sağlarken diğer taraf Varşova Paktı ile güvence sağlamıştır.[58] Ancak özellikle Savaşın sona ermesiyle Varşova Paktı çökmüş ortaya tek kutuplu bir dünya çıkmıştır. Bu tek kutuplu dünya, yeni sorunları da beraberinde getirmiştir. Özellikle BM birçok konuda yetersiz kalmıştır. Uluslararası ilişkilerde çözüm amaçlı muhatap bulmak zorlaşmış ve bütün bunlar birleşerek sorunların iç içe girmesine neden olmuştur. Dünyanın gittikçe sorunların daha kolay çözüleceği bir yer olması umut edilirken aksine daha problemli bir hal almıştır.[59] Francis Fukuyama ideoloijilerin öldüğünü söylemiştir ancak bunu ideolojilerin önemini kaybettiği şeklinde söylemek daha doğru olacaktır. Aslında değişen dünya düzeni, küreselleşme ile beraber ideolojiler de bu düzene yönelik yeni misyonlar biçmişlerdir kendilerine.

---

[58] Charles Kulgan, **'***'Krayat na amerikanskata era''*, Riva Yayınları, Sofia-2004,s.96.

[59] İvo Tsekov, *Promenyashta se priroda na konflikta v nachaloto na XX vek ,* Spisanie Mejdunarodni Otnoshenia, Sayı-3,2017,s. 109-120.

Yani onlarda değişime uğramış fakat bütünüyle ortadan kalkmamışlardır. Komünizm birkaç ülke dışında etkisini tamamen kaybetmiştir. Küreselleşen dünyada ideolojiler de bu küreselleşmeden etkilenmişlerdir. İdeolojilerin değişmesi azalması anlamında değildir. Bu değişiklik, farklı şekilde yaşanan düşünceler halinde olmuştur. Artık uluslararası toplum birçok olanak ve açılım sayesinde birbirleriyle yakınlaşmaya başlamışlardır.

Nitekim tarihte akılcılığına ender rastlanan 1815 Viyana Düzenlemesi[60] 40 yıl kadar sürebilmiştir, 1919 düzenlemesi[61] ikinci bir dünyada savaşına neden olmuş ve 1947 düzenlemesi[62] yine uluslararası sistemde 40 yıllık bir Soğuk Savaşla

[60] Viyana kararları gereği, Avrupa'da yeni bir statü kurulmuştur. Fransa, devrimden önceki sınırlarına çekilerek, yeniden kurulan meşruti krallık yönetimine geçmiştir. Avrupa'yı çember içine alan İngiltere, denizaşırı yerleri ele geçirerek denizlerdeki egemenliğini güçlendirmiştir. Böylece dünyada birinci derecede söz sahibi devlet haline gelmiştir. Rusya, Orta ve Güney Avrupa'da etkili bir seviyeye yükselmiştir. Avusturya, İtalya ve Almanya üzerindeki nüfuzunu devam ettirmeyi başararak söz sahibi bir devlet olmuştur. Prusya'nın Alman devletleri üzerinde nüfuzu artarken, Almanya ve İtalya parçalanmış vaziyete düşürülmüştür.
Kongrede beş büyük devletin katılımıyla yeniden Avrupa güçler dengesinin temelleri atılmıştır. Bu kongreye kadar devletlerarası ikili ilişkiler esas olmuştur. Kongreden sonra iki taraflı diplomasi yerine çok taraflı diplomasi metodu gelmiştir. Uluslararası münasebetlere eşitlik prensibine dayanan diplomasi kuralları ile diplomasi hukuku getirilmiştir. Avrupa siyasi tarihinin yeni döneminin başlangıcı olan Viyana Kongresi; Avrupa statüsünü bazı değişikliklere rağmen I. Dünya Savaşı sonuna kadar varlığını sürdürmüştür.

[61] Birinci Dünya Savaşı'ndan yenik çıkan İttifak Devletleri, ağır antlaşmalarla ülkeleri bölünerek paylaşılmıştır. Savaşın galibi olan İtilaf Devletleri, bu paylaşım ülkelerinin çıkarlarına uygun ve anlaşmazlık çıkmadan çözebilmek için Paris Barış Konferans'ını toplamışlardır. Konferansa hakim olan ABD, İngiltere, Fransa, Japonya ve İtalya yapılacak bütün antlaşmalar ve alınan kararlarda öncelikli söz sahibi olmuşlardır. Özellikle konferansa tek bir amaç için katılan ABD Başkanı Woodrow Wilson, yapılacak antlaşmaların Wilson İlkeleri'ne uygun yapılabilmesi için Milletler Cemiyeti'nin kurulmasını istemiştir. Fakat ABD tarafından alınan destekle 1. Dünya Savaşı'nı kazanan grubun en güçlü devletleri olan Fransa ve İngiltere bu desteği kaybetmemek için ılımlı gözükse de; iki devlet ne şekilde olursa olsun bu büyük galibiyetten kazançlı çıkmak istemişlerdir. Özellikle Avrupa'da Fransa ve İngiltere'nin çıkarlarına aykırı bir politika güden Alman Devleti, konferansın birinci öncellikli konusunu oluşturmuştur. Fransa kendi sınırlarını koruma altına almak isterken İngiltere ise Avrupa'da söz sahibi olmak için en azından kendi himayesinde parçalanmış bir Almanya hayalleri kurmuştur. Savaş öncesinde kabul edilen Wilson İlkeleri'ne aykırı ne kadar uygulama varsa hepsi antlaşmalara dahil edilmiştir. Bu söz de barış antlaşmaları aslında yenilen devletleri sindirme ve parçalama planı olarak yürürlüğe koyulmuştur.

[62] Paris Konferansı'nın toplanma amacı müttefik devletler Almanya hariç Avrupa'da ki mihver devletlerin antlaşmalarını görüşmüşlerdir. Paris Konferansı'nın sonuçları:10 Şubat 1947de İtalya, Romanya, Macaristan, Bulgaristan ve Finlandiya ile Paris Antlaşması imzalamışlardır. İtalya, Romanya, Macaristan, Bulgaristan ve Finlandiya'nın sınırları yeniden belirlenmiştir.

noktalanmıştır. SSCB'nin dağılması, Varşova Paktı'nın ortadan kalkması, Almanya'nın barışçıl biçimde birleşmesi ve Avrupa'ya yönelik komünist tehdidin sona ermesi her ne kadar Soğuk Savaş'ın sonunu getirmişse de 19. yy'ı hatırlatan yeni çatışma ve istikrarsızlık kaynaklarını da ortaya çıkarmıştır. Bunlar:

– Kuzey-Güney çelişkisine ek olarak, Avrupa'nın batısı ile doğusu arasında açıkça beliren ekonomik "uçurum", kitlesel göç ve siyasal sığınma tehdidini de gündeme getirmiştir.

– Moskova denetiminin ve komünist ideolojisinin bıraktığı boşluğu saldırgan milliyetçilik doldurmaktadır.

– Avrupa'nın, doğusundaki ve yakın çevresindeki çatışmaları durdurmak bir yana, ABD'nin müdahalesi olmaksızın denetleyememesi, bu kıtanın dünya güç dağılımındaki yeni yeri konusunda soru işaretleri bırakmaktadır.

– Kuzey ile Güney arasındaki büyük ekonomik kalkınmışlık ve siyasal bütünlük farklılıklarından da kaynaklanan uluslararası terörizm, Avrupa ve dünyadaki istikrarsız kaynaklarına yenilerini eklemektedir.

## 1. ABD' nin Güneydoğu Avrupa İle İlgili Politikaları

Soğuk Savaş sonrası ABD Avrupa politikasını tekrardan gözden geçirmek zorunda kalmıştır. Bu bölgede iki önemli soruna çare bulmak gerekmiştir. Bunlardan birincisi, Varşova Paktı'nın dağılmasıyla birlikte eksi komünist ülkelerine yeni güvenlik imkanları sağlamak olarak ortaya çıkmıştır. Kolektif güvenlik sistemi eksikliği bu ülkeleri çok hassas ve tehlikeli bir konuma düşürmüştür, doğal olarak bu eksikliğin en kısa sürede giderilmesi gerekmiştir. Amerika dış politikasının önünde duran ikinci sorun ise, Orta ve Doğu bölgelerin geleceği ile ilgilidir. Soğuk Savaş'ın ortadan kalkmasıyla birlikte ABD Avrasya bölgesine nasıl hakimiyet sağlayacağı ile ilgilenmeye başlamıştır. Avrasya bölgesi Orta ve Doğu Avrupa bölgesini de içinde

İtalya, Romanya, Macaristan, Bulgaristan ve Finlandiya'nın ödeyeceği savaş tazminatları belirlenmiş ve On İki Ada'nın Yunanistan yönetimine verilmesi karara bağlanmıştır. İtalya'nın da onaylamasıyla, Nisan 1947'de On İki Ada resmen Yunanistan yönetimine geçmişti. İkinci Dünya Savaşı sonrası toprak kazanan tek mihver devlet Bulgaristan'dır.

bulundurmaktadır. Ünlü jeopolitik Harold Mckinder'in konsepti günümüzde de geçerlidir: uluslararası ilişkileri büyük ölçüde siyasi coğrafya belirlemektedir.[63]

Brzezinski' ye göre Demir Perde' nin ortadan kalkmasıyla birlikte ABD uluslararası ilişkilerin merkezine oturmuştur. Bunun için Amerikan'ın askeri ve ekonomik gücü ve küresel kültürel-ideolojik çekiciliği bulunmaktadır.[64] Brzezinski, Avrupa-Amerika ittifakını incelemektedir. Avrupa, bilindiği üzere çoğu Amerikalının anavatanıdır. Bu iki bölge arasında duygusal ve tarihi bağlar söz konusudur. Siyasal ve ekonomik bütünleşmesini sağlayan bir Avrupa, kuşkusuz küresel bir güç haline gelecek ve bazı açılardan ABD'ye rakip olacaktır. Avrupa, ayrıca, Avrasya coğrafyasına de yavaş yavaş yayılan demokratik modelin öncüsüdür. [65] Avrupa, Kafkaslar ve Rus coğrafyasında birçok ülkeyi (Ukrayna, Beyaz Rusya, hatta bizzat Rusya) demokrasi yanlısı yapma potansiyeline sahiptir. Yine Avrupa, Amerika'nın Avrasya'daki temel jeopolitik direnek noktasıdır. Avrupa Amerika'nın güvenliğine ihtiyaç duyarken, ABD de Avrupa sayesinde Avrasya stratejilerini daha iyi düzenleyebilir. Bu nedenle, ABD, Avrupa birleşmesine taraf olmalı ve buna destek vermelidir.

Brzezinski'ye göre ABD' nin NATO çatısı altındaki hedefi birliğin genişlemesi olmalıdır. Transatlantik güvenlik bağlantılarının devamını sağlayan bir olanak olarak görmektedir. Bunun yanı sıra genişleme ile jeopolitik erişim noktaları artacak ve daha güvenli bir Avrupa sağlanmış olacaktır. Aynı zamanda Avrupa ve Amerikan ilişkileri gelişmekte olup bunu birlik ile taçlandırma isteği artmıştır. Yazara göre Amerikan çıkarlarında Merkez Avrupa, Doğu'ya kıyasla daha önemli yere sahiptir: Çek Cumhuriyeti, Polonya ve Macaristan ABD' nin jeopolitik olarak en savunmasız alanıdır.[66] NATO'nun genişlemesinin başarısızlığı Amerikan liderliğini küçümseyecek, Avrupa'da genişletme fikrini tehlikeye atacak ve Rusya'nın jeopolitik hedeflerini Orta Avrupa'ya çekecektir.

---

[63] Mackinder H.J. *The Geografical pivot of history*. – In: Dorpalen ''The World of General Haushoffer''.- N.Y.,1942. – s.185-201.
[64] Brzezinski, Z., *İzvan Kontrol : globalen bezporyadak v navecherieto na XX vek*, Sofya,1994, s.95
[65] Brzezinski, Z., *Golyamata shahmatna dıska*, İzdatelstvo Obsidian, Sofya 1997, s.102.
[66] Brzezinski, Z., *Obedinena Evropa ne sushtestvuva*, B: NİE, 2002,VI, 1 , s.30.

ABD'nin NATO'nun genişlemesinin yeniden canlandırılması için verdiği destek, ABD'nin Avrupa Birliği'nin genişlemesi konusundaki verdiği destekle birlikte ilerlemektedir. Genişlemiş bir AB ile birlikte, Avrupa kıtası içinde veya dışında uluslararası barışı tehdit edebilecek sorunlar daha da azalacaktır. Ekonomik ve jeopolitik bakış açısından AB ve NATO, Baltık ülkeleri yanı sıra Güneydoğu Avrupa ülkelerini de içine alacak şekilde genişlemelidir. Türkiye yanı sıra üye olarak Kıbrıs adasını da üyeliğe kabul etmelidir. Avrupa Birliği yanı sıra NATO güvenlik şemsiyesi altında da gerçekleşmesi hedeflenen büyük bir tarihi görev olacaktır.[67]

Amerikan yönetimi gündeminde genişleme ''olur mu?'' sorusu değil ''Ne zaman ve nasıl?'' olmalıdır. Stratejik açıdan Batı'nın gözünde herkes eşit değildir. ''Ne zaman ve nasıl?'' sorusuna geciken cevap Rusya'nın eksi Sovyet alanı üzerinde iddialarını ve kontrolünün geri kazanmasına olanak sağlayacaktır.[68]

Brzezinski NATO ve AB genişlemesinde Güneydoğu Avrupa ülkelerini de içine alan şu adımları belirtmiştir:

> ''1. 1999 yılında NATO örgütüne yeni Orta Avrupa ülkeleri kabul edilecektir, bu ülkelerin AB üyeliği 2002 veya 2003 yılından önce gerçekleşmeyecektir.
>
> 2. Bu arada AB, Baltık ülkeleri ile üyelik girişimlerine başlayacak, aynı zamanda NATO da bu ülkelerin ve Romanya'nın İttifak için üyelik görüşmelerini başlatacak, üyeliğe kabulleri ise 2005 yılı gibi gerçekleşecektir. Bu süreç içerisinde Balkan ülkeleri de üyelik için hazırlanmış olacaklardır.
> 3. Baltık ülkelerin üyeliğe kabulü, İsveç ve Finlandiya'nın da NATO üyeliği için düşünmelerine neden olacaktır.
> 4. 2005-2010 yılları arasında Ukrayna da, eğer ülke içinde reformlarda önemli ilerleme sağlamış ve kendini Orta Avrupa ülkeleri gibi

[67] Brzesinski, Z., *The Geostrategic triad: living with China, Europe, and Russia,* Center for Strategic and International Studies, 2001, s. 46-47.
[68] Brzezinski, Z., *A Plan for Europe: How to Expand NATO,* In: Foreign Affairs, Jan/Feb 1995, s.26.

kanıtlamış ise, AB ve NATO ile ciddi müzakere sürecine hazır olmuş olacaktır.'' [69]

Brzezinski ABD'nin NATO'ya yeni üye kabulünü hedefleyen planını açıklamıştır. İlk adım, üyelik kriterlerini ve Amerika'nın çıkarları için önemli ülkeleri belirlemekten geçmektedir. Bu, var olan duruma daha çok açıklık getirecektir: hangi ülkeler ve ne zaman üyelik için müzakerelere davet edilecektir. XX yüzyılın 90'lı yılların ortalarında İttifaka yeni alınacak üyeler üzerinde mutabakat bulunmaktadır. Buna göre ciddi olarak, Orta Avrupa ülkelerinden sadece dört ülke üyelik için dikkate alınabilmektedir.[70]

Brzesinski doktrinine göre ABD, Orta Avrupa ülkelerinin AB ve NATO üyeliği yolundan sapmalarına müsaade edilmeyeceği bildirilmektedir. Bölgedeki ülkelerin kaderleri belirlenmiştir, ABD başta olmak üzere NATO üyeleri ve AB dışında hiçbir güce bu konuda müdahale etmesine müsaade edilmeyecektir. Aynı zamanda Güneydoğu Avrupa ülkelerin geleceğinde rol alması için üçüncü bir güce söz hakkı verilmemelidir. Üyelik kriterlerinin açıklanması sonrasında ABD'nin bölge ile ilgili önemli hedeflerinin belirlenmesi olmuştur.

### 1.1.Birinci Hedef: Etnik Çatışmaların Durdurulması

1993 yılında iktidara gelen Bill Clinton, ulusa seslenişinde dış politikasının hedeflerini açıklamıştır. Doğrudan olmamasına rağmen bu konuşma Güneydoğu Avrupa'yı da ilgilendirmektedir. Clinton, Amerikan çıkarlarının net olarak belirlenmemiş olan Balkanlar gibi bölgelerde etnik çatışmaları durdurma vaadinde bulunmuştur. Zaman içerisinde Yugoslavya konusunda ABD politikası daha kararlı olmuştur. İlk 1993 yılında bir karar ile ''uçuşa yasak'' bölge ilan edilmiştir. Senatör Joseph Biden'in, Sırpların saldırgan olarak nitelendirmesi Amerikan kamuoyunda kabul görmüş ve ABD müdahalesi meşrulaştırılmıştır. Bir sonraki adım, AB ülkeleri ve Rusya ile birlikte Eski Yugoslavya'da işlenen savaş suçları için Lahey'de kurulmuş Uluslararası Ceza Mahkemesi olmuştur. Sürekli nitelikte bir uluslararası ceza

[69] Brzezinski, Z., *Golyamata shahmatna duska*, İzdatelstvo Obsidian, Sofya 1997, s.87.
[70] Brzezinski, Z., *A Plan for Europe: How to Expand NATO*, In: Foreign Affairs, Jan/Feb 1995,s. 32-34.

mahkemesi kurulması fikri çok eskilere dayansa da bu fikir ancak 2000'li yıllarda gerçekleşebilmiştir. Bu gecikme için birçok şey söylenebilir. Fakat görünen en temel neden, böyle bir mahkemenin fonksiyonel olması ve başarı göstermesi için küresel bir temele ve desteğe sahip olması gerektiği, ve bu desteğin uzunca bir süre sağlanamaması idi. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra kurulan Tokyo ve Nürnberg Mahkemeleri bile sadece galip devletlerin adaletini uygulayan araçlar olarak görülmüş ve meşruiyetleri konusunda ciddi tartışmalar yaşanmıştır. Holocaust gibi bir facianın faillerini yargılamış olmasına ve dolayısıyla çalışmalarının memnuniyetle karşılanması gerekmesine rağmen Nürnberg Mahkemesi'nin meşruiyetinin tartışılması çok ilginçtir. Çok sayıda uluslararası hukuk uzmanı Nürnberg yargılamalarını hukuka aykırı bulmuş ve başka devletlerin iç işlerine doğrudan karışma anlamına geldiği için de bu yargılamalar, dönemin uluslararası düzeninin en önemli ilkesi olan iç işlerine karışmama ve egemenliğe saygı ilkelerine aykırı görülmüştür.

Ulus-devlet merkezli uluslararası sistemin hakimiyetini sürdürmesi sözü geçen sürekli nitelikli bir UCM fikrinin gerçekleşmesinin önündeki diğer engel olmuştur. Egemen ulus devletler, genel olarak kabul gören bu fikrin gerçekleşmesi durumunda ulusal çıkarlarının nasıl etkileneceğini tam olarak kestiremedikleri için olsa gerek UCM konuusnda somut adımlar atmaktan kaçınmışlardır.

Ancak sivil toplumun sürekli nitelikli bir UCM kurulması yönündeki artan talepleri, UCM konusunun ele alınmasını zorunlu kılmıştır. Bir taraftan örgütlü sivil kitlelerin artan baskısı, bir taraftan da uluslararası hukuki ve siyasi düzenin daha birey odaklı bir niteliğe bürünmesi sonucu UCM'nin kurulması süreci başlatılmıştır. Yirminci yüzyıl sona ererken medeni Avrupa'nın ortasında yaşanan soykırım, mevcut uluslararası düzenin bu tür geniş ölçekli suçları önlemede yetersiz kaldığını gözler önüne sermiş, bu da UCM'nin kurulması sürecine ivme kazandırmıştır.

Bölgedeki ikinci Amerikan müdahalesi yine eski Yugoslavya topraklarında yani Kosova'da gerçekleşmiştir. Bosna-Hersek Savaşı'na kıyasla Amerikan yönetimi savaşı sonlandırmak için çok daha hızlı davranmıştır. Dönemin NATO Genel Sekreteri Javier Solana: '' Bosna-Hersek'ten öğrendiğimiz bir dersi Kosova'da uyguluyoruz, o

da şu ki, diplomasi çoğu zaman ancak askeri güçle desteklendiğinde başarılı olabilir.''[71] Rambouillet görüşmeleri; Sırp delegasyonu, Batı' nın sunduğu teklifini reddederek 19 Mart 1999 yılında son buluyor. 24 Mart günü NATO ''Birleşik Güç/ Allied Force'' hava saldırıları başlamıştır. ABD ve müttefikleri tarafından başlatılan operasyon, Birleşmiş Milletler 1244 Sayılı kararı ile başarılı bir şekilde son bulmuştur.

### 1.2. İkinci Hedef: Demokratik Rejimlerin Kurulmasına Destek Olmak

Uluslararası ilişkilerin gelecekteki sistemi üzerine Brzezinski ''uzun sürecek küresel anarşinin tek alternatif yolu küresel konfederasyon sistemi'[72] olarak liberal bir model sunmuştur. Bu gibi düşünceler Güneydoğu Avrupa bölgesinde kendine yer bulmuştur. Bu bölgede, demokratik rejimler kurmak için etnik çatışmalar yaşamamış, eski komünist ülkelerinden Bulgaristan ve Romanya da destek vermişlerdir. Ünlü Amerikan siyaset bilimcisine göre başta ABD olmak üzere diğer NATO ülkeleri de bölgede istikrarın devamı için uzun vadeli görev üstlenmeleri gerekmektedir. ABD' nin Balkanlarda barışı ve istikrarı sağlama görevi kesin olmalıdır.[73]

### 1.3.Üçüncü Hedef: Demokratik Kurumlar ve Piyasa Ekonomisi Oluşturmak

Başarılı kurumsal reformalar ile Amerikan dış politikasının Güneydoğu Avrupa ilgili üçüncü hedefine geçilmiştir. Demokratik reformlarda istikrarını sağlamak için Amerikan yönetimi iki önemli araç kullanmıştır. Bunlardan ilki ''Güneydoğu Avrupa İstikrar Paketi'' ve NATO programı olan '' Barış İçin Ortaklık'' dır.

İstikrar Paktı ile birlikte, Güneydoğu Avrupa ülkelerine Avrupa ailesine üye olmaları için fırsat verilmiştir. Ayrıca bölge ülkeleri arasında siyasi ve güvenlik alanlarında işbirliğinin güçlendirilmesi, ekonomik işbirliğinin teşvik edilmesi ve

---

[71] Solana, Javier – *NATO Secretery General. NATO: Ready to Meet the Challenges Ahead*. Speach at the Council on Foreign Relations, 15 March 1999.
[72] Brzezinski, Z., *İzvan kontrol: globalen bezporyadık v navecherieto na XX vek*, Sofya, 1994, s.156.
[73] Brzezinski, Z., *Totalna voina sreshtu Miloşeviç,* Vestnik Demokraticheski pregled, prolet/lyato 1999, s. 456.

işbirliğinin demokratik kurumlar, adalet, yasadışı faaliyetlerle mücadele ve beşeri boyutlarının genişletilmesini amaç edinmiştir. Üye ülkeler, Batı ailesine girerken aynı zamanda Batı değerlerini de benimseyecekleri düşünülmüştür. Bir kere Batının siyasi, ekonomik (Avrupa Birliği) ve askeri birliklere (NATO) kabul edildiklerinde Batının bir parçası olmaları yanı sıra ABD'nin doğal bir müttefiki olarak kabul edileceklerdir. Bu Pakt, AB' nin bir inisiyatifi olarak başlamış ve sonrasında ABD ortak olarak katılmıştır. Bunun yanı sıra İstikrar Paktı, Avrupa bölgesinde yeni bir rol üstleniyor-yani bölgedeki sorunlar ABD değil Avrupalılar tarafından çözülmelidir.

''Barış İçin Ortaklık'' girişimin amacı bir taraftan NATO üyeliği isteyen ülkeleri üyeliğe hazırlamak diğer taraftan da İttifakta üyelik hedeflemeyen ülkeler ile kurumsal ilişkiler kurmaktır. Avrupa-Atlantik güvenliğini sağlamak adına NATO'da üye olmayan ülkeler ile BİO' da ortaklık sağlanmıştır.[74] Bu Ortaklık üye ülkeler genelinde istikrarı hedeflemektedir. BİO' ya ortak olmak ülkeleri ilk baştan programın temel prensiplerini içeren Çerçeve Belgesi imzalamaları için davet edilmişlerdir. Bu Çerçeve Belgesi' nı imzalayan her devlet, demokratik toplumları korumak maksadıyla, uluslararası hukuk ilkelerine bağlı kalmak, BM Antlaşması kapsamındaki yükümlülükleri yerine getirmek, İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'ne, Helsinki Nihai Senedi' ne ve uluslararası silahsızlanma antlaşmalarına uygun davranmak gibi geniş kapsamlı siyasi taahhütlerde bulunurlar.[75]

### 1.4.Dördüncü Hedef: Güneydoğu Avrupa Ülkelerinin AB ve NATO Üyeliklerini Desteklemek

ABD dış politikasının dördüncü hedefinin temeli, diplomatik faaliyetlerle Güneydoğu Avrupa devletlerine AB ve NATO üyelik kapılarını açmak ve Amerika'nın Batı Avrupa ortakları tarafından kabul etmelerini sağlamaktır. Avrupa tarafından izole edilmiş Balkanlar, kendi içlerinde olmakla beraber devletlerarasında da çatışmalar çıkararak Avrupa ve tüm dünyayı istikrarsızlaştırma potansiyeline sahiptir. Birliklere üye olma istekleri yeni demokrasilere ciddi şekilde tesir etmiş ve

---

[74] Robert Simon J., *Deset godini ot sızdavaneto na Evroatlanticheskia sıvet za partnyorstvo: lichni razmisli,* NATO Review, Summer 2007.

[75] Slatinski,Nikolay, *Zaplahi za sigurnostta i initsiativata ''Partnyorstvo za mir'' //İnitsiativata ''Partnyorstvo za mir''. İkonomikata na sigurnostta i otbranata.* İzdatelstvo Stopanstvo, Sofya,1995,s.36-46.

reddedilme korkusundan dolayı hızla reformlar gerçekleştirmişlerdir. Avrupa kıtasında siyasi bütünleşme ve güvenlik ayrılmaz [76] iki parça olarak görülmüştür. Hristiyan geleneklere bakıldığında Güneydoğu Avrupa bölgesi, AB ve NATO üyeliği için öncelikli olarak görülmüşlerdir. Bölgenin diğer öncelikleri ise yeni bağımsızlık kazanan ülkelerin toprak açısından küçüklüğü ve nüfus olarak azlığı olmuştur. Aynı zamanda Balkan ülkeleri üyelikleri esnasında, Orta Avrupa ülkelerine yabancı olan başka sorunlarla da karşılaşmışlardır.

## 2. 1989- 1996 Dönemi

Mekânsal ve siyasi açıdan tarih boyunca jeopolitik kavşak konumunda olan Balkanlar tüm tarihi değişim ve dönüşüm dönemlerinin yarattığı sarsıntılardan en fazla etkilenen bölgeler arasında yer almıştır. En son Soğuk Savaş boyunca SSCB etkisi altında kalmıştır. Birçok milletin ve kültürün buluşma noktasını teşkil eden bu coğrafyanın istikrarı, başta Avrupa olmak üzere uluslararası barış ve güvenlik açısından hayati önem taşımaktadır.[77] Rusya'nın Balkanlarla ilgilenmesi jeo-stratejik, kültürel ve ekonomik sebeplere bağlamak mümkündür. Enerji kaynaklarını Batı piyasalarına ulaştırmak için Güneydoğu Avrupa'ya ihtiyacı vardır. Balkanların yakıt transportu için uygun coğrafi konuma sahip olması bu bölgeyi Rusya için cazip kılmaktadır. Bu ülkeler arasında kendisi de Rus gazına bağımlı olan Bulgaristan'ın, Türkiye ve batı piyasasına olan yakınlığı ile Rusya için büyük önemi vardır. Güneydoğu ve Batı Avrupa piyasalarına gaz ve petrol hatlarının geçmesi için Ukrayna'ya mecbur kalmaktan hoşlanmayan ve sürekli sorunlar yaşayan Rusya için Balkanlar bu anlamda alternatif bir kapıdır. Bunun diğer olumlu tarafı da Ukrayna'nın, Rusya enerji kaynaklarına olan kontrolünün azalmasının sağlanmasıdır. Rusya'nın Balkan Politikası, durumuna göre değişken bir tavır sergilemesine rağmen hiçbir zaman için önemini göz ardı etmemiştir. Balkanlar Güneydoğu Avrupa'nın merkezi konumu ile doğu yönüne olası bir saldırı durumunda uygun bir stratejik alana sahiptir. Rus dış politikasında Balkan ülkelerinin Rusya için jeo-stratejik bir hedef olduğu gibi

[76] Brzezisnki, Z., *Golyamata shahmatna dıska*, Sofia, Obsidian, 1997, s.98.
[77] Lyubomir Kyuchukov, *Balkanite v globalniya svyat,* Spisanie Mejdunarodni Otnoshemia, Sayı 2-2013, s. 11-16.

kültürel, dini ve politik bağları da mevcut, üstelik Moskova açısından ise Balkanlar Rusya'yı Avrupa ile bağlayan en yakın coğrafyadır.

### 2.1.Bulgaristan Dış Politikasında Yeni Eğilimler

1989 yılları sonrasında ülke içinde NATO üyeliği için çalışmalar bulunmamaktadır. Lyuben Berov ve Jan Videnov Hükümetlerine bakıldığında bu tutum açıkça görülmektedir. Bu iki hükümet esnasında ''uzlaşma ile entegrasyon'' formülü üretilmiştir. 1996- 1997 yıllarında yaşanan siyasi ve ekonomik kriz sonucunda ülke genelinde büyük bir şok yaşanmış[78] ve NATO üyeliği güncel bir konu olmuştur. Bu gibi şoklar sonunda halk bilinci tabula rasa [79]– ''boş levha'' olur ve hiçbir engel ile karşılaşmadan üzerine yazılabilmektedir.[80]

1991'de Varşova Paktı ve Sovyetler Birliği'nin dağılmasından sonra çıkan boşluk sonrasında Bulgaristan'da NATO ve Avrupa Birliği üyeliği için siyasi, uzman ve bilimsel çevrelerde Bulgaristan dış politikası için birkaç alternatif sunulmaktaydı – izolasyon ve tarafsızlık, bölgesellik ve ortodoksluk, Avrupalılık ve Atlantikçilik.[81] ABD, 1989 sonrası Güneydoğu Avrupa ülkeleri, SSCB ve Almanya'nın bıraktığı boşluğu doldurmak için Amerikan desteğine ihtiyaç duyacaklarını düşünmüştür.[82]

1990 Temmuz ayında NATO' nun Balkan coğrafyasında genişlemesi adına yaptığı çalışmalar karşısında Bulgaristan bu süreçte aktif bir şekilde yer almak istediğini bildirmiş ve diyalog tekliflerini kabul etmiştir. Bu kapsamda Bulgaristan Dışişleri bakanı Luben Gotsev 1990 Kasım ayında NATO' nun Brüksel' deki karargahını ilk defa ziyaret etmiştir. 1991 yılı içerisinde NATO ve Bulgaristan bakan

---

[78] Klayn, Neomi. *Şokovata Doktrina. Vızhodıt ta Kapitalizma na Bedstviyata* , Sofya, İzdatelstvo İztok- Zapad, 2011, s.69.

[79] 17. yüzyılın en önemli düşünürlerinden John Locke' a göre insan zihni doğuşta boş bir levha gibidir. John Locke bu levha için Latincede boş levha anlamına gelen 'tabula rasa' deyimini kullanmıştır. Zaman geçtikçe bu boş levha deneyimlerle, öğrenilenlerle dolar. Locke, insanın yaşamındaki tek yol göstericinin akıl olduğunu savunmuştur. İnsanın, yol göstericisi olan aklını kullanıp, her türlü gelenek ve otorite baskısından kurtularak özgür düşünceyi seçmesi gerektiğini öne sürer. İnsanı ve toplumu ileri götürecek şeylerin başında özgür düşünce gelir.

[80] Klayn, Neomi. *Şokovata Doktrina.* , s.70.

[81] Nikolai Slatinski, *İzmerenia na sigurnostta*, , İzdatelstvo Paradigma, Sofya 2000, s.268-275.

[82] National Inteligence Estimate: The Furute of Eastern Europe,9.NİE 12-90, April 1990 p.184; V Multimedien Dokumentaşen Sbornik, *''NATO na Balkanite''*, Yordan Baev, İzdatelstvo ''96 plyus'', İzdatelstvo ''BM'',2000, Sofya.

ve sekreterlerinin karşılıklı ziyaretleri ile karşılıklı ilişkiler hızlanma sürecine girmiş, iki tarafta bunun memnuniyet içerisinde ifade ve beyanlar verilmiştir.[83]

Bulgaristan dış politikasını belirlemede uzun anayasal tartışma (çatışma)[84] döneminden geçmiştir. Siyasi çoğulculuğa tekrardan uygulamaya koymak, çok partili bir siyasal sistemin inşasına yol açmıştır. Farklı ideolojilerdeki partilerin varlığı, jeopolitik yönelimlerin de farklılığını birlikte getirmektedir. Bu yönelimler, "siyasi elitleri güçlü şekilde bölmüş ve genellikle taraflar arasında belirleyici bir çizgi olarak görev yaptığından her zaman büyük önem taşımaktadır"[85]

### 2.1.1. İzolasyonizm (Yalnızlık) ve Tarafsızlık

İzolasyon, ülke için sadece bir hipotez olarak ele alınmış ve diğer alternatiflerle kıyaslanmak için kullanılmıştır. Bu tür politikalar büyük güçler Birinci Dünya Savaşı sonrası ABD küresel güvenlik yükünü almamak için bu siyaseti gütmüştür. İzolasyonizm ve Monroe doktrini kavramıyla eş anlamlı olarak kullanılan yalnızlık, uluslararası sorunlara aktif olarak katılmamayı ve diğer devletlerle diplomatik hatta ticari ilişkileri en alt düzeyde tutmayı öngören bir dış politika stratejisidir. Yalnızlık politikası izleyen bir devlet, askeri ittifaklara girmekten ve ülkesinde diğer devletlere askeri kolaylıklar tanımaktan kaçınmaktadır. Yalnızlık politikasının başarılı bir şekilde uygulanabilmesi için devletler arasında yaklaşık eşit bir güç dağılımının bulunması gerekir. Bu tür politikalar güç dengesi sisteminde daha kolaydır. Ülkenin yalnızlık politikası izleyebilmesi için coğrafik ve topografik özelliklerinin de buna uygun olması gerekir. Dağ, deniz ya da çölle çevrili olması dış tehditlerden koruma açısından kolaylaştırıcı bir durumken, yalnızlık politikası açısından bakıldığında ulaşım ve teknolojinin gelişiminde dezavantajlı bir durumdur. Yalnızlık politikası izleyen devletler de diğer devletlerle ticari ve diplomatik ilişkilerde bulunur fakat çatışmaya yol açmamasına dikkat ederler.

---

[83] Kamil, İbrahim, "Soğuk Savaş Sırası NATO' nun Balkanlar Politikası", *Soğuk Savaş sonrasında Balkanlar (1990-2015),* (Ed.) İbrahim Kamil, Nobel Yayınları, Ankara 2017, s.666-667.

[84] Darendorf, *Razmisli Vırhu Revolyutsiata V Evropa*, İzdatelstvo TSİD, Sofya, 1992, s.31.

[85] Daskalov, R. *Mejdu İztoka i Zapada. Bılgarski Kulturni Dilemi,* İzdatelstvo LİK, Sofya, 1998, s.25.

İzolasyonizmin değişik başka bir örneği Arnavutluk olarak gösterilmiştir. Soğuk Savaş döneminde tüm yabancı ülkelere şüpheyle yaklaşan, ülkenin iç ve dış düşmanlarla çevrili olduğuna inanmıştır. Bir kaç önemli müttefiki hariç diğer dünya devletleriyle ilişkilere girmemiştir. Bu durumun asıl amacı kendini soğuk savaşın etkilerinden koruma çabalarıdır.

Kırk yıl devlet yönetimini kendi elinde tekel [86] şeklinde yönetmiş olan Bulgaristan Komünist Partisi (BKP)' nin varisi Bulgaristan Sosyalist Partisi (BSP) tarafından bu izolasyonizm tezi savunulmuştur.

Tarafsızlık, yani askeri ittifaklara katılmama politikası bu dönemde ciddi şekilde tartışılmıştır.[87] Bazı Atlantikçi çevreler tarafından ülke tarafsızlığı ciddi şekilde eleştirilmiştir. 29 Nisan 1993 yılında 36.Bulgaristan Ulusal Meclisi bir deklarasyon ile Yugoslavya'da süregelen savaşa karşı tarafsızlık ilan etmiştir: '' Bu karışık durumda Yugoslavya'da, Bulgaristan Cumhuriyeti Ulusal Meclisi, dolaylı veya doğrudan ne de BM şemsiyesi altında şimdiye kadar yürüttüğü tarafsızlık politikasını devam etme pozisyonu almıştır''[88] Zaman içerisinde tarafsızlığı destekleyen yazarlar, hala eski günleri arayan, Avrupa ve Atlantik entegrasyonuna karşı olan hatta Batı ve ülkenin demokratikleşmesini istemeyenler olarak adlandırılmışlar ve kamu tartışmaları dışında bırakılmışlardır. Bu tür düşünceler olmamış olsa bile '' Avrupalılaşma tutumları, güçler dengesi, bölgedeki çıkarlar ve kamuoyundaki tarafsız tutumlar, tarafsızlık ile birlikte Bulgaristan izolasyona düşecek ve ülke güvenliğini sağlamak adına çok askeri harcamalar yapma durumunda kalacaktır ki bu maliyeti ne karşılayabilecek ne de bu yük altında uzun süre kalabilecek bir güce sahiptir. Tarafsızlık, zamanında çokça sosyal deney geçirmiş toplum için atlatılması zor olan bir deney olacağını göstermiştir.[89]

---

[86] Daskalov, R. *Eseta Vırhu Totalitarizma i Posttotalitarizma,* Uİ ''Svt. Kliment Ohridski'', Sofya,1991, s.7.
[87] Diço Uzunov, Çavdar Kyuranov, *Neutralitet ili NATO:* Nauçnopopulyarna Studia, Sofya : Djemi Stratus OOD, 2003 y.
[88] Çavdar Kyuranov, *Neutralnoto Prostranstvo* // Vestnik Duma, 03.01996.
[89] Nikolay Slatinski, *İzmerenia na Sigurnostta*, Sofya, İzdatelstvo Paradigma, 2000, s. 271.

### 2.1.2. Bölgecilik ve Ortodoksluk

Bölgecilik, tüm dış politika hedeflerini Balkanlar bölgesine odaklanmasıdır. Bu dönemde Bulgaristan, bölgede süregelen savaş ve çatışmalardan dolayı NATO ve AB tarafından istikrar faktörü olarak görülmüştür. Ülke, Balkanlardaki tüm komşularıyla eşit ilişkiler kurmuş ve devam ettirmiştir. Bundan dolayıdır ki bu iyi komşuluk politikasını devam ettirebilseydi, Bulgaristan bölgenin sözcüsü olarak öne çıkabilirdi. Fakat çoğu ülke için NATO ve AB üyeliği sonrası asıl dış politika başladıysa Bulgaristan için bu tam tersi olmuş ve üyelik sonrası kendi dış politikasını bağımsız şekilde belirleme dönemi son bulmuştur.

Balkan yarımadası Rusya dış politikası içinde her zaman önemli bir role sahip olmuştur. Rusya'nın Balkanlara olan ilgisinde başta kültür, din ve kök birliği yatmaktadır. Hıristiyan ve Slav kökenli halkların birleşmesi daha Rus İmparatorluğundan beri süregelen bir hayal olmuştur. Tabi sadece ideolojik birlikten söz etmek yanlış olur, devlet çıkarları da her zaman göz önünde tutulmaktadır. İmparatorluk döneminde bu geniş topraklar ve Avrupa'ya olan yakınlığıydı, II Dünya savaşından sonra ise sosyalist görüş birliğini olabildiğince geniş topraklara yaymaktır. Sovyet politikasının Balkanlarda ve tüm Doğu Avrupa'daki en önemli hedefi Sovyet modeli sosyalizmi aşılamak ve bu topraklar üzerinde bir hâkimiyet kurmak olmuştur. Fakat ülkenin çok uluslu oluşu ve her ulusun farklı siyasi görüşe sahip olması durumu zorlaştırmıştır.

Balkanlarda Rusya'ya en çok yakınlık gösteren ülke Bulgaristan olmuştur. SSCB'ye verdiği destekleri ve sadık müttefikliği ile Sovyetlerin bu bölgedeki etkisinin artması için önemli bir aracı olarak rol almıştır. Ortodoksluk, ülke dış politikasında yeniden Güney-Slav birliğinin gündeme gelmesidir. Bu politikanın temelinde Panslavizm kardeşliği yatmaktadır. Soğuk Savaş döneminde halkın birlik ihtiyaçlarını sosyalizm karşılamıştır. Bu ideolojinin bu kadar kök salmasının ilk önemli nedeni kollektivizm, eşitlik ve kardeşlik, bireysel ve kamusal sorunları çözebilen büyük ve güçlü devlet olarak gerçekleştirmiştir. Diğer önemli neden ise, sosyalizm sayesinde yirminci yüzyılın 50'li ve 60'lı yıllarında ülkede ve halkla ilişkilerinde zor olmasıyla

birlikte hızlı ve başarılı bir modernizasyon gerçekleşmiştir. Bu dönemde Bulgaristan SSCB'den yardım da almıştır.

Bulgaristan'ın Ortodoksluk politikası için destek, hiç beklenmeyen taraftan yani ABD' den gelmiştir. Samuel Huntington ''Medeniyetler Çatışması'' kitabında, Bulgaristan Rusya ve Yunanistan ile birlikte medeniyetleri ayıran çizginin Doğu tarafında Slav-Ortodoks medeniyeti olarak kalmışlardır. Batı tarafında ise Katolik-Protestan yani Avrupa-Atlantik medeniyeti gösterilmiştir.

### 2.1.3. Atlantikçilik ve Avrupacılık

Pro-Avrupacılık, bir kişi, parti ya da kuruluşun Avrupa Birliği'nden yola çıkarak ortaya attığı Avrupa bütünleşmesi fikridir. Pro-Avrupacılar özellikle Avrupa Birliği'nin ve politikalarının güncel ve gelecek dönemleri bağlamında ileri entegrasyonu savunmuşlardır. Bulgaristan yerel siyasal çabanın yönü olarak, Avrupa ile olan her ikilemde ve her anlaşmazlıkta, bunun yanı sıra ortak prensip ve görüşler ile ulusal çıkarları Avrupa çıkarlarına göre tasarlanması gerektiği düşüncesidir. NATO şemsiyesi altında Bulgaristan İttifak'ın Avrupa kanadı (en önemli iki temsilcileri Fransa ve Almanya) ile birlikte hareket etme gereksinimini savunmaktadır.

Buna karşılık olarak Atlantikçilik ise Bulgaristan'ın NATO'nun Atlantik kanadı (ABD ve İngiltere) ile politikalarını birlikte yürütme eğilimidir. Atlantikçilik, Avrupa ve Kuzey Amerika ülkeleri arasında, politika, ekonomi ve savunma konularındaki iş birliğinin önemine vurgu yapan düşünce tarzıdır. Atlantikçilerin temel dış politika yönelimi, Rusya'nın Batı ile ekonomik entegrasyonunun tamamlanması ve medeni dünyada 'normal' bir ülke olarak Rusya'nın yerini alması biçimindedir. Rusya'yı 'normal'leştirmenin yolu Atlantikçilere göre ülkenin uluslararası sistemden siyasi ve ekonomik alanda izolasyonunu ortadan kaldırmaktan geçmektedir. Atlantikçiler Batı'yı değil, Doğu'yu tehdit olarak algılamaktadır.

Bu tezi yeni dönemde oluşmuş Demokratik Güçler Birliği (SDS) ve Türk azınlığı partisi olan Hak ve Özgürlükler Partisi (HÖH) gibi partiler tarafından

desteklenmiştir. Ülkenin dış yönelimi tartışmaları, dış güçlerin (ABD ve AB) de büyük etkisiyle 1997 yılında, İttifak lehinde son bulmuştur.[90]

## 2.2. Reform Sözleşmesi Yoluyla Demokrasiye Geçiş

### 2.2.1. 10 Kasım 1989

Bu tarihte Bulgaristan devlet yönetimi değişmiştir. Komünistlerin iktidara geldiği 9 Eylül 1944 yılı ile 10 Kasım 1989 yılı arasında benzerlik mevcut çünkü iki tarihte de devlet idari sisteminde köklü değişiklikler meydana gelmiştir. 1944 yılına kıyasla 89'da değişim daha yavaş ve aşama aşama gerçekleşmiştir. 10 Kasım günü Bulgaristan Komünist Partisi genel sekreterliğini 33 yıl aradan sonra Todor Jivkov bırakmıştır. Artık ülkede siyasi değişimler başlamış, demokrasi ve serbest piyasa ekonomisine geçiş yapılmıştır.

Doğu Bloğunda değişimler Mihail Gorbaçov'un iktidara gelmesi ve ''prestroyka''/ yeniden yapılanma ile birlikte başlamıştır. 9 Kasım 1989 yılında da Berlin Duvarı yıkılmış ve 17 Kasım 'da da Plamen Mladenov Bulgaristan Devlet Konseyi başkanı olarak seçilmişti.[91]

8 Şubat 1990 yılında Bulgar Sosyalist Partisi, Andrey Lukanov liderliğinde iktidara gelmiş ve bu hükümet aynı yıl Ağustos ayında istifa etmiştir. Bir ay sonra yeniden A.Lukanov ikinci hükümetini oluşturarak iktidara gelmiştir. Ülke çok zor günlerden geçmeye başlamıştır. Eylül ayına gelindiğinde pazarlar tedarikte zorlanmaya başlamışlardır çünkü üreticiler fiyat liberalizasyonu bekledikleri için malları ellerinden çıkarmayı istememişlerdir. Dükkanlar önünde kuyruklar oluşmaya başlamış ve buna çare olarak kupon sistemi getirilmiştir.[92]Lukanov iktidarı çok uzun sürmemiş aynı yıl Aralık ayında evinin önünde silahlı saldırıya uğrayarak hayatını kaybetmiştir.[93]

---

[90] Y. Doykov, *Predizvikatelstvata Pred İntegratsiyata Na Bulgaria*, s.5.
[91] Traikov,B.G., *10 Noemvri 1989*, İzdatelstvo TRUD, Sofya,1999,s.8

[92] Evgeniya Kalinova , *Bulgarskite prehodi 1939-2010.*, İzdatelstvo Paradigma, Sofya 2010,s.268
[93]*Zastrelyan e Andrey Lukanov* https://www.actualno.com/chronicles/zastreljan-e-andrej-lukanov-news_635896.html(04.09.2018)

### 2.2.2. 1991 Anayasası

1991 yılına gelindiğinde Bulgaristan'da yeni Anayasa yapılması gündeme gelmiştir. Günümüze kadar gelmiş olan bu Anaysa, Soğuk Savaş sonrasındaki süreçte yapılmıştır. Şimdiye kadar ülkenin dört Anayasası olmuştur. Bunlardan ilki 16 Nisan 1879 yılında kabul edilen Tırnova Anayasası ( bu anayasa tam bağımsızlığına kavuşmamış ve özerk olan Bulgaristan'a yönetim şeklinin temellerini belirlemiştir) ikincisi 1947 Anayasası, üçüncü 18 Mayıs 1971'de Komunist rejimde kabul edilen ''Jivkov Anayasası'' ve son dördüncüsü ise 1991 Anayasasıdır.

Bulgaristan Doğu Avrupa'daki bütün komünist ülkeler içinde Sovyet rejimine an az karşı çıkan ülke olmuştur. Bulgar halkının, komünist rejimi, ulusal kimliği ve ulusal bağımsızlığı yok eden bir rejim olarak görmemesi, komünist partinin Bulgaristan'da hiçbir ülkede olmadığı kadar çok destek görmesine neden olmuştur. Komünist rejimin çözüldüğü 1989 yılından itibaren, demokratik ilkelere sahip bir anayasa yapma planı Doğu Avrupa ülkelerinin başlıca politikası ve hareket noktası olmuştur. Bu konudaki iki önemli sorun anaysa yapımının zamanına ilişkindir. Hemen bir anayasa yapılmalı mıydı; yoksa bu heyecanın biraz bastırılması, geçiş döneminin atlatılması ve doğru bir anayasa yapımı için gereken 'vizyonun' oluşması mı beklenmeli idi?. Bulgaristan'daki yuvarlak masa görüşmelerinde, ilk serbest seçimin yapılma zamanı, seçim sistemi ve yeni başkanın seçim yönetimi öncelikli müzakere konuları olmuştur. Bu sırada, Bulgar politikacılarının nerdeyse tamamı ivedilikle yeni bir anayasa yapılması ve kabul edilmesi için yoğun çalışmalar yapmaya başlamıştır. Bu nedenle, Bulgar anayasası "hemen yapılmış" bir anayasanın olumlu ve olumsuz noktalarını göstermek açısından, önemli bir örnek olarak görülmektedir.[94]

Bulgaristan anayasasının reform yoluyla-sözleşme yöntemiyle yapıldığı söylenebilir. Anayasa serbest seçimlerle seçilen bir meclis tarafından yapılmıştır. Yine de hem yuvarlak masa görüşmeleri, hem seçimler, hem kurulacak yeni meclis hem de yeni anayasanın yapılışı sürecinde çoğu zaman komünistlerin baskı ve ağırlığı söz konusu olmuştur.

---

[94] Venelin I. Ganev, *Bulgaria: The(IR)Relevence Of Post-Communist Constitutionalism,* S187; Democratic Consolidation In Europe, s.185

12 Temmuz 1991'de Bulgaristan Cumhuriyeti Anayasası kabul edilmiştir. VII Büyük Millet Meclisi tarafından oylanmıştır. Anayasaya göre, Bulgaristan bir parlamenter cumhuriyet yönetimine sahiptir ve özerk bölge kurulması Anayasaya aykırıdır. Toplam 400 milletvekilinden 313 milletvekili tarafından Yeni Anayasa için olumlu oy kullanmıştır. Bir gün sonra yürürlüğe girmiş ve 13 Temmuz Büyük Millet Meclisi istifa etmiş ve yerine Ulusal Meclis olarak varlığını sürdürmeye devam etmiştir.

Yuvarlak masa görüşmeleri sonucunda 1971 Anayasasında bazı değişiklikler yapılmış ve bazı maddeler de tamamıyla kaldırılmıştır.

- 1971 Anayasasının 1.maddesi ve ideolojik içerikli maddeler kaldırılmıştır.[95]

- Siyasi çoğulculuk ilkesi tekrardan madde olarak Yeni Anayasada yerini bulmuştur.

-Güçler ayrılığı ilkesi tekrardan geri gelmiştir (aslında bir deklarasyondur).

- 1990 yılında Devlet Güvenlik Komitesi- DGK (Durjavna Sigurnost- DS)[96] kaldırılmış ve yerine Cumhurbaşkanlığı kurumu getirilmiştir. DGK yetkileri Cumhurbaşkanlığı ve Ulusal Meclis arasında paylaşılmıştır. Önemli bir adım olan, idam cezası kaldırılmıştır.

Yeni Anayasanın Ulusal Meclis tarafından kabul edilmesiyle birlikte ileride gerçekleşecek olan seçimlere tüm siyasi partilerin katılma yolu açılmıştır.

---

[95] *Konstitutsia na Narodna Republika Bulgaria, 1971* http://www.parliament.bg/bg/19 (04.09.2018)

[96] **Devlet Güvenlik Komitesi DGK(Durjavna Sigurnost-DS)**- 1925-1990 yılları arasında Bulgaristan'da faaliyet gösteren Bulgar gizli servisidir. 9 Eylül 1944 yılında gerçekleştirilen darbeye kadar Bulgaristan ''Devlet Güvenlik Kurumu'' Polis teşkilatı içerişimde yer alıyordu. 1924 Anayasa Mahkemesi kararı ile Bulgaristan Komünist Partisi'nin terörist eylemleri yasaklanmış ve 1925 yılında ''Ulusal Güvenlik '' birimi yerine DS getiriliyor. DGK'nun başlangıçta iki birimi mevcut idi, bunlardan ilki ülke içerisinde güvenliği sağlamakla yükümlü diğer birim ise devlerin dış güvenliğinden sorumluydu. 1937 yılında Devlet Polisi Kanunu ile birlikte bu birimler dörde çıkartılmış, 1944'de bir birim daha açılarak sayıları beş olmuştur. ''A-Bölümü''- İllegal siyasi yapılanmalar ile mücadele ediyordu; ''B''-Dış ülkelerle ilgili istihbaratı sağlıyor; ''V''- Komünist olmayan siyasi organizasyonlarla mücadele ; ''G''- Alman istihbaratı ile ilişkiler ve ''D''- Basın ve Yasal dernekleri kontrol etme birimleri olarak faaliyet göstermekteydiler.

## 2.3.Batı İle İlk Temaslar

### 2.3.1.Londra Deklarasyonu (1990)

Haziran 1990'da NATO üyelerinin yaptığı görüşmelerde bir deklarasyon kabul edilmiştir. Burada Soğuk Savaşın sona ermesiyle birlikte yeni bir düzen oluşmuştur. Güvenlik anlamında oluşan ihtiyaçları karşılamak adına yeni adımlar atılacağına ve Doğu ve Batı arasındaki karşı karşıya gelme durumuna son verileceğine karar verilmiştir. Sovyetler Birliği ve Orta ve Doğu Avrupa hükümetleri ile işbirliği içerisinde devamlı diplomatik ilişkiler kurulmak istediklerini bildirmişlerdir.

Bulgaristan eski Sovyet Bloğu üyesi olaraktan artık yeni seçim yapma durumunda kalmış ve yönünü Batı'ya çevirmiştir. Londra Deklarasyonu ile NATO yeni üyelere elini uzatmıştı ve görüşmeler için davetiye göndermiştir. Bunun sonucunda Londra'nın üzerinden daha bir ay geçmeden Bulgar Ulusal Meclisi, NATO ile sürekli görüşmeler kurmasına dair Deklarasyon kabul etmiştir.[97]

Londra toplantısı sonrasında İttifak ile Orta ve Doğu Avrupa ülkeleri arasında gelişen olumlu yakınlaşma, 1990 Kasım ayında Paris'te imzalanan ve tarafların artık birbirlerini dost olarak gördüklerini bildiren Ortak Bildiri ile somutlaşmıştır. 1991 Haziran ayında NATO İttifakı'nın Dışişleri Bakanları Kopenhag'da bir araya geldiklerinde uluslararası güveliğin artık tek bir kuruluş tarafından sağlanmasının mümkün olmadığı, çok taraflı bir işbirliğine gereksinme olduğu belirtilmiştir.

### 2.3.2. Bulgaristan Atlantik Kulübü ( The Atlantic Club of Bulgaria)

Bulgaristan Atlantik Kulübü[98], Nisan 1991 yılında kurulmuştur. O günlerde dünyada büyük değişimler meydana gelmiştir. Varşova Paktı toprakları içerisinde kuruluş itibari ile bu Kulüp ilki teşkil ediyor çünkü ilk defa bu türden bir Organizasyon faaliyete geçmiştir. 1991- 2004 yılları arasında Bulgaristan'ın İttifak'a giden yolunda

---

[97] https://www.md.government.bg/bg/doc/cooperation/NATO/BG_NATO_dates.pdf (05.09.2018)

[98] Kaloyan METODİEV,https://geopolitica.eu/spisanie-geopolitika/58-2017/broy-1-2017/2592-debatat-za-neutraliteta-na-balgariya-na-granitsata-mezhdu-xx-i-xxi-vek (05.09.2018)

büyük katkıları olmuştu**.** Kulüb' ün kurucusu o zamanda genç bir siyasetçi olan Solomon Passy[99], Trabant[100] arabası ve bir grup genç arkadaşıyla birlikte ülke için ilki teşkil eden bu Organizasyonu kurmuşlardır. Bu marka araba ise Bulgaristan' ın sosyalizmden demokrasiye geçişteki sembol haline gelmiştir. Sosyalizmin ülkedeki sembolü ile ilgili zamanın NATO Genel Sekreteri Manfred Wörner için de bir hatırası olmuştur. 1991 yılında ilk defa Soğuk Savaş sonrası ülkeye İttifak' ın dönemin Genel Sekreteri ziyarete gelmiştir.. Bu ziyaretinde Sofya merkezini bu Trabant ile gezme fırsatı bulmuş şoförlüğünü ise Atlantik Kulübü başkanı olan Solomon Passy yapmıştır.

### 2.3.3.Roma Deklarasyonu (1991)

Londra Toplantısı'ndan on altı ay sonra NATO üyesi ülkelerin devlet ve hükümet başkanları 7-8 Kasım 1991'de Roma'da toplanarak Londra'da alınan kararlar ışığında bir Barış ve İşbirliği Bildirisi yayınlanarak NATO'nun Yeni Stratejik Konseptini onaylamışlardır. Roma Bildirisi NATO'nun, Orta ve Doğu Avrupa ülkeleri ile yeni kurulan işbirliği ve gelişen ortaklık anlayışına ve Avrupa'nın gelecekteki güvenliğinin genel kurumsal çerçevesine bağlı olarak izleyeceği politikaları, yerine getireceği görevleri tanımlamaktadır.[101]

İttifak'ın gelecekteki rolünü belirleyen Yeni Stratejik Konsept Avrupa'nın güvenlik ortamındaki değişikliğe bağlı olarak istikrarsızlık ve gerginliklerin doğurabileceği potansiyel riskler göz önünde bulundurularak geliştirilen iştir. Bu yeni stratejik anlayışa göre NATO'nun esas görevi olan "üye ülkelerin güvenliğinin ve toprak bütünlüğünün güvence altına alınması" geçerliliğini korumaktadır; NATO İttifakı'nın güvenlik işlevinde herhangi bir değişiklik olmamıştır. Ancak yeni stratejik

---

[99]Solomon Pasi Yahudi kökenli Bulgar siyasetçi. Eski dışişleri bakanı (2001-2005) (http://www.solomonpassy.com/static.php?content_id=16 ), (.12.2018)

[100] Trabantlar, sosyalist rejimin statü sembollerindendi. Halk arasında **Trabant**'ı olanlar ve olmayanlar diye bir ayrım vardı. **Trabant**'ı olanlar şanslıydı. Zira Trabant'a yani Almanya'da halk arasındaki adıyla Trabi'ye sahip olmak o kadar kolay değildi. Trabi sahibi olmak için önce devlete bu talep iletiliyor daha sonra da teslimat için sıraya giriliyordu. Trabant otomobillerin üretimine 1990 yılında son verildi.

[101] NATO Press Service, Press Communique. 7 November 1991. *The Transformation of an Alliance...,* ss. *7-28.

ortamda NATO'nun istikrar ve güvenlik konularına yaklaşımı bu yeni konsept ile daha geniş bir çerçeve kazanmıştır. Yeni Stratejik Konsept güvenliğin, savunma kadar siyasal, ekonomik, sosyal ve çevresel faktörlere de dayalı olduğunu kabul etmektedir. Kuzey Atlantik Andlaşması'nın ikinci ve dördüncü maddeleri doğrultusunda, barışa ve dostluğa dayalı işbirliğinin gerçekleştirilmesi için ele geçirilen tarihsel fırsatın değerlendirilmesi amaçlanmaktadır. Bu anlayışa bağlı olarak İttifak'm yeni stratejisi birbirini destekleyen, diyalog, işbirliği ve ortak savunma yeteneğinin korunması tamamlayan üç unsura dayandırılmıştır: [102]

### 2.3.4. NATO'nun Yeni Stratejisi

#### 2.3.4.1. Kuzey Atlantik İşbirliği Konseyi

Roma Bildirisi içinde bir öneri olarak yer alan Kuzey Atlantik İşbirliği Konseyi'nin (KAİK), Roma Zirvesi'nin[103] ardından 20 Aralık 1991'de kurulması Yeni Strateji'nin kabulünden sonra en büyük gelişme olmuştur. On altı NATO üyesinin yanı sıra altı Orta ve Doğu Avrupa ülkesi ve üç Baltık Cumhuriyeti'nin katılımıyla kurulan KAİK' in amacı üyeler arasında kurumsal bağları güçlendirmek ve güvenlik alanında işbirliğini yoğunlaştırmaktır.

Sovyetler Birliği'nin dağılması ve Soğuk Savaş döneminin sona ermesi gibi son derece önemli gelişmeler aynı zamanda NATO ittifakının da varlık nedenini tartışılır hale getirmiştir. Aslında Soğuk Savaş sonrası dönemdeki belirsizliğin hâlâ devam etmekte olması ve yeni bazı çatışmaların ortaya çıkmış olması, NATO gibi son derece güçlü ve gelişmiş bir askeri ittifakın Batı dünyası için önemli bir araç olma özelliğini hâlen koruduğu savının doğruluğunu göstermiştir.[104]

KAİK' in ilk üyeleri o tarihte NATO üyesi olan on altı ülke, Varşova Paktı eski üyeleri (Bulgaristan, Çekoslovakya, Macaristan, Polonya, Romanya), Rusya

---

[102] Bkz.: **NATO Handbook,** ss. 66-71; The Transformation of an Alliance, ss. 18-19.

[103] *NATO- trudniyat pohod na İztok* https://www.capital.bg/politika_i_ikonomika/1995/11/27/1045463_nato__trudniiat_pohod_na_iztok/ (07.09.2018)

[104] Penka Karaivanova**,** *Noviyat mejdunaroden red: Razochorovania i novite strahove*, Spisanie Mejdunarodni Otnoshenia ,Sayı- 1,2000, s. 25-38.

Federasyonu ile Estonya, Litvanya ve Letonya olmuşlardır. 10 Mart 1992'de Sovyetler Birliği'nden ayrılan Azerbaycan, Beyaz Rusya, Ermenistan, Moldova, Kazakistan, Kırgızistan, Moldova, Özbekistan, Tacikistan, Türkmenistan ve Ukrayna ile 5 Haziran 1992'de Arnavutluk ve Gürcistan KAİK' e katılmışlardır. KAİK' e, dağılan Varşova Paktı ülkelerinin yanı sıra yeni bağımsız eski Sovyet Cumhuriyetleri de katılmıştır. Ancak KAİK, katılan ülkelerin yeni güvenlik ortamında doğan tüm ihtiyaçlarına cevap verebilecek bir örgütlenme olamamaıştır. Orta ve Doğu Avrupa ülkelerinin KAİK' i güvenliklerini sağlama çabalarına ulaşmada yalnızca geçici bir araç olarak gördükleri söylenebilir. Kısacası, KAİK daha ziyade çok taraflı politik diyaloğun üzerine odaklanmış ve üye olmayan ülkelerin NATO ile bireysel iş birliği geliştirme olanağı üzerine durmamıştır.

Bununla birlikte NATO'nun, eski yapısıyla varlığını sürdürmesi yeni oluşumlarla uyuşmadığından Soğuk Savaş dönemindeki Örgütün, kendini yenileme politikalarını hızla devreye sokması sonucunu doğurmuştur. Nitekim, NATO'nun stratejisini değiştirmesi, eski Doğu Avrupa ülkelerini örgüte alacak süreci geniş çapta başlatması ve Barış İçin Ortaklık kavramı çerçevesinde yakın işbirliğine yönelmesi yeniden yapılanmanın somut yansımalarıdır.

1997 yılına gelindiğinde KAİK' in yerini daha operasyonel ve gelişmiş bir ortaklığın oluşturulması yolunu açacak olan Avrupa Atlantik Ortaklık Konseyi (AAOK) almıştır.

21 Aralık 1993'de daha Barış İçin Ortaklık ortaya atılmamışken 36.Bulgaristan Meclisi deklarasyon kabul ediyor. Buna göre : ''…Ulusal çıkarları gözeterek Bulgaristan gelecekte NATO ve Batı Avrupa Birliği'nin sundu işbirliğinden faydalanarak bu Organizasyonlara üye olmayı hedeflemektedir…'' [105]

### 2.3.4.2.Barış İçin Ortaklık

BİO, NATO içerisinde ABD'nin özel girişimleri sonucunda, 10-11 Ocak 1994 tarihinde gerçekleştirilen NATO'nun Brüksel Zirvesi'nde ilan edilmiştir. ABD'nin

[105] *Deklaratsiaya na Narodnoto subraniye ot 21 dekemvri 1993g.,* Durjaven Vestnik,110,1993.

1991 yılından sonra, eski Doğu Bloğu ülkelerinin güvenlik ihtiyaçlarına KAİK ve BİO gibi girişimlerle cevap vermesinin en önemli sebebi, Bill Clinton yönetiminin NATO ile Rusya Federasyonu arasında özel ve farklı bir ilişki kurma niyetinde yatmaktadır. Dönemin ABD Başkanı Bill Clinton'ın oluşturmaya çalıştığı dış politikada Rusya Federasyonu ile stratejik ortaklık öncelikli bir hedef haline gelmiştir.

BİO' nun temel dokümanı NATO'nun ve ''ortak ülke'' sıfatı kazanan devletin taahhütlerini içeren Çerçeve Belgesi'dir.[106] Bulgaristan da Çerçeve Belgesini imzalayarak BİO' ya katılmıştır.[107] Birinci maddesinde BİO' nun NATO ülkeleri ile bu belgeyi imzalayan katılımcı ülkeler arasındaki politik ve askeri bağları kuvvetlendirerek Avrupa- Atlantik Bölgesi güvenliğine katkıda bulunmak maksadıyla oluşturulduğu belirtilmektedir. BİO Çerçeve Belgesi' nin üçüncü maddesinde aşağıdaki amaçların gerçekleştirilmesi amacıyla NATO üyeleri ile bu dokümanı imzalayan ortak ülkelerin iş birliği yapacağı ifade edilmiştir:

i) Ulusal savunma bütçelerinin oluşturulmasına şeffaflığın sağlanması,

ii)BM ve Avrupa Güvenlik ve İş Birliği Teşkilatı'nın (AGİT) sorumluluğu altında yürütülen operasyonlara katkıda bulunmaya hazır olmak,

iii)Silahlı kuvvetlerin demokratik yollarla kontrolü,

iv)Barışı koruma, arama-kurtarma, insani amaçlı harekatlar gibi görevleri yerine getirebilme becerilerinin artırılabilmesi amacıyla NATO ile askeri iş birliği içinde ortak tatbikatlar, ortak planlama ve eğitim faaliyetlerinin geliştirilmesi,

v)Uzun vadede NATO kuvvetleri ile daha iyi çalışabilecek birilerinin oluşturulması.

---

[106] *MVnR. Partnyorstvo za mir : Ramkov dokument.* // Spisanie Mejdunarodni Otnoshenia, Sayı-2,1994, s.90-96.;
*Ramkoviya dogovor za ''Partnyorstvo za mir ''*https://www.nato.int/docu/comm/49-95/c940110b.htm (07.09.2018)

[107] *Jelyu Jelev podpisa Partnyorstvo za mir*, Vestnik Dnevnik, 1şubat 1994 y., (07.09.2018)
http://www.dnevnik.bg/print/arhiv_pari/1994/02/01/1375703_jelju_jelev_podpisa_partnyorstvo_za_mir/

NATO'nun bu belgeyi imzalayan devletlere en önemli taahhüdü ise, sekizinci maddede düzenlenmiştir.[108] Kuzey Atlantik Antlaşması'nın dördüncü maddesini hatırlatan bu maddeye göre, ortak devletlerden herhangi biri toprak bütünlüğüne, siyasi bağımsızlığına ya da güvenliğine yönelik doğrudan bir tehdit algıladığı takdirde, NATO'ya danışabilecektir. Ancak burada, NATO'nun böyle bir danışma durumunda, başvuran ülkelere askeri bir teminat yükümlülüğünün olmadığı vurgulanmalıdır. Bir BİO ülkesinin NATO ülkesinden güvenliğinin korunması açısından en önemli farkı bu noktada ortaya çıkmaktadır. Bu madde ilk kez, Kosova krizi sırasında Arnavutluk ve Makedonya'nın talepleri sonrasında uygulanmıştır.

Aradan geçen yıllar boyunca toplam otuz dört ülke BİO ülkesi olmuştur. On iki BİO ülkesinin NATO üyesi olması nedeniyle günümüzde bu sayı yirmi ikiye düşmüştür. Halen BİO üyesi olan devletler, Avusturya, Azerbaycan, Bosna-Hersek, Beyaz Rusya, Ermenistan, Finlandiya, Gürcistan, İrlanda, Karadağ, Kazakistan, Kırgızistan, Malta, Moldova, Rusya Federasyonu, İsveç, İsviçre, Tacikistan, Makedonya, Türkmenistan, Sırbistan, Ukrayna ve Özbekistan'dır.

1997 Helsinki'de Clinton ve Eltsin görüşmesi sonrası Rusya Federasyonu Barış için ortaklığa katılmıştır.[109] Bazı yazarlara göre Rusya bu adımıyla kayıplarını en düşük düzeye indirgemek istemiştir çünkü NATO'nun genişlemesini engellemeye yetecek gücü ne de dış ilişkiler potansiyeli mevcut idi. Rusya Helsinki'de tipik bir ortaklık stratejisi gütmüştür: kendi çıkarlarını korumak ve karşı tarafın siyasetinden doğabilecek negatif sonuçları en aza indirgemeye çalışmıştır.[110]

### 2.4.Bulgaristan'da Ekonomik Kriz

Demokrasiye geçişten sonra ülkede siyasi istikrarın sağlanması çok kolay olmamıştır. Jan Videnov başbakanlığındaki BSP Hükümeti Ocak 1995 yılına iktidara

---

[108] *Ministerial Meeting of the North Atlantic Council/ North Atlantic Cooperation Council, NATO Headquarters, Brussels, 10-11 January 1994* https://www.nato.int/docu/comm/49-95/c940110b.htm(08.09.2018)

[109] Nataliya İlieva, *Otnoshenia mejdu SASHT i Rusia v perioda 1990-1999,* Spisanie Mejdunarodni Otnoshenia ,Sayı-4,2000, s. 23-52.

[110] Georgiev, Lyuben : *''Sled Studenata Voina''*, Tsenter za izsledvane na demokratsiyata, Sofya 1998.

gelmiş ve sosyalist politikalar ile yönetim biçimini benimsemiştir. Fiyatlar üzerindeki devlet kontrolünü arttırmaya gitmiştir- 1994 yılında %18.9 olan oran bir sonraki yıl %52,4 devlet payına ulaşmıştır. Ancak bu hamle, yerel üreticilerin mali durumunun daha da kötüleşmesine yol açmıştır. Ham maddeler dışardan geldiği için ürünler gerçek değerinin çok daha altında bir fiyata satılmaya başlanmıştır. Daha 1993-1994 yıllarında ulusal para Leva değer kaybetmeye başlamıştır. Bulgaristan Merkez Bankası para piyasasında Levanın değer kaybını önlemeye çalışmış ancak başarılı olamamıştır. Diğer taraftan da zor dönemden geçen yerel bankaları ayakta tutabilmek adına para basmaya devam etmiştir. 1996 yılının ilk çeyreği ile 1997 yılının ilk çeyreği içerisinde emsali görülmemiş %1400 enflasyon oranına ulaşılmıştır. Ekonomiyi dengeleme girişimleri cevap vermemiş hatta daha kötüye gitmesine neden olmuştur. 1995 yılı sonunda 1Dolar = 71Leva iken, 1997 yılında 1Dolar = 3000 Leva' dır. Halkın geliri hızla eriyip gitmiş ve üçüncü dünyadaki ücretlerle aynı seviyeye düşmüştür. Ortalama maaş 10-12 Dolar iken emekli aylığı 3-5 Dolar arasında olmuştur. Bu rakamlar, Bulgaristan hükümetinde köklü bir değişim sürecine olan ihtiyaç ve ülke genelinde ekonomik durumu istikrara kavuşturmak için acil tedbirler alınmasını gündeme getirmiştir. Ülkenin siyasi ve finansal çöküşü, dış yükümlülüklerini yerine getirme kabiliyetinin sorgulanmaya başlamasına neden olmuştur. Bu şartlarda Uluslararası Para Fonu (IMF) 'un müdahalesine ihtiyaç duyulmuştur. IMF' nin müdahaleyi gerçekleştirmesi için aşırı enflasyonu durdurmak (bankalara refinansmanı kesmek), zararına çalışan işletme ve bankaların faaliyetlerini sonlandırmak gibi bir takım adımların atılmasını yönetimden talep etmiştir. IMF, Bulgaristan ekonomisinin düzelmesine çare olarak ulusal para biriminin dövize karşı sabitlenmesini gündeme getirmiştir. BSP yönetimi dışarıdan sunulan bu önerileri kabul etmek durumunda kalmıştır. Ülke ekonomisinin yeniden canlandırma süreci bu şekilde başlamıştır. O dönem Avrupa piyasalarında istikrarlı olan Alman Markı ile Leva sabitlenmiştir, buna göre 1000 Leva = 1 DM olmuştur.

Ekonomik kriz yanı sıra siyasi kriz de yaşanmaya başlamıştır. Jan Videnov yönetimindeki hükümet ekonomik krizi başarılı şekilde yönetememiş ve halkın ciddi

şekilde fakirleşmesine neden olmuştur. Kriz yansıması olarak, Ocak Ayı Olayları[111] patlak vermiştir. BSP yönetimi, halkın desteği artık onlarda olmadığı ve çekilmesi gerektiğini kabul etmiş ve istifa etmiştir.[112]

Geçici hükümetler kurulmuş daha sonra Lyuben Berov ve Jan Videnov Hükümetleri esnasında NATO'ya üyelik yönünde istek ve girişim bulunmamıştır. Yapılan kayda değer bir tek ''yakınlaşma ile entegrasyon '' formülünü öne sürmek olmuştur. NATO fikri 1996 sonu ve 1997 yılında yaşanan ekonomik kriz sonucu güncel olmuştur.

### 2.5.Bulgaristan ve NATO: Kaybolan Yedi Yıl

-1991- 1997 yılları arasında Bulgaristan'ın devlet kurumlarında ve silahlı kuvvetlerinde yaptığı reformlar ve izlediği politikalar aslında ülkenin hala İttifak'a üyelik için hazır olmadığını gösteriyordu.

- Ülkenin Soğuk Savaş esnasında kendini koyduğu izolasyon sonucunda siyasi ve askeri yetkililer geri kalmışlığının düzeyi ne de buna karşın ne yapmaları gerektiğine dair bir fikirleri yoktu.

- Bulgaristan Silahlı Kuvvetleri'nde yeni reformlar yapılmaya başlanılmış ve yavaş yavaş küçülmeye gidiliyordu. Sosyo- ekonomik sonuçlar daha yeni yeni hissedilmeye başlanılacaktı. Devlet yönetimini de bu kötü gidişat etkileyecekti.

---

[111] Jan Videnov hükümetine karşı yapılan gösteriler artmıştır ve Meclis binasına girilmiştir. 8 Ocak günü, BSP Başbakanı adayı olarak Nikolay Dobrev gösterilmiştir. 10 Ocak günü Cumhurbaşkanı Jelyu Jelev, Anayasa ile zorunlu olmasına rağmen BSP'nin ikinci hükümet kurma görevini vermeyi reddetmiş ve bunun sonucunda muhalefet ulusal siyasi grev ilan etmiştir. Protestolar sonucunda BSP ikinci bir hükümet kurmasına engel olmuş ve Nisan 1997'de erken seçimlere girilerek Birleşik Demokratlar Birliği (ODS)' nin iktidara gelmesi ile sonuçlanmıştır.

[112] Bulgaristan'da 1996-1997 Ekonomik Kriziyle ilgili şu kaynaklara daha ayrıntılı şekilde bakılabilir : Hristova, Slavchev, Angelov, Stoev, Chobanov, Stanchev, Bogdanov, Dimitrov, *"Anatomiya na prehoda. Stopanska politika na Bulgaria ot 189-2004g.''* , Ciela, Sofya,2004g. ; Ap. Tomov, D. Mitev, L.Lyubenova, Y.Balchova *" Bulgarsiyat prehod- 20 godini po-kısno* " , Finlandiya''21 vek''; Sofya,2009y.

- Bazı siyasi önde gelen kişiler ülke içindeki bu durum için ABD ve NATO' yu suçlayacaklardı. Bulgaristan'ın siyasi ve askeri işbirliğini gerçekleştirmek için NATO çare olarak görülmekteydi.[113]

### 2.5.1. Bulgaristan'da Gelişmeler

#### 2.5.1.1. Siyasi reform / Demokratikleşme

1991 yılında gerçekleştirilen demokratik seçimler ile Demokratik Güçler Birliği (SDS) iktidara gelmiştir. Bir sonraki seçimlerde yani 1995 yılında Bulgar Sosyalist Partisi tekrardan iktidar olma fırsatını yakalamıştır. Ülkede yaşanan ekonomik kriz sonucunda 1996'da Stefan Sofiyanski geçici hükümet kurmuş ve 1997 baharındaki seçimlerde İvan Kostov liderliğindeki DGB ikinci defa iktidara gelmiştir.[114] Halk yeni gelen hükümetten acilen ekonomik reformlar gerçekleştirmesini istemiştir.

#### 2.5.1.2. Ekonomik reform

1989 sonrası bankacılık sektöründe gerçekleşen liberalizasyon ve daha önceki devlet tekelinin sektör üzerinden kalkması, bu süreçte yeni bankaların oluşma biçimi, işleyiş şekilleri, yönetim ve denetimi, Bulgaristan bankacılık tarihinde en büyük ekonomik krize yol açmıştır.1996 ülkede ekonomik sistemin çökmesi siyasi iktidarı zor durumda bırakmıştır. Jan Videnov itifa etmek zorunda kalmıştır. 1997'da iktidara gelen hükümet bir dizi reformlar yürürlüğe koymuştur. Bunlardan en önemlisi döviz kurun çalkantılarını engellemek için döviz kuruna sınır getirmek olmuştur.[115]

#### 2.5.1.3. Azınlıklar

---

[113] *Bulgaria and NATO : 7 Years Lost* , Jeffrey Simon , INFORMATION & SECURITY. An International Jurney 1,2 (Fall, Winter 1998), 93-104

[114] 1997-2001 yıllarında iktidarda olan İvan Kostov için ayrıntılı bilgi : Anton Todorov, *" Zadkulisieto na prehoda'' İVAN KOSTOV*- 2.CİLT, 2.BÖLÜM : 1997-2001Y., İzdatelstvo İztok-Zapad, Sofya.

[115].https://www.capital.bg/politika_i_ikonomika/bulgaria/2003/11/22/224006_bulgarskiiat_bankov_sektor_i_finansovata_kriza/ (28.11.2018)

Azalmakta olan Bulgaristan nüfusu o dönem 8.5 milyon kişi idi. Azalmanı nedeni ise doğumlarda yüksek yeni doğan ölüm oranları, doğumların gittikçe daha da azalması(60 000 -1997 yılı için) ve göçler (1989 sonrası 650 000) olarak gösterilmiştir. Türk azınlığın sayısı 850 000 (toplam nüfusun yaklaşık 10%) Bulgar Meclisinde Hak ve Özgürlükler Partisi tarafından temsil edilmişlerdir. Türk azınlığı ile sorunlar 80'lı yıllara kıyasla daha az yaşanmakta olup geçen dönemlere kıyasla çok keskin gerçekleşmemiştir. Todor Jivkov Rejimi'nin başlattığı asimilasyon politikaları sonucunda 89 yılında 300 000 Türk ülkeyi terk etmiştir.[116]

### 2.5.1.4. Komşu Ülkelerle İlişkiler:

**Türkiye:** 1991 yılında yapılan seçimlerde toplumsal barış yanlısı Jelev'in iktidara gelişi ile iki ülke ilişkileri gittikçe yakınlaşmıştır. Ekonomik sorunlarını çözme çabaları Bulgaristan'ı komşularıyla iyi ilişkiler kurmaya zorlamış ve bu dönemde tüm komşularıyla "Dostluk ve İyi Komşuluk Anlaşmaları" imzalamıştır. 6 Mayıs 1992 tarihli Türkiye-Bulgaristan arasında imzalanan "Dostluk ve İşbirliği Anlaşması" da bunlardan biridir.[117] Bunun yanında bölgedeki kamplaşmanın dışında yer alan Bulgaristan, Türkiye ile Yunanistan arasında bir denge politikası izlemeye özen göstermiş ve NATO ve AB üyeliği en önemli dış politika hedefi olmuştur.[118] İki ülke arasındaki ilişkilerin yumuşamasıyla karşılıklı ziyaretler de başlamıştır. 28 Haziran 1995'de Dışişleri Bakanı Erdal İnönü'nün ziyareti sırasında 1992'de imzalanan "Dostluk ve İşbirliği Anlaşması" Parlamento'da onaylanmış ve ilişkilerin iyileştirilmesine yönelik yeni bir protokol imzalanmıştır.[119] Aynı yıl içerisinde Türkiye'nin girişimleri üzerine iki ülke arasında "Uyuşturucu Kaçakçılığı ve Terörizmle Mücadele Anlaşması" imzalanmıştır.

---

[116] İ.Baeva, E. Kalinova, *Sotsializmut v ogledaloto na prehoda,* İzdatelstvo İztok-Zapad,Sofya 2011.

[117] Vladimir Shopov, LyubchoT roharov**,** *"Bulgaria's Bilateral Relations In A Regional Contex", Bulgaria and Balkans,* Chapter II, www.iris-bg.org/files/chapter2.pdf, s.97

[118] Baeva, op.cit,,s. 74; Vladimir Shopov, *" Fostering Regional Cooparation: Political, Economic, Security and Defense Coopeation in Southeast Europe", Bulgaria and The Balkans,* Chapter II., www.iris-bg.org/files/chapter2.pdf s.100(08.09.2018)

[119]*Bulgaria i Turtsiya biha mogli da oburnat grub kum minaloto* https://www.capital.bg/politika_i_ikonomika/1995/07/03/1102012_bulgariia_i_turciia_biha_mogli_da_oburnat_grub_na/(08.09.2018)

**Yunanistan:** Soğuk Savaş sonrasında iki ülke arasındaki ilişkiler her zamanki gibi iyi gitmeye devam etmiştir. Bulgaristan'ın Romanya ve Yunanistan ile gerçekleştirmeye çalıştığı üçlü işbirliği girişimi şimdi bu işbirliğine Türkiye'yi de dahil ederek tekrardan gündeme gelmiştir. Balkanlarda istikrarı ve güvenliği sağlamak adına Bulgaristan'ın bu girişimi çok inşacı olarak görülmüştür.

**Romanya:** İkinci Dünya Savaşı sonrasında iki ülke de Sovyetler Birliği'nin etki alanına girmiş ve Soğuk Savaş sonuna kadar da öyle devam etmiştir. SSCB'nin dağılmasından sonra iki ülke de Batı'ya yönelmişlerdir. NATO' ya üyelik için iki ülke de birbirlerini rakip olarak görmüşlerdir (halk nezdinde bu öyledir).

**Makedonya:** 1991 Yılında Yugoslavya'da savaş sürerken Makedonya 8 Eylül'de referandum yaparak bağımsızlık ilan etmiştir.[120] 15 Ocak 1992'de Bulgaristan ülkeyi tanımıştır.[121] O dönemde iki ülke arasında ''Makedon dili'' ve Makedonya'nın ''Bulgar tarihine'' bakışından dolayı dostluk anlaşması imzalanamamıştır. 1997'de dönemin Cumhurbaşkanı Petar Stoyanov Bulgaristan'ın Güneybatısında bulunan şehirleri ziyaret ederek komşuluk ilişkilerinin düzeltilmesi için çağrıda bulunmuştur.

**Rusya Federasyonu:** Güçlü kültür bağı olan iki ülke arasında o dönemde Rusya, Bulgaristan'a Batı ile yakınlaşmaması için baskıda bulunmuştur. Bulgaristan ekonomik bakımdan Rusya'ya her zaman bağımlı olmuştur (petrol ve gaz ). Doğal olarak Batı ile ilişkilerinde Bulgaristan' ın bu faktörleri göz önünde tutması gerekmiştir. Soğuk Savaş sonrası Rusya Federasyonu kendi içerisinde çatışmalar yaşamıştır. Eski müttefiklerinin güvenliğini sağlayabilecek gücü tükenmiştir. Balkan ülkeleri kendileri için stratejik seçimi yaparak NATO ve AB'ye yönelmişlerdir.[122],

---

[120] *Makedoniya- klyuchovi politicheski momenti sled 1991g.* http://wreview.eu/s/Makedonia-put-za-nezawisimost.html (08.09.2018)

[121] Maria Çavdarova, *Poznanieto- faktör na vunshnata politika i mejdunarodnite otnoshenia***,** Spisanie Mejdunarodni Otnoshenia, Sayı 6-1997, s.5-14.

[122] Natalia Bekyarova, *Organizatsiata na dogovora za kolektivna sigurnost- voennopoliticheski sayuz s narastvasta znachimost,* Voenen Jurnal,Sayı 2, Sofya 2013

Hristina Mirçeva, *Ruskata Federatsiya v dinamichniya svyat na nai novoto vreme(istoriko-politichesko izsledvane),* Vezni-4, Sofya 2010

## 3. 1997-2001- NATO'ya Üyelik

### 3.1.Bulgaristan'ın Üyelik Kararı

Devlet kurumları içerisinde bu süreç dört aşamadan geçmiştir:

17 Şubat 1997 yılında Geçici Hükümet, Bulgaristan'ın üyeliği için başvuruda bulunmuştur.[123] Bu adımla birlikte siyasi bir karar alınmıştır.[124]

#### 3.1.1. Ulusal Program

1996-1997 yılında yaşanan ekonomik kriz sonucunda devlet yönetimi tamamıyla değişti ve NATO üyeliğine giden yolda daha sağlam adımlarla ilerlemeye başlanıldı. 13 Şubat 1997 yılında Cumhurbaşkanı Petar Stoyanov Brüksel ziyaretinde Bulgaristan'ın üyelik isteğini bir kez daha dile getirmiştir.[125] Stefan Sofiyanski'nin geçişi hükümeti (12 Şubat-21 Mayıs 1997yılı) 17 Şubat 1997 yılında NATO'ya üyelik için karar almıştır.[126] Tam bir ay sonra yani 17 Mart 1997'de Bulgaristan Meclisi NATO üyeliği için Ulusal Program' ı onaylamıştır.[127] NATO üyeliğine rehberlik etmek adına Bakanlıklar Komitesi (Mejduvedomstven Komitet)[128] kurulmuştur. Buna göre Komitenin içerisinde Dışişleri Bakanı, Savunma Bakanı, Silahlı Kuvvetler Başkanı, uzmanlar ve diğer çalışanlar yer alıyor. Ulusal Program ile birlikte ülkenin stratejik ve ilk önceliğinin NATO üyeliği olduğu kabul edilmiştir.

Bu Program, altı bölümden oluşturulmuştur. İlk bölümü, dış politika diyalogu ve istişareleriyle birlikte diğer diplomatik eylemleri kapsamaktadır. İkinci bölüm, güvenlik ve savunma politikaları alanında NATO ve üye devletlerin standartlarının

---

[123] Evgeniya Kalinova, İskra Baeva, *Bulgarskite Prehodi 1939-2005,* İzdatelstvo Paradigma, Sofya,2006 s.305.

[124] Eski DGB Parti m,lletvekili Stoyan Raychevski, Hükümetin bu kararını kamuya bildirmiştir. St. Raychevski ''Predi Deset Godini Bulgaria İzbra NATO'', Vestnik Demokratsia, 16.02.2007,s.3

[125] Bknz. http://www.petarstoyanov.com/bg/mandate

[126] Evgeniya Kalinova, İskra Baeva, *Bulgarskite prehodi 1939-2005,* İzdatelstvo Paradigma, Sofya,2006,s.305

[127] *Dulgiyat put na Bulgaria kum NATO* http://archives.bnr.bg/11019/balgariya-v-nato/ (08.09.2018)

[128] Bakanlar Kurulu 17.03.1997 tarihli ,99 No.lu Karar, Dırjaven Vestnik, 21.03.1997 yılı 24.sayı Ülkenin 29 Mart 2004'te NATO'ya girmesinden sonra, 71/19 Nisan 2005 tarihli Parlamento kararı ile kapatılmış ve yerine Bulgaristan Cumhuriyeti'nin NATO'ya Katılmasına İlişkin Bakanlıklar Arası bir Konsey kurulmuştur.

hızlandırılmış bir şekilde uyumlaştırmak için siyasi hazırlıkları içermektedir. Ülkenin silahlı kuvvetlerinin ve üye devletlerin birliklerinin uyumunu arttırmaya yönelik tedbirler, NATO üyeliğini ekonomik ve askeri işbirliğini, üye ve aday ülkeler arasında bilgi alış verişini arttırmak ve altıncı bölüm olarak da Programın uygulanması için finansal, maddi, teknik ve diğer kaynaklar üzerinde durulmuştur.[129]

Tüm bu kararları Geçici Hükümet almıştır. Bulgaristan Anayasasına bakıldığında aslında Geçici Hükümetler '' geçici niteliği ve parlamenter bir devlette parlamenter denetim altında olmadığı gerçeği ile, faaliyetlerine bazı sınırlamalar getirmektedir. Stratejik ve uzun vadeli görevlerin çözümünde yer almamalıdır…''[130] Bu tartışmalar içerisinde partiler büyük rol oynamışlardır, özellikle DGB ülkenin NATO üyeliğine büyük destek vermiştir. 8 Mayıs 1997 tarihinde Meclis, Ulusal Uzlaşı Deklarasyonu kabul etmiştir. Buna göre ülkenin ilk önceliği olarak NATO üyeliği gösterilmiştir. Takip eden ay içerisinde 12 Mayıs'ta bu Uzlaşı Programın finanse etme kararı almıştır. 11 Temmuz'da bir Deklarasyon daha kabul edilmiştir, burada kabine, üyeliğin devlet çıkarına ve stratejik önceliği olduğuna dair kanısını tekrarlamıştır.

38. Ulusal Meclis 16 Nisan 1998 yılında '' Bulgaristan Cumhuriyeti, güvenliğini diğer ülke ve toplumların güvenliği pahasına yapmaz. NATO üyeliğini istemesi, kendi güvenliğini sağlamak içindir ve üçüncü ülkelere yönelik olmadığını belirtmektedir… NATO ve AB üyelik sürecinin ülke güvenliği üzerine pozitif etkileri olmuştur. Ancak tam üyelikle birlikte bu güvenlik garantileri elde edilebilmektedir. Bulgaristan'ın NATO ve AB üyeliği ulusal önceliğidir.'' denmiş ve Ulusal Güvenlik Konsepti[131] kabul etmiştir. Üyelik sürecine dönemin cumhurbaşkanı Petar Stoyanov (1996-2001yılı) da katılmıştır. İlk deva Stoyanov ülkenin İttifak üyeliğini medeni bir seçim olarak nitelendirmiş ve çok defa da bu yönde konuşmalar gerçekleştirmiştir.

### 3.2. İvan Kostov Hükümeti

[129] Bulgaristan Bakanlar Kurulu, ''Bulgaristan Cumhuriyeti'nin Kuzey Atlantik İttifakı'na Üyelik İçin Karar'' 17.03.1997 tarihli 304 No.lu karar, Prilojenie-1., Dırjaven Vestnik, 21.03.1997 yılı 24.sayı
[130] B. Spasov, *İzpılnitelnata Vlast,* İzdatelstvo ''Siela Soft and Publishing'', Sofya,2001, s.74.
[131] http://www.online.bg/Docs/national_security.htm

19 Nisan 1997 yılında gerçekleştirilen parlamento seçimlerini İvan Kostov liderliğindeki Birleşik Demokratlar Birliği (Obedineni Demokratiçni Sili) (BDB) kazanmıştır.38.Bulgaristan Ulusal Meclisinde çoğunluğu kazanarak 137 (toplam 240) milletvekili koltuğunu almışlardır. Kostov Hükümetinin dört yıllık yönetim planlamasında dış politika hedefleri ikinci sırada yer almıştır. Stefan Sofiyanski Geçici Hükümetinin NATO üyeliği başvurusu hatırlatılarak bundan sonraki hükümet bu yolda ilerleyeceğini bildirmiştir. AB üyeliği de program içerisinde olduğu ve bu yönde çabaların arttırılacağı, bölgesel politikada daha dengelenmiş bir yol izleneceği, Yakındoğu, Ortadoğu, Uzakdoğu, Latin Amerika ve Afrika'da bulunan ortaklarla işbirliğini geliştirmeyi hedeflediklerini bildirmişlerdir.

Dış politika ve ulusal güvenlik politikalarının, iç politika ile çok sıkı bağlantılı olduğu görülmüştür. Hükümet, işbirliği fikrine dayanarak, güvenlik alanında bir politika oluşturulması gereğini savunmuştur. Ulusal güvenlik ve askeri doktrin kavramını geliştirmek, Bulgar Silahlı Kuvvetlerinin gerçekleştireceği reformlara ve NATO ile operasyonel gücünü uyumlaştırmasına bağlıdır. Hükümet Programında da belirtildiği gibi, NATO ve AB üyeliğine giden yolda Cumhurbaşkanı Petar Stoyanov, parlamento ve hükümet arasında güzel bir uyum sağlanmıştır.

### 3.2.1. Avrupa-Atlantik Ortaklık Konseyi

Avrupa-Atlantik Ortaklık Konseyi ( AAOK ), KAİK'ni oluşturan üye Devletlerin Dışişleri Bakanları tarafından, 30 Mayıs 1997 tarihinde Portekiz'in Sintra kentinde yapılan bahar toplantısında kurulmuştur. AAOK, KAİK ve BİO'nın faaliyetlerine dayalı olarak tesis edilmiştir.[132] KAİK Dışişleri Bakanları, aynı tarihte, AAOK'nin Temel Belgesi'ni kabul edip, açılış toplantısını gerçekleştirmişlerdir. İşbu Konsey üyesi Devlet temsilcileri, AAOK Temel Belgesi'nde özellikle BİO kapsamında benimsenen değer ve ilkeleri yenileyerek, Avrupa-Atlantik eylem

[132] AAOK üyeleri şu Devletlerdir: 19 NATO üyesi Devlet ile birlikte, Arnavutluk, Avusturya, Azerbaycan, Belarus, Bulgaristan, Hırvatistan, Ermenistan, Estonya, Finlandiya, Gürcistan, İrlanda, İsveç, İsviçre, Kazakistan, Kırgız Cumhuriyeti, Letonya, Litvanya, Makedonya Cumhuriyeti, Moldova, Romanya, Rusya, Özbekistan Slovakya, Slovenya, Tacikistan, Türkmenistan, Ukrayna, ( bkz., http://www.nato.int/docu/facts/2000/dev-eapc.htm. ).

alanında barış ve güvenliği güçlendirmeye ve korumaya yönelik taahhütlerde bulunmuşlardır.

AAOK, yılda iki kez Dışişleri ve Savunma Bakanları düzeyinde ve yine kural olarak, ayda bir kez ilgili Devletlerin Büyükelçiler düzeyindeki temsilcileri aracılığı ile Brüksel'de toplanmaktadır. Gerektiğinde Devlet ve Hükümet Başkanları düzeyinde de toplanması olasıdır. AAOK kapsamında geliştirilen Eylem Planı'na[133] istinaden, Bulgaristan, siyasi ve güvenliğe ilişkin konular, kriz yönetimi, bölgesel konular, silahların kontrolü, nükleer, biyolojik ve kimyasal silahların yayılması ve savunma konuları, uluslararası terörizm, savunma planlamaları ve bütçeleri ve savunma politikası ve stratejisi, ekonomik kalkınmanın güvenliğe olan etkileri vb. konularda diğer taraf Devletlerle, siyasi mahiyette danışmalarda bulunabilmektedir.[134]

Bulgaristan, NATO kapsamında benimsenen bu yapılanmaların içerisinde yer almanın yanı sıra, aynı zamanda Şubat 1997'de NATO'ya Tam Üyelik müracaatında da bulunmuştur. Zira Bulgaristan, NATO ile ilişkilerin sadece BİO ve AAOK kapsamında kalmasını arzu etmemiştir.[135] Bu nedenle de NATO Tam Üyeliği hedefini gerçekleştirme konusundaki faaliyetlerini sürdürmüştür.[136]

### 3.3.NATO'nun Madrid Zirvesi

---

[133] Bu Eylem Planı hakkında bkz., **NATO Handbook**, op. cit., s. 94-95.

[134] Ayrıca, bu Eylem Planında, sivil ve olağanüstü hal ve afetlere karşı hazırlıklı olma, silahlanma, nükleer güvenlik, savunmaya ilişkin çevresel konular, hava trafik yönetiminin askeri-sivil eşgüdümü ve barışı korumaya dayalı operasyonlar da danışma işbirliği kapsamına alınmıştır ( Ibid. ).

[135] NATO'nun Kosova'ya 24 Mart 1999 tarihinde gerçekleştirdiği askeri müdahalede, Bulgaristan hava sahasını NATO'nun kullanımına açmıştır. Bu konuda, Bulgaristan Parlamentosu, 23 Ekim 1998 tarihinde, 47 olumsuz, 9 çekimser oya karşın 150 olumlu oyla kendi hava sahasını NATO'nun kullanımına açma kararı tesis etmiştir ( bkz., Baumel, " L'UEO et la gestion des crises dans les Balkans ", **Assemblée de l'Union de l'Europe Occidentale**, Rapport Présenté au Nom de la Commission Politique, Document No 1627, 9 novembre 1998, s. 31 ). Ayrıca, Bulgaristan Parlamentosu, kendi kamuoyunun olumsuz görüşüne rağmen, 4 Mayıs 1999 tarihinde Bulgaristan hava sahasının NATO kuvvetlerine açık olduğunu tekrar teyit etmiştir ( Squarcialupi, op. cit., s. 20 ).

[136] Bkz., Nadezhda Mihailova, op. cit., s. 8; " Une sécurité élargie : les problèmes de sécurité posés par l'élargissement de l'OTAN et des institutions européennes ", **Assemblée de l'Union de l'Europe Occidentale**, Secrétariat de l'Assemblée de l'UEO, Colloque, Athènes, 11-12 mars 1997, s. 31-32.

8 Temmuz 1997 tarihinde Madrid'de yapılan NATO zirve toplantısından sonra, NATO üyesi Devlet ve Hükümet Başkanları, yayınladıkları Deklarasyon'un 6 No'lu Paragrafında, NATO Kurucu Andlaşması'nın 10.Maddesine istinaden, Çek Cumhuriyeti, Macaristan ve Polonya' yı, NATO'ya üyelik görüşmelerine davet etmişlerdir. Bu davetin ardından, 1997 yılı sonbaharında, üç devlet ile ayrı ayrı görüşmeler yapılmış ve 16 Aralık 1997 tarihinde işbu üç devlet ile Katılım Protokolleri imzalanmıştır. Bu Protokoller, üye devletlerinin öngördüğü iç hukuk mekanizmalarına uygun olarak onaylanmış ve bu üç Devlet 12 Mart 1999 tarihinde NATO üyesi olmuşlardır.[137]

O dönemlerde Bulgaristan'a üye olması için BİO dışında NATO'dan kesin bir tarih ve yol haritası teklif olarak gelmemiştir. Aslına bakılırsa yakın gelecekte üye olacak gibi de görünmemesine rağmen ülkenin içinde siyasetçiler çok iyimser bir tablo çizmişleridir. Madrid Zirvesi (1997 ) öncesinde dönemin Dışişleri Bakanı Nadezhda Mihaylova '' Bana öyle geliyor ki Madrid'de dört devlet kazanacak- Çek Cumhuriyeti, Macaristan, Polonya ve Bulgaristan. İlk üç devletin NATO üyeliğine davet edileceği aşikar, Bulgaristan ise yakın zamanda üye olacak ülkelerin düzeyine çıkacağını düşünüyorum''açıklamalarını yapmıştır.[138] 3 Ekim 1999'da cumhurbaşkanı Petar Stoyanov :'' Baharda eminim ki Bulgaristan İttifaka üyelik için tüm kriterleri yerine getirecektir.''diye konuşmuştur.[139] Gerçekler, siyasetçilerin çizdiği tablodan çok daha farklı olmuştur.

Bulgaristan NATO'ya Kosova müdahalesinde hava sahasını açması sonrası Romanya, Slovenya, Estonya, Letonya ve Litvanya'dan sonra altıncı sırada, gelecek

---

[137] ( bkz. **NATO Handbook**, op. cit., s. 93)

[138] Milena Boyadzhieva, *''V Madrid shte spechelyat chetiri durjavi- Polsha, Chehiya, Ungariya i Bulgariya. S ministıra na vunshnite raboti Nadezhda Mihaylova razgovarya Milena Boyadzhieva ''* // Vestnik Demokratsiya, 07.07.1997, 6.

[139] Petar Stoyanov, *Slovo na steshtata na ministrite na otbranata ot Yugoistochna Evropa*, Sofya, 03.10.1997.

üyeler arasında anılmıştır.[140] Aynı sıralarda ülke içerisinde İvan Kostov Hükümeti çok önemli karar alma zamanlarından geçmiştir. 24 Mart 1999'da NATO, Yugoslavya'da Kosova'daki Arnavut ve Kosova halkına yönelik baskı ve katliamlara son verilmesi için Yugoslavya'ya yönelik "Sırplar dışarı, arabulucular içeri, sığınmacılar geri" amacını güttüğü ifade edilen "Müttefik Güç Harekatı"nı (Operation Allied Force) başlatılmıştır. Hava bombardımanları BM Güvenlik Konseyi'nin yaptırımları olmaksızın 78 gün devam etmiş bu da bombardımanların meşruluğunu tartışmaya açmıştır. Özellikle Avrupa kamuoyunu kutuplaştırmıştır. Kosova'da meydana gelen olayların bir insani felakete dönüşmesi üzerine NATO müdahale kararı almıştır. Müttefik Güç Harekâtı (Operation Allied Force) kapsamında hava saldırılarıyla NATO, Yugoslavya Federal Cumhuriyeti'nin (Sırbistan ve Karadağ Cumhuriyetlerinden oluşan Yugoslavya Federal Cumhuriyeti) askeri birliklerini Kosova'dan çekmeyi kabul ettirmeye zorlamış ve Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi (BMGK)'nin aldığı 1244 sayılı karar ile İvan Kostov Hükümeti 3 ay süren bu çatışmada de facto savaş boyunca İttifakın üyesi gibi davranmıştır. Meclisin 1993 yılında kabul ettiği Karışmama Deklarasyonu unutularak hareket edilmiştir. Bombardımanlara tam destek verilmiş bu amaç için de Bulgaristan hava sahası açılmıştır (''NATO hava araçlarının Bulgaristan Cumhuriyeti hava sahasından engelsiz transit geçişi ''[141]) ve Bulgaristan'a komşu bir ülke vurulmuştur.

Kostov Hükümeti, Batı'ya tam yöneldiğini göstermek adına 1997 yılında Rusya teklifi olan Mavi Akım projesini geri çevirmiş ve 2001 baharında üç diplomatı da ülkeden kovmuştur.[142] Arap dünyası ile ilişkileri düzeltmede Hükümet başarılı olamamıştır. Bu başarısızlığın başlıca nedenlerinden birisi ise Libya'da Bulgar Hemşireleri Mahkemesi[143] olmuştur. Yönetim eylemsizlik, durumu öneme almama, geç ve yanlış önemler almak ile suçlanmıştır. Bu Olaya, gelecekteki iki hükümet daha

---

[140] An Alliance for the 21st Century. Washington Summit Communique, Issued by the Heads of State and Government participating in the meeting of the North Atlantic Council in Washington, D.C. on 24th April 1999.

[141] *Verbalna nota 99/478, 28 april 1999.* // Vestnik Demokratsiya ,4 Mayıs 1999.

[142] https://geopolitica.eu/spisanie-geopolitika/134-2014/broy-6-2014/2172-geopoliticheski-aktsenti-v-programnite-deklaratsii-na-koalitsionnite-pravitelstva-v-balgariya-sled-1991-i-tyahnata-realizatsiya

[143] Bulgaristan vatandaşı 4 hemşire ve 1 doktor Bengazi Hatanesi'nde 396 çocuğa kasten AİDS bulaştırdıkları ve bir dizi kanundışı faaliyetler ile suçlanmışlardır. 2007 yazında suçsuz bulunup ülkelerine geri dönmüşlerdir.

uğraş vermişler, çok enerji ve kaynağa neden olmasıyla birlikte 2007 yılında sözü geçen hemşireler memleketlerine dönebilmişlerdir.

1999 yılında Makedonya ile ‘’dil tartışması’’ üzerinde yol kat edilmiştir. Başbakan Kostov ve Makedon mevkidaşı Lyubço Georgievski arasında iki ülke anayasalarına riayet ederek, iki ülkenin resmi dillerinde Ortak Deklarasyon imzalanmıştır.[144] Dört yıl içerisinde BDB Koalisyon Hükümeti bazı önemli ilerlemeler kaydetmiştir. 1998 yılında Bulgaristan, Orta Avrupa Serbest Ticaret Anlaşması'nı (CEFTA) imzalamıştır.[145] Bu arada AB üyelik müzakerelerine başlamış[146], ülke Shengen vizesi için kara listeden çıkartılmış (15 Mart 2001) ve Ulusal Güvenlik Konsepti (Nisan 1998) kabul edilmiştir.

Bu şekilde siyasetçilerin istediği de gerçekleşmiştir, dönüşü olmayan bir yola girilmiştir - NATO ile tam entegrasyon. Bundan böyle tüm uzman, siyasetçi ve partiler şunun farkına varmışlardır düşünceleri ne olursa olsun artık Avrupa yoluna girilmiş ve bu yoldan ufak bir kenara çıkış ülke içerisinde büyük sonuçlara neden olacaktır. Denebilir ki yöneticiler 1997-2001 yılları arasında üyelik içim tam tarih verilmemesine rağmen İttifak'a üyelik için çok çaba harcamışlardır. Bunun en önemli göstergesi de ülkenin NATO'ya üye olmamasına karşın Kosova Müdahalesi esnasında İttifakın bir üyesi gibi davranılmış ve tüm kolaylıklar sağlanmıştır.[147]

### 4.2002-2012 – İttifak'a Tam Üyelik ve Kriterlerin Yerine Getirilmesi

Nisan 2000 yılında Bulgaristan üyelik bekleyenler kuyruğunun arkalarındaydı. Yönetimde olan Demokratik Güçler Birliği Partisi'nin tüm uğraşlarına rağmen geçen yıllara bakıp ülkeye hala kesin bir üyelik tarihi verilmemiştir. Nisan 2004 yılına gelindiğinde ise Bulgaristan NATO'ya üye olmayı başarmıştır. Bu kısa süre içerisinde ne olmuş ki 12 yıl uğraşlara rağmen 2000 yılında bekleyenler sırasında sonuncu

---

[144] http://epicenter.bg/article/Vizhte-savmestnata-deklaratsiya-na-Balgariya-i-Makedoniya--podpisana-prez-1999-g-/132885/2/48

[145] http://cefta.int/

[146] 10 Aralık 1999 yılında Helsinki'de Avrupa Konsey'i Bulgaristan, Letonya, Litvanya, Slovakya, Romanya ve Malta ile müzakerelere başlama kararı almıştır. Bulgaristan ile 15 Şubat 2000 yılında resmi olarak müzakereler başlamıştır.

[147] Borislav Naydenov, Anna Lyutakova, *Razpadaneto na Yugoslavia i politikite na golemite sili v Kosovo,* Spisanie Mejdunarodni Otnoshenia,Sayı-5,2001, s. 25-40.

yerlerdeyken Kasım 2002'de üyelik teklifi almış ve Nisan 2004'te tam üye olmuştur? Bu sorunun bir tek cevabı var o da – 11 Eylül 2001 tarihi olarak gösterilmiştir. 9/11 olayları (11 Eylül 2001'de gerçekleşmiş) tarihte görülen en büyük terörist saldırından birisi [148] olarak kabul edilmiştir. Bu terör saldırıları sadece hedef alınan ABD ve onun sembollerini değil fakat aynı zamanda bütün dünyayı etkileyen sonuçlar doğurmuştur. ABD Başkanı George W. Bush, saldırılardan dört gün sonra 15 Eylül 2001 tarihinde yaptığı "ulusa sesleniş" (CNN, 2001b) konuşmasında, "savaştayız, teröristler tarafından Amerika'ya karşı açılmış bir savaş var ve buna cevap vereceğiz. Bunları kimlerin yaptığını bulacağız ve onları saklandıkları yerden çıkartarak adalete teslim edeceğiz" (BBC, 2011) diyerek terörizme karşı küresel bir propaganda yapmaya başlamıştır. Bush'un çağrısı ve propagandası uluslararası toplum nezdinde de taraf toplamaya başlamıştır.

Bush 20 Eylül'de Kongre'de yaptığı konuşmasında, ABD'nin Ulusal Güvenlik Stratejisi'ni açıklamıştır. Ulusal Güvenlik Stratejisi çerçevesinde; ABD'nin amaçlarını, terörizm ve diktatörlükle mücadele ederek barışı sağlamak, büyük güçler arası iyi ilişkiler kurmak, dünyanın her yerindeki özgür ve açık toplumları destekleyerek yaygınlaştırmak olarak belirlenmiştir.

Saldırılar sonrası Büyük Satranç Tahtasında küçük görünen Bulgaristan gibi devletler birdenbire jeostratejik açıdan önem kazanmışlardır. Bu bağlamda dünyanın kritik bölgelerine yakınlığı, bu noktalardaki ilişki ve istihbarat bağları, bölgelerin özelliklerini bilmesi, gelenek ve düşünce yapısı, bu bölgeler için uzman değerlendirilmeleri daha ön plana çıkar olmuştur. Bunların hepsi Bulgaristan'ı İttifak için çekici bir aday haline getirmiştir. Mecliste, NATO Anlaşmasının onaylanması

[148] Boston'dan havalanıp 81 yolcu ve 11 mürettebatı ile Los Angelos'a gitmekte olan Amerikan Airlines'a ait Boing 767 tipi bir yolcu uçağı kaçırılmıştır. Hava korsanları, kaçırılan uçakla New York, Manattan'da Dünya Ticaret Merkezinin ikiz kulelerinden kuzey kulesine çarparak saldırı başlatmışlardır. 10 dakika sonra, 58 yolcu ve 6 mürettebatı ile Washington'dan Los Angelos'a giderken kaçırılan yine Amerikan Airlines'a ait Boeing 757 tipi ikinci bir uçak hava korsanları tarafından Dünya Ticaret Merkezi'nin diğer kulesine çakılmıştır. Her iki kule de birbiri ardına çökmüştür. 59 yolcu ve 9 mürettebatı ile yine Boston-Los Angelos'a giderken kaçırılan yine AmericanAirlines'a ait Boeing 767 tipi üçüncü bir uçak, Amerika Birleşik Devletleri Savunma Bakanlığı merkezi Pentagon'a çakılmış bina kısmen çökmüştür. 38 yolcu ve 7 mürettebatıyla New York – San Francisco seferini yaparken kaçırılan United Airlines'a ait Boeing 757 tipi dördüncü bir uçak, Pennsylvania'nın Pitsburg kenti yakınlarında düşmüştür.

esnasında İvan Kostov şöyle demiştir: ‘’ New York 11 Eylül 2001’de Dünya Ticaret Merkezi’nin ikiz kulelerinin yıkılmasıyla teröristlerin başlattığı savaş, NATO üyeleri ve özellikle de ABD’ye Bulgaristan’ın üyeliğe kabulünün önemli, aynı medeniyetin ayrılmaz parçaları olduğunu, aynı şeyleri değer olarak kabul ettiğimiz için onları korumak için elde silahla onları korumaya hazır olduğumuzu görmüşlerdir ‘’.[149]

### 4.1.2001 Seçimleri

17 Haziran Parlamento Seçimleri, Bulgaristan’ın çok partili sisteme geçmesinden bu yana gerçekleştirilen beşinci seçim olmuştur. Seçimde %4 oy oranını geçen Parlamentoda temsil edilmiştir. İlk seçim 1990 yılında gerçekleştirilmiş ve yönetime gelen hükümet yeni demokratik Anayasayı kabul etmiştir. 1991, 1994 ve 1997 yıllarında da sırasıyla seçimler gerçekleşmiştir. 19 Nisan 1997'de seçilen Parlamento, bir dizi geçici hükümetler ardından, dört yıllık görev süresini başarıyla sonlandırmıştır. İktidara gelen Hükümet, 1996-97 Kriz sonucunda gelmiş ve bir süreç geçirmiştir. Bunun yanı sıra bazı ilerlemeler de kaydedilmiştir. Ulusal para birimi istikrara kavuşmuş, ekonomi büyüme yoluna girmiş, özelleştirmeye gidilmiş ve eski toprak sahipleri mülkiyetlerini geri almaya başlamışlardır. İşsizlik oranın yüksekliği ve maaşların düşük olması gibi sorunlar devam etmiştir.

Önceki seçimlerden farklı olarak, seçim yarışındaki tüm partiler, 17 Haziran’dan itibaren ülkenin AB’ye ve NATO’ya üyeliğini desteklediklerini açıkça belirtmişlerdir. Bazı konularda fikir ayrılığı olmasına rağmen, ekonomik ve sosyal reformlara devam edilmesinde hemfikir olunduğu görülmüştür.

Seçimlere katılacaklarını bildirmiş önemli parti ve koalisyonlar şunlardır:

- Yönetimde olan Demokratik Güçler Birliği;
- Bulgaristan İçin Koalisyon- Bulgar Sosyalist Partisi ve bazı sol grupları içinde bulundurmaktadır;
- Yeni kurulmuş olan koalisyon ‘’Simeon Vtori Ulusal Hareketi’’(NDSV);

[149] 39 Meclisin 18 Mart 2004, Parlamentarni Dnevnitsi

- Hak ve Özgürlükler Partisi- Türk azınlığı Partisi yanı sıra, Liberal Hareket ve Evroroma (Roman'ları temsilen kurulmuş olan parti) ile birlikte hareket etmişlerdir;
- Bulgaristan Avrupa Solu- Bulgar Birlik Sosyaldemokrat Partisi ve Bulgar Zirai Birliği;
- ''Gergyovden'' Koalisyonu- VMRO (İç Makedon Devrimci Örgütü).

Bir önceki seçimlere (1997) kıyasla, seçim oranı %8 artmış ve %67 oranına ulaşmıştır. Seçimlerinde Simeon Sakskoburggotski[150] liderliğindeki parti NDSV oyların büyük çoğunluğunu almıştır. Bu seçimlerde dördüncü olan Hak ve Özgürlükler Partisi(DPS) ile birlikte koalisyon hükümeti kurmuşlardır. Hükümetin iç politikada önceliği NATO ve AB'ye üyelik, yolsuzlukla mücadele, hızlı ve istikrarlı büyüme olduğu bildirtilmiştir. Dış politika hedefleri ise, Balkan ülkeleri ve Rusya ile iyi diyalog kurmak, Makedonya Cumhuriyeti'nin istikrarı ve demokratik gelişimi sürecinde ülkeye destek olmak ve uluslararası topluma entegrasyonunu kolaylaştırmak, olarak açıklamıştır.[151]

Yeni hükümetle birlikte NATO üyelik hazırlıkları da hızla devam etmiştir. İttifak bu dönemde ülkeden ordusunu küçültmesini istemiş ve aynı zamanda İkinci Irak Savaşı başlamıştır (Mart 2003). Bölgeye Bulgaristan'ın asker gönderip gönderilemeyeceği sorulmuştur. NATO'nun bu iki isteği de yerine getirilmiş, ilk baştan kara kuvvetlerinde küçülmeye gidilmiş ve 2003 yılında Irak için oluşturulmuş ABD liderliğindeki ''Gönüllü Koalisyonu'' na[152] katılmıştır.

---

[150] Altı yaşında kral oldu. Dokuz yaşında ülkesini terk etmek zorunda kaldı. Çocukluğu, İstanbul üzerinden gittiği Mısır'ın İskenderiye şehrinde, gençliğiyse İspanya'nın başkenti Madrid'de geçti. 1946 yılında sürgün edildiği ülkesine 50 yıl sonra, 1996'da geri döndü. Kurduğu siyasi parti 2001'deki Bulgaristan genel seçimlerinden zaferle çıkınca, tarihte eşine zor rastlanan bir başarıya imza attı: Sürgün edildiği ülkesinin 55 yıl sonra başbakanı oldu. Son Bulgar Kralı Simeon Sakskoburggotski ya da daha bilinen adıyla II. Simeon'un hayatı, adeta Avrupa tarihinden dünyaya açılan bir pencere niteliği taşıyor. Simeon II, *Edna Neobiknovena Sudba*, Ciela Yayınları, Sofya,2014

[151] Bknz. Parlamentarni Dnevnitsi 39, Kitap-2.; I c., Oturum-1, 8-10, 24-27.07.2001 y., 2001: 6-8.

[152] ''Gönüllü Koalisyon'' (Coalition of the Willing) ifadesi 90'lı yıllardan sonra kullanmaya başlanılmıştır. BM Güvenlik Konseyi' nden karar çıkmayınca, katılmak isteyen üleklerle toplu olarak askeri müdahaleler için ABD yönetimi bu ifadeyi kullanmaya başlamıştır.

NATO' ya üye olmanın bir diğer çok önemli şartı, Sovyet Rusya menşeli füze kompleksleri SS-23 (SCUD [112] ve FROG ) yok edilmesi olmuştur. Buna göre, Bulgaristan füzelerin yok etmek için 30 Ekim 2002'ye kadar zaman istemiştir. Kostov Hükümeti, füzelerin NATO üyelik müzakerelerinde koz olarak kullanılabileceğini düşünerekten dört yıl boyunca bu silahların yok edilmesine yönelik karar alınmamıştır.

SS-23 Füzeleri, ABD ve Türkiye'nin baskıları sonucunda 19 Aralık 2001 yılında Ulusal Mecliste oylamaya sunulmuştur. Buna göre, 178-lehte, 3-aleyhte, 2-çekimser oy ile dönemin savunma bakanı Nikolay Svinarov füzelerin yok edilmesini emretmiştir. 9 Ağustos 2002'de SS-23 parçalanma işlemleri başlamış ve belirtilen tarihe kadar son bulmuştur. Füzelerin yok edileceğini duyan halk, silahların konuşlandırıldığı bölgelere yakın yaşayanlar tarafından memnuniyetsizlikle karşılanmış, uzmanlar bu füzelerin, motorları hariç, parçaları patlatılarak ortadan kaldırılacağını bildirmişlerdir. 2002 yılının sonuna gelindiğinde İttifak' ın üyelik şartı yerine getirilmiş ve füzeler yok edilmiştir.[153]

Dış politika bağlamında Sakskoburggotski Hükümeti ve aynı yıl cumhurbaşkanı seçilen Georgi Purvanov arasında belirli bir uyum oluşmuştur. Rusya ile tekrardan iyi ilişkiler kurma çabaları içerisine girilmiş ve Avrupa Birliği üyeliği için de hazırlıklar başlatılmıştır. AB, Bulgaristan'dan Nükleer Elektrik Santrali ''Kozloduy''[154] un 3. ve 4.bloklarının kapatılmasını istemiştir. Bunun sonucunda hükümet bu blokları kapatmış ve ardından Nükleer Elektrik Santrali ''Belene''[155] nin

---

[153] *Dalgoto sboguvane s raketite SS-23* https://www.mediapool.bg/dalgoto-sboguvane-s-raketite-ss-23-news18621.html (10.09.2018)

[154] 28 Ekim 1974 yılında faaliyete başlayan Kozloduy Nükleer Enerji Santrali, Romanya sınırına yakın, Tuna nehrinin bulunduğu bir şehir olan Kozloduy'un 5 kilometre doğusunda, Sofya'nın 200 kilometre kuzeyinde konumlanmış Bulgaristan'daki bir nükleer enerji santralidir. Bölgedeki en büyük ve ülkedeki tek nükleer enerji santralidir.

[155] Bulgar yönetimi 70'li yıllarda ülke içerisinde ikinci bir Nükleer Enerji Santrali inşası için alan arama çalışmalarını başlatmıştır.1981 yılında hükümet Belene şehri civarını uygun bulmuştur. 1987 yılında dört blok şeklinde olacak santralin inşaatı başlamıştır. 1990 yılına gelindiğinde finansman yetersizliğinden santralin blokları ikiye indirilmiştir. Bir yıl sonra da 1991'de Dimitır Popov Hükümeti nükleer santralin inşaat faaliyetlerini dondurma kararı almıştır. https://www.capital.bg/politika_i_ikonomika/bulgaria/2016/09/21/2831281_hronologiia_na_proekta_aec_belene/ (13.02.2019)

yeniden inşası sürecini başlatılmıştır. 2002 yılında Avusturya'nın başlattığı ''Nabuko'' projesine de dahil olmuştur.

18 Nisan 2002 Atina'da gerçekleştirilen Uluslararası Konferans çerçevesinde "NATO - önümüzdeki 50 yıl. Güneydoğu Avrupa'daki Güneydoğu Avrupa İşbirliği", Bulgaristan, Yunanistan, Romanya ve Türkiye'nin savunma bakanları, dört ülke ortak bir Deklarasyon yayınlamışlardır. Buna göre İttifak'ın Güney Kanadının güçlenmesi adına, Bulgaristan ve Romanya' nın üyeliği stratejik açıdan çok önem olduğu bildirilmiştir.[156]

### 4.2. Prag Zirvesi

İlk defa eski Varşova Paktı üyesi bir ülkede NATO zirvesi yapılmıştır. NATO, yedi yeni üyenin katılımına yeşil ışık yakmıştır (Bulgaristan, Estonya, Letonya, Litvanya, Slovakya, Slovenya ve Romanya). Terörizm ve kitle imha silahlarına karşı mücadele ön plana taşınmıştır. Acil Mukabele Gücü (NRF) oluşturulması için de onay verilmiştir. 26 Mart 2003 Brüksel'deki Kuzey Atlantik Konseyi'nin olağanüstü bir toplantısında, 19 NATO Üyesinin Daimi Temsilcileri, üyelik için başvurmuş yedi ülkenin Protokollerini imzalamışlardır.[157]18 Mart 2004 Bulgaristan Cumhuriyeti Ulusal Meclisi, 4 Nisan 1949'da Washington'da imzalanan Kuzey Atlantik Anlaşmasını onaylamıştır.

Sakskoburggotski Hükümeti dört yıl boyunca Batı entegrasyonunda çok yol kat etmiştir. NATO üyesi olmuş AB müzakerelerini de hızla sürdürmüştür. Tüm bunlara rağmen 2005 seçimlerinde en çok oy alan Bulgaristan Sosyalist Partisi olmuştu.[158]Yönetim el değişmesine rağmen artık Batı yolundan vazgeçilme seçeneği olmamış ve bu sefer ülkenin hedefinde AB üyeliği olmuştur.

---

[156] https://btvnovinite.bg/11685-Chetiristranna_sreshta_na_voenni_ministri_v_Plovdiv.html (10.09.2018)

[157] http://archives.bnr.bg/11019/balgariya-v-nato/ (10.09.2018)

[158] http://www.parliament.bg/bg/plenaryst/ns/1/ID/1664 (10.09.2018)

### 4.3. Bulgaristan'da ABD Üsleri- Graf İgnatievo Hava Üssü, Bezmer Hava Üssü, Novo Selo Eğitim Poligonu (Aytos Hangarları dahil)

28 Nisan 2006 yılında Sofya'da dönemin Bulgaristan Dışişleri Bakanı İvaylo Kalfin[159] ve ABD Dışişleri Bakanı Condoleeza Rice[160] tarafından güvenlik alanında işbirliği öngören bir anlaşma imzalanmıştır. Bulgaristan topraklarında buluna üç alan ABD askerlerine üs olarak tesis edilmiştir. Buna göre bunlardan ikisi havaalanı olduğu için hava üssü olarak bir tanesi de eğitim poligonu olarak faaliyet göstereceklerdir. Bulgaristan siyasileri tarafından bu anlaşma tarihi olarak adlandırılmıştır.

Hava üsleri ile ilgili müzakereler daha NDSV Hükümeti esnasında başlamış fakat 2005 yılında iktidara Sosyalist Hükümet gelmesiyle, anlaşmayı imzalayanlar da onlar olmuştur. BSP Hükümeti sadece altı yıl önce ülkenin NATO üyeliği ve topraklarında ABD askeri varlığına karşı çıkarken yeni seçimlerle birlikte fikirlerinde değişiklikler olmuştur. Parlamento tarafından onaylanması gereken anlaşmaya göre ABD askerlerine üç nokta tesis edilmesi öngörülmüştür: ''Graf İgnatievo'' ve ''Bezmer'' Hava Üsleri ve ''Novo Selo'' Eğitim Poligonu (Aytos'ta bulunan askeri hangarlar da bu anlaşamaya dahildir). Anlaşma 10 yıl süre için imzalanmış olmakla birlikte taraflardan birisinin bir yıl önceden bildirmesi üzerine anlaşmadan çekilebileceği öngörülmüştür. Toplam 5.000 askeri aşmayacak şekilde her bir üste 2.500 asker bulunabilecektir. Bu askerler rotasyonlu bir biçimde 6 ay süre ile değişimleri gerçekleşecektir. Üslerin üçüncü bir ülkeye karşı kullanılması, Bulgaristan'ın üstlendiği uluslararası yükümlülüklerine uyarak iki tarafın müzakereleri sonucunda olanaklı hale gelebilecektir. Bulgaristan Ortadoğu'ya yakın bulunması sonucunda ABD'nin kriz esnasında bölgeye müdahalesi bu şekilde daha çabuk ve kolay olacaktır. Normal zamanlarda bu üsler iki ülkenin ortak eğitim alanları olarak faaliyet göstereceklerdir.

Özellikle iki ülkenin ortak eğitim yapabilme fırsatına Bulgaristan çok önem veriştir. Kalfin, bu anlaşma ile birlikte Bulgaristan müttefikleri ile daha çok işbirliği gerçekleştirebileceğini, dahası ülkeye farklı kapılar araladığını, sadece Bulgaristan

[159] Bulgaristan'da 2005 Parlamento Seçimleri sonrası Dışişleri Bakanlığı görevine getirilmiştir (2005-2009)

[160] Condoleezza Rice, 2005-2009 yılları arasında Amerika Birleşik Devletleri'nin eski Dışişleri bakanı

değil tüm Balkanların güvenliği bu sayede daha garanti altına alındığını söylemiştir. Rice, bu Anlaşmanın daha geniş işbirliğine yol açacağını, Bulgaristan'ın ABD nezdinde çok kıymetli ortak olduğunu, gerçekleştirilen işbirliğinin Amerika tarafından çok önemli bulunduğunu ve ülkenin AB üyeliği desteklendiğini bildirmiştir. Dahası, Bulgar ordusu bu sayede daha modernize olacak, NATO şemsiyesi altında da işbirliğinin artacağı söylenmiştir.[161]

Almanya başta olmak üzere diğer Avrupa ülkelerinde bulunan ABD üslerine kıyasla, Bulgaristan ve Romanya'da bulunan askeri üsler çok daha küçüktür. Bu iki ülkede üs kurma fikri, jeopolitik durumları açısından gelecekte olası bir kriz esnasında Kafkas, Karadeniz ve Balkan bölgelerinde ABD' nin müdahalesini kolaylaştırma fikrine yatmaktadır. Bu üslerin küçüklüğü nedeniyle ekonomik getirisi büyük olacağı düşünülmemiştir çünkü buradaki personel kendi ihtiyaçlarını kendileri karşılayabilecek sayıdadır. Bu üslerde ikamet eden Amerikan askerlerin çok büyük suç işlenmediği takdirde kendi ülkelerinin yasalarına tabi oldukları bildirilmiştir. ABD, tüm teslimat türü ve miktarlarını Bulgaristan devletine bildirmek zorundadır.[162] 26 Mayıs 2006 yılında Parlamento bu Anlaşmayı onaylamasıyla faaliyetler başlamıştır.[163]

Anlaşmanın Bulgaristan devletine kazandırdıkları:

1. Bulgaristan Cumhuriyeti topraklarındaki üslerin ortak kullanımı ve yürütülen Bulgar-Amerikan askeri eğitimleri, Bulgaristan Ordusuna ABD Silahlı Kuvvetleri ile işbirliği yapma ve iki ordu arasında uyumu geliştirme fırsatı tanımıştır.

2. Bulgaristan Ordusu Novo Selo Eğitim Poligonunda mevcut eğitim tesislerinin yenilenmesi ve iyileştirilmesi yanı sıra NATO şemsiyesi altında yapılacak uygulamalar ve eğitimlerle birlikte yeni fırsatlar elde etmiş olacaktır. NATO veya AB

---

[161] https://www.mediapool.bg/amerikanskite-voenni-v-nashite-bazi-shte-sa-sas-spetsialna-yurisdiktsiya-news116578.html (01.02.2019)

[162] https://www.mediapool.bg/bulgaria-podpisa-istorichesko-sporazumenie-za-voenni-bazi-na-sasht-news116781.html (02.02.2019)

[163] http://www.cross.bg/pravitelstvoto-bulgariya-repyblika-1471025.html (02.02.2019)

liderliğinde yürütülen operasyonlar için Bulgar askerlerine burada hazırlık yapmalarına olanak sağlanacaktır.

3. Bulgaristan Cumhuriyeti Hükümeti ile Amerika Birleşik Devletleri Hükümeti arasında savunma işbirliği, uygulaması ve geliştirilmesine ilişkin Anlaşma, Bulgaristan Cumhuriyeti ve Bulgaristan Ordusu'na mevcut olan ortak tesislerin kurulması ve işletilmesiyle ilgili olarak önemli fırsatlar ve faydalar sunmaktadır.

4. Anlaşma, Bulgaristan Cumhuriyeti ve Savunma Bakanlığı bünyesinde ekonomik getirileri olacağı düşünülmüştür.

5. İnsani müdahalelerde iki ülke arasında işbirliğinin genişletilmesine olanak sağlanmıştır.

# ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

# BULGARİSTAN'IN NATO BÜNYESİNDE KATILDIĞI ULUSLARARASI MÜDAHALELER

## 1. Yugoslavya Krizi

Yugoslavya devletinin dağılmasında 90'lı yıllarda Soğuk Savaşın sona ermesi, Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'nin dağılması, Avrupa kıtasında meydana gelen askeri ve siyasi gelişmeler, komünizmin bitişi dolaylı ve dolaysız olarak etken olmuştur. Yugoslavya krizi barışçıl bir yolla çözümlenemeyince bölgede savaşlar meydana gelmiştir. Dokuz ayrı etnik kökenden ve üç ayrı dinden meydana gelmiş olan Yugoslavya, Avrupa Topluluğunun da etkisi ile Tito' nun ölümünden sonra parçalanarak Güneydoğu Avrupa olarak adlandırılan bir coğrafya halini almıştır.

İç karışıklıklar Bosna'ya da etki ederek Sırp ve Hırvat çatışmasının tetiklemiştir. Sırplar ile Müslümanların çatışmaları yaşanırken, diğer bölgelere göre kanlı olaylar burada gerçekleşmekteydi. Diğer bölgeler bağımsızlıklarını ilan etmişken Boşnaklar Sırplar ile aynı çatı altında kalmak istememişlerdir. Bosnalı Sırpların buradaki amacı ise; Bosna'nın bağımsızlığını engelleyerek bu bölgenin Sırbistan'a bağlanmasını sağlamak olmuştur. Fakat Izzetbegoviç 1992'de Bosna Hersek'in bağımsızlığını ilan etmiştir.

Sırp güçleri, Yugoslav ordusunun da desteğiyle Hırvat topraklarının yüzde 30 kadarının denetim altına almış, ülkenin güney, orta ve doğu kesimlerine yayılmaya başlamıştır. BM Kasım'da BM barış gücünü getirmede önkoşul olarak Hırvatistan ile Yugoslavya kuvvetleri arasında ateşkes yapılması için görüşmelere başlamıştır. Bosna Hersek'i paylaşma konusu Sırbistan lideri Miloseviç ve Hırvatistan lideri Tujman arasında görüşülmüştür.[164]

---

[164] Milena Kalfova, *Konfliktut v Bonsa i Hertsegovina: ot ''Plana Kutileyru'' do Deytun-diplomatsia (ne)podkrepena s voenna sila,* Spisanie Mejdunarodni Otnoshenia, Sayı-1,2003, s. 5-20.; Hristina Demireva, https://geopolitica.eu/more/drugi-statii/2822-kompromisat-v-bosna-dvigatel-ili-spirachka-na-razvitieto (11.09.2018)

Ancak barış sürecinde gelinen bu mesafeye ulaşmak çok da kolay olmamıştır. Yaşanan kanlı olaylarla birlikte, toprak bütünlüğüne müdahale ve 1995 yılında NATO Barış Gücü'nün Sırp mevzilerine yaptığı etkili hava bombardımanları sayesinde, siyasi karar mercileri ve Belgrat yönetimi, politik bir çözüm yoluna gitmeye kararı vermiş ancak bu sayede elde edilen topraklar elde tutulabilmiştir.

Dayton Barış sözleşmesiyle, Bosna-Hersek Federasyonu kendi içinde 10 Kantona bölünmüştür. Sırp Cumhuriyeti iki entite adı verilen devletçiğe ve bir küçük özerk bölgeye ayrılmıştır. Bosna-Hersek Federasyonu, Hırvatistan Cumhuriyeti ve Yugoslav Federal Cumhuriyeti'nin yanı sıra, AB'yi temsilen, Fransa, Almanya ayrıca Rusya Federasyonu, İngiltere ve ABD temsilcilerinin de gözlemci olarak imzaladıkları Dayton Barış Anlaşması, bir ana metin ile 11 ekten oluşmakta ve sivil ve askeri alanlarda düzenlemeler içermiştir.[165]

Sözleşmenin imzalanması aşamasına gelene kadar Bosna Hersek'de yaklaşık 2 milyon 200 bin kişi oturdukları yerlerden uzaklaştırılmış ya da kaçmak zorunda bırakılmıştır. Ölü sayısıysa ise 250 bin civarında olduğu görülmüştür.[166]

### 1.1. IFOR ve Bulgaristan

Bosna'da Dayton Barışı Andlaşması'nın askeri bölümlerinin uygulanması için BM yetkisi altında NATO'nun komutasında oluşturulan Çok Uluslu Barışı Uygulama Kuvveti (IFOR) oluşturulmuştur.

IFOR, Kuzey Atlantik Konseyi'nin yetkilendirmesiyle ve 15 Aralık 1995'te BM Güvenlik Konseyi'nin 1031 sayılı kararıyla aktif hale gelmiştir. IFOR, Kızılhaç, BMYK (BM Mülteciler Yüksek Komiserliği), AGİT ve dört yüzden fazla hükümet dışı örgütle dahil olmak üzere, pek çok örgütle yakın işbirliği içinde bulunmuştur.

---

[165] Milena Kalfova, *Bosna i Hertsegovina-sushtestvuva li realno tazi durjava,* Spisanie Mejdunarodni Otnoshenia, Sayı-1,2004, s. 73-88**.**

[166] *Bosna e izgubila edna peta ot predvoennoto si naselenie* https://www.dnevnik.bg/sviat/2016/07/01/2787920_bosna_e_izgubila_edna_peta_ot_predvoennoto_si_naselenie/**(**11.09.2018); Yugoslavya Krizi için ayrıca bknz:*''Nesvarsheniyat mir (Doklad na mejdunarodnata komisiya za Balkanite ),* Sofya, 1997

IFOR'un görevi, Barış Antlaşması' nın uygulanmasını sağlamak olmuştur. IFOR BM Kurucu Antlaşması'nın VII. Bölümüne göre hareket etmiştir.[167] Kendini korumak ve görevini yerine getirmek için gerektiği takdirde güç kullanmaya yetkilidir.

Bosna'da Eylül 1996 seçimlerinden sonra, IFOR görevini tamamlamıştır. 12 Aralık 1996'da BM Güvenlik Konseyi'nin 1088 sayılı kararı gereği, BM Kurucu Andlaşmasının VII. Bölümü altında hareket eden IFOR'un yerine, Dayton Barış Andlaşma'sının askeri yönlerini uygulamakta görevlendirilen, SFOR (İstikrar Kuvveti) oluşturulmuştur. SFOR şemsiyesi altında Bulgaristan Hollanda kontenjanı içerisinde katılım sağlamıştır. 1997-2001 yılları arasında Bulgar askerleri ve mühendisleri savaş sonrası bölgenin yeniden inşasında görev yapmışlardır. Aynı şekilde insani yardım malzemeleri taşınması, yeni köprü yapılarının taşınması gibi ulaşım faaliyetlerinde Bulgar askerleri yardımcı olmuşlardır.[168]

Barış anlaşmasının hayata geçirmesinde ise farklı unsurlar ortaya çıkmıştır. NATO yönetimindeki IFOR güvenlik birimleri, kısa bir süre içerisinde, savaşan iki ülke birliklerini dağıtmayı ve silahsızlandırmayı başarmışlar ancak anlaşmanın sivil yönlerinin uygulanması o kadar kolay olmamıştır.

Bu antlaşmanın 1. maddesinde şöyle bir ifadeye yer verilmiştir: "Bundan sonra resmi adı 'Bosna-Hersek' olan Bosna-Hersek Cumhuriyeti, uluslararası hukuk anlayışına uygun bir devlet olarak, bu anayasayla düzenlenmiş iç yapısıyla ve uluslararası alanda kabul gören mevcut sınırlarıyla hukuki varlığını sürdürmektedir.

---

[167] Kuvvet kullanmanın yasaklanmasıyla BM çatısı altında barış ve güvenliği korumak veya bozulan barışı yeniden tesis etmek amacıyla müştereken kuvvet kullanılmasını öngören ortak bir güvenlik sistemi oluşturulmuştur. Güvenlik Konseyi varlık sebebi gereği öncelikli olarak kuvvet kullanımı gerektirmeyen önlemleri deneyecektir. Bu önlemlerin sonuç vermediği ya da vermeyeceği durumlarda kuvvet kullanımı ve askeri müdahale sürecine geçecektir.

BM Antlaşması'nın "Barışın Tehdidi, Bozulması ve Saldırı Eylemleri Durumunda Alınacak Önlemler" başlığını taşıyan VII. Bölümünde yer alan 39. madde, Güvenlik Konseyi'nin, barışın tehdit edildiği, bozulduğu veya bir saldırı eylemi olduğunu tespit etmesi halinde, uluslararası barış ve güvenliğin korunması ya da yeniden kurulması için tavsiyelerde bulunacağını veya 41. ve 42. madde uyarınca hangi önlemlerin alınacağına karar verileceğini düzenlemektedir.

[168] *Uchastie na bulgarski voennoslujeshti v operatsiite na NATO i ES v Bosna i Hertsegovina* https://www.mod.bg/bg/doc/tema/missions_operations/docs/20130508_Bosna_Hercegovina_SFOR.pdf (12.09.2018)

Bu şekilde hâlâ, Birleşmiş Milletler'in (BM) üyesi sayılmakta, isteğe bağlı olarak Bosna-Hersek olarak üyeliğini sürdürebilir veya BM sistemi içerisinde yer alan örgütlerle diğer uluslararası örgütlere kabul edilme talebinde bulunabilir."[169]

Ancak aynı maddenin 3. fırkasında 'Bosna-Hersek'in Yapısı' başlığı altında, şu ifade yer almıştır: 'Bosna-Hersek iki entiteden oluşmaktadır: Bosna Hersek Federasyonu ve Sırp Cumhuriyeti". Bu antlaşmanın 4. maddesiyle Bosna-Hersek anayasası belirlenmiş, Ek 7. maddeyle de "Tüm sığınmacı ve göçmenlerin kendi topraklarına dönmelerinde bir engel olmadığı ve yağmalanmış mülklerinin tazmin edilmesi"[170]kararına varılmıştır.

Bosna-Hersek Federasyonunda çoğunluğu Hırvat ve Boşnaklar, Sırp Cumhuriyeti'nde ise çoğunluğu Sırplar oluşturmaktadır. Breko özerk bölgesi ise hem Bosna-Hersek Federasyonu hem de Sırp Cumhuriyetine eşit olarak bağlanmıştır. Bosna-Hersek Devletinin başında Başkanlık Konseyi bulunmaktadır. Başkanlık Konseyi üyeleri dört yılda bir Boşnak, Sırp ve Hırvatlar tarafından halk oylaması ile seçilmektedir.[171]

Bosna-Hersek teoride bağımsız, egemen bir devlettir. Gerçekteyse, Bosna-Hersek egemenliğin fiilen halk tarafından kullanılamadığı, toprak bütünlüğününse ancak uluslararası himayeyle bağımsızlığı pahasına muhafaza edebildiği bir devlet durumundadır.

## 2.NATO' nun Kosova Müdahalesi

### 2.1.Kosova Savaşı'nın Arka Planı

---

[169] https://peacemaker.un.org/sites/peacemaker.un.org/files/BA_951121_DaytonAgreement.pdf s.2 (15.09.2018)

[170] https://peacemaker.un.org/sites/peacemaker.un.org/files/BA_951121_DaytonAgreement.pdf s.3 (15.09.2018)

[171] *Deytanskoto sporazumenie napravi Bosna neupravlyaema* https://www.dnevnik.bg/sviat/2015/11/10/2645922_deitunskoto_sporazumenie_napravi_bosna_neupravliaema/ (15.09.2018)

Yugoslavya'nın dağılması ile birlikte 1991 yılı itibarı ile iç savaş başlamıştır. Bu savaşın çıkması birkaç nedene dayanmaktadır. Sırplar Federasyon içinde diğer etnik gruplar arasında çatışma çıkmıştır. Sırp ve Boşnaklar arasında dini ayrışma mevcut, Kosova Arnavutları ve Sırplar arasında etnik ve dini ayrışma ve son olarak Hırvat-Slovenler ve Sırplar arasında da yine etnik kökenli ayrışma olmuştur. Bu iç savaşta ortak nokta tüm diğer milliyetler Sırplar ile savaşmışlardır.[172]

1991 yılında Almanya, Avrupa Topluluğu ve Amerika Birleşik Devletlere danışmadan Yugoslavya' nın dağılması sonucunda oluşan yeni cumhuriyetleri ilk tanıyan ülke olmuştur. Brüksel'de aynı yıl içerisinde Avrupa Topluluğu bakanları toplantısında Almanya bu kararını il defa dile getirmiştir. [173] AT üyeleri ya Almanya' nın bu kararına destek çıkacaklar ya da Topluluğun en güçlü ülkesine karşı gelme ikileminde kalmışlardır.

Bosna'dan sonra, Kosova Meselesi ile birlikte NATO içerisinde ikinci defa görüş ayrılığı gerçekleşmiştir. İngiltere desteği ile ABD, başta Rusya destekli Slobodan Miloşeviç rejimi olmak ve Rusya'nın Balkanlar bölgesinde etkisini azaltmak adına bu iç savaş ile ilgili radikal kararlar almıştır. ABD' ye kıyasla Avrupa Topluluğu savaşın başlarında bu kadar keskin politikalar gütmemiş, Hırvatistan ve Slovenya'nın bağımsızlığı sonucunda Rusya'nın bölgede etkisi azalacağını düşünmüştür.

### 2.2.Kosova'da Arnavut Ulusu Meselesi

Kosova Kurtuluş Ordusu (UÇK)' nin iki ana hedefi olmuştur:

- Kosova, Güney Sırbistan, Güneybatı Makedonya ve Batı Yunanistan bölgelerinde bulunan Arnavut haklarının bağımsızlığını sağlamak;

- Bu bölgelerin bağımsızlığı sağlandıktan sonra ikinci adım olarak Arnavutluk devleti çatısı altında toplanmaktır.

---

[172] KOSTEL,E. *Suvremennata Geoploitika*, Sofia 1999,s. 31-33

[173] Spisanie Mejdunarodni Otnoshenia, Sayı-3,1998, s.110-111.

Bu hedefler daha Birinci Dünya Savaşı sonrası ortaya koyulmuştur çünkü savaş sonrası Arnavut halkı farklı devletlerin sınırları içerisinde kalıp ayrı düşmüşlerdir. Sırplar ile olan çatışmalar iki şekilde gerçekleşmiştir:

- Barışçı yollar izleyerek ve bunun için de siyasete katılarak nihai hedefe ulaşmak için çalışmak ve
- İllegal yollar ile silah aracılığı ve partizan savaşı yürüterek.

İkinci Dünya Savaşı sonrası 1946 yılında özerk bölgeler ortadan kaldırılmıştır. Tito 1960'lı ve 70'li yıllarda daha özgürlükçü siyaset gütmeye başlamış ve 1974 yılında yeni kabul edilen anayasa ile birlikte Kosova tekrardan özerk bölge statüsüne kavuşmuştur. 1970'li yıllarda milliyetçi ve ayrılıkçı hareketler başlamıştır.[174] Yeni anayasa ile birlikte Yugoslavya'nın konfederatif şekli tanınıyor ve bununla birlikte federasyon içerisinde farklı milletlerin varlığı da tanınmıştır. O dönemde Kosova bölgesinin yerli halkın 80% oranında kendini Arnavut olarak tanımlamıştır. Soğuk Savaşın bitmesiyle birlikte Kosova ve Metohiya özerk bölgelerinde bu oran 90% üzerine çıkmıştır.[175] Arnavut halkının azınlık olarak ilan edilmesi ve çeşitli asimilasyon politikaları sonucunda Yugoslavya çatısı altında Sırbistan Cumhuriyeti içerisinde sınırlı özerkliğe sahip olan ulus olarak bilinmişlerdir. Tito'nun ölümüne az kalan yerli halkın bağımsızlık baskıları sonucunda Kosova'ya özerklik tanınmıştır.[176]

1989 yılı sonucunda Kosova Kurtuluş Örgütü evrim geçirmiş ve diğer Arnavut milliyetçi hareketleri de bu çatı altında toplanmışlardır. Miloşeviç ile birlikte Sırplar da Sırp milliyetçiliğini güçlendirmesine önem vermişlerdir.[177] Kosova ve Voyvodina bölgelerinin özerklik statüsü kaldırılmış ve Miloşeviç liderliğinde Federasyon

---

[174] Mihaylov, *Postyugoslavsko prostranstvo- istoriya, razvitie i problemi,* Spisanie Mejdunarodni Otnoshenia, sayı-3,1998,s.98. ; MALCOLM, N. , *Kratkata itoriya na Kosovo,* Sofia 2001, s.389-411.

[175] Kosova ve Metohiya'nı etnik yapısına daha ayrıntılı bilgi için bknz: S. Karastoyanov, *Balkanski strani. Politika, ikonomika, mejdunarodni vruzki***,** Sofia,1999,s.32; E.Kostel, *Suvermennata geopolitika,* Sofya,s.30-31.

[176] S. Hinkova, *Varianti za razvitieto na Kosovo,* Spisanie Mejdunarodni Otnoshenia , Sayı 5,2000, s.30-31.

[177] 1986 yılında Miloşeviç Sırbistan Komunistler Birliği başkanı olarak seçilmiştir; 1987'de Sırbistan Cumhuriyeti Başkanı ve 1989 yılı da Sırbistan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı olarak göreve gelmiştir.

içerisinde diğer Cumhuriyetler ile anlaşma yapılmaya yolunda gidilmiş fakat bu girişimler sonuçsuz kalmıştır.

1980'li yıllar sonunda Yugoslavya Federasyonu içerisinde Miloşeviç ve çevresinin yürüttüğü politikalar ve Sırpların çoğunlukta olması[178] sonucunda federasyon yönetimi içerisinde Sırplar hep kilit pozisyonlara getirilmişlerdir. Miloşeviç tüm federasyonu yönetme emellerini hiç gizlememiş fakat bu politikalara karşı Hırvat ve Slovenler Ocak 1990 yılı Yugoslavya Komünist Birliği Kongresi'nde çok sert bir şekilde karşı çıkmışlardır. Bunun sonucunda Miloçeviş Büyük Sırbistan hedefine odaklanma gereği duymuştur. Büyük Sırbistan'ın içerisinde Kosova, Voyvodina, Metohiya, Doğu ve Batı Slavoniya, Dalmaçya, Dubrovnik, Kuzey Makedonya ve Bosna- Hersek bulunmaktadır.[179]

1990 yılında Yugoslavya Federsayonu'nun dağılması ile birlikte Kosova özerklik statüsü olmayan ve Sırbistan Cumhuriyeti sınırları içerisinde kalan bir bölge haline gelmiş bu da zaten gergin olan Sırp ve Arnavut ilişkilerini daha da gerginleştirmiştir. 1991 yılında Kosova'da referandum yapılıyor halkın yüzde 87'sinin katıldığı referandumda Kosovalıların tamamına yakını bağımsızlık yönünde oy kullanmıştır. Kosovalılar bu şekilde devlet içinde devlet ilan etmiş, Sırbistan'dan tamamen bağımsız olarak faaliyet gösteren eğitim, sağlık, vergi sistemi vb. paralel kurumlarını geliştirmiştir. 1992 yılına gelindiğinde Kosova'da seçimler yapılmış buna cevaben Miloşeviç bölge içerisinde etnik temizliğe başlamıştır.

Bölgede Arnavut halkın hakların savunmasını İbrahim Rugova liderliğindeki Kosova Arnavut Demokratik Birliği üstlenmiştir. Kosova içerisindeki çatışma, Arnavutluk, İtalya ve Almanya'nın açık bir şekilde Rugova'yı desteklemesiyle birlikte uluslararası hal almıştır. ABD, Belgrad yönetimine ültimatom vererek iki entite arasındaki çatışmayı biraz daha ileri bir zamana ertelemiştir.[180]

---

[178] Yugoslavya Federasyonu içerisinde 80'li yıllarda Sırplar halkın 40% oluşturmaktadır.

[179] N. Boyadzhieva, *Politicheskiyat elit v sledtitova Yugoslavia,* Spisanie Mejdunarodni Otnoshenia, Sayı-3,1998, s. 84-86.

[180] MİHAYLOV, *Postyugoslavsko prostranstvo- istoriya, razvitie i problemi,* Spisanie Mejdunarodni Otnoshenia, sayı-3,1998, s.99.

### 2.3.Kosova Kurtuluş Ordusu

Kosova sorununun temelinde, Yugoslavya içinde kültürel ve etnik olarak farklılık arz eden bir topluluğun ülkede hâkim sınıfı oluşturan Sırplar karşısında bağımsız bir ulus devlet olma arzusu yatmaktadır. Sorunu derinleştiren şey ise, özellikle Soğuk Savaş'ın sona ermesiyle birlikte Kosova Arnavutlarının "ulus devlet" yönündeki artan taleplerini görmezlikten gelen Slobodan Miloseviç ile birlikte etnik farklılığın imhasına dönüşen milliyetçi Sırp politikalarıdır. Avrupa Birliği (AB) yetkilileri de, Kosova krizinin nedeninin Slobodan Miloşeviç'in 1989 yılında Kosova'nın özerkliğini anayasaya aykırı biçimde feshetmesi olduğunu ifade etmişlerdir. Farklılıklara yönelik gerçekleşen bu milliyetçi Sırp baskısı, "Kosovalılık" kimliğini daha da derinleştirmiş ve Kosovalılar açısından "bağımsızlık" zamanla tek çözüm olarak görülmeye başlanmıştır.

Kosova Kurtuluş Ordusu (KKO) 1996 yılına kadar partizan savaşını Sırp asker ve polisini hedef alarak devam ettirmiştir. Bu yıl itibarı ile KKO, ABD ve Almanya istihbaratı ile bağlantılar gerçekleşmeye başlamıştır. O dönemde Kurtuluş Ordusu'nun yapısı çok gelişmiş ve üye sayısı 30 000 üzerine çıkmıştır.

### 2.4.Müdahale Nasıl Gerçekleşti ?

NATO' nun ''Joint Force'' Operasyonunun başlatma sebebinin arkasında Miloşeviç'in Birleşmiş Milletler Barış Gücü'nü Yugoslavya topraklarına girmesine izin vermemesi olarak gösterilmiştir.. BM, Miloşeviç'in başlattığı etnik temizliği durdurmak ve insan haklarını korumak adına Barış Gücü'nü bölgeye gönderme yönünde kararlaştırmıştır.

Etnik temizlik 1992 yılında başlayarak 1999 yılı Mart ayına kadar devam etmiştir. Kosova'da İnsan hakları meselesi ise 1995 yılında Bosna Savaşı sonrasında gündeme gelmiştir. Kosova Savaşı, ABD dış politikası ve NATO savunma politikasında nasıl bir yer almıştır?

1997 yılında yayınlanan ABD Ulusal Güvenlik Stratejisi'nde '' NATO dahilindeki SFOR misyonundaki askeri güçlerin Bosna'dan çıkması'' ve ''Kosova'nın

özerkliğinin tanınması'' konuları geçmiştir. İnsan hakları konusu sadece ''Eski Yugoslavya'da Uluslararası Askeri Mahkemesinin uğraşları'' dahilinde geçmiştir.[181]

1998 yılına kadar ABD ve NATO, Kosova Krizi'nin çözümünü Belgrad ve Kosova Arnavut liderleri arasında barışçıl yollarla çözülmesi ve Kosova'ya özerklik statüsü tanıyarak sorunun çözüleceği yönde düşünceleri olmuştur. 15 Ocak 1999 yılında Kosova'da Raçak köyü civarında bulunan toplu mezarların ortaya çıkması sonucunda ABD politikasında değişim yaşanmaya başlamıştır. 23-24 Nisan 1999'da NATO' nun Washington Zirvesi gerçekleşmiş ve burada İttifak , yeni stratejisini kabul etmiştir.

NATO müdahalesi ile bir başka hedef Miloşeviç rejimine son vermek olmuştur. Rusya, Miloşeviç'i destekleyerek Balkanlar bölgesinde varlığını sürdürmeye çalışmıştır. İttifak içerisinde müdahaleyi en çok destekleyen ülkeler başta ABD olmak üzere İngiltere, Almanya ve Fransa öne çıkmışlardır. ABD'nin BM kararı olmadan Kosova'ya müdahalede bulunması, uluslararası hukukun ihlali tartışmalarını da başlatmıştır. Kuşkusuz Bosna'da BM denetiminde yapılan müdahale ile kıyaslandığında, ABD'nin Kosova müdahalesi BM'yi devre dışı bırakarak ve direkt NATO aracılığıyla gerçekleşmiştir. Bu durum, uluslararası hukukta devletlerin egemenlik haklarını yeniden tartışma konusu haline getirse de, müdahalenin gerekçesi insani temeller üzerine inşa edilmiştir. Miloseviç'in yapacağı etnik temizliğe engel olmak, müdahalenin meşruluğunu sağlayan en önemli etken olmuştur.

NATO'nun başlatmış olduğu hava harekâtı ile başkent Belgrad da dâhil olmak üzere ülke genelindeki hava savunma sistemleri, iletişim altyapısı, rafineriler imha edilerek Sırbistan barışa zorlanmış ve 9 Haziran 1999'da Makedonya'nın Kumanova kentinde imzalanan Askerî-Teknik Antlaşma ile savaş fiilen sona ermiştir.[182]10 Haziran'da ise BMGK, NATO'nun hava saldırısını durdurması, Yugoslav güçlerinin Kosova'dan çekilmesi, UÇK'nın silahsızlandırılması, barışçıl çözüm yollarına gidilmesi gibi hükümleri içeren 1244 sayılı kararı çıkarmıştır. Böylece Arnavut ve

---

[181] *National Security Strategy for a New Century,* The White House, Washington,D.C.,1997, *Teksta v Suvremenni voenni doktrini i strategii za natsionalnata sigurnost, tekst 1,* Sofya, 2000.

[182]https://www.capital.bg/politika_i_ikonomika/sviat/2009/06/19/738480_misiiata_nezavurshena/ (20.09.2018)

Sırplar arasındaki savaş sona ermiştir. Kosova'da yaşanan sürecin Sırp-Arnavut mücadelesi değil; Rusya ve ABD arasındaki nüfuz mücadelesi olduğu görülmüştür.

NATO operasyonlarının sona ermesi ve Sırpların bölgeden çekilmesinin ardından BMGK, Kosova'da kalıcı barışın sağlanması ve korunması için "Kosova Gücü (KFOR)" adı altında Haziran 1999'da Kosova'ya çok uluslu bir askeri güç göndermiş ve Kosova Geçici Birleşmiş Milletler Yönetimi (UNMIK) Kosova'daki görevine başlamıştır. NATO müdahalesi sonrası Kosova beş idari bölgeye ayrılmış;[183] Priştina'da İngilizler, Gilan'da Amerikalılar, Prizren'de Almanlar ve Türkler, kuzeydeki Kosovska Mitroviçe'de Fransızlar, Kosova'nın batısındaki İpek kentinde ise İtalyanlar karargâh kurmuştlardır.

### 2.4.1. Birleşmiş Milletler Kosova Misyonu (UNMIK)

Bombardımanlar sonucunda Birleşmiş Milletler Kosova'da yürütmekte olduğu siyasi misyon -UNMIK Yugoslavya'nın dağılmasından sonra barışı koruma operasyonu olarak BMGK 1244 sayılı kararı ile kurulmuştur. Buna göre, UNMIK'i temel sivil idari işlevleri yerine getirmek, Kosova'da öz yönetimin ve özerkliğin kurulmasını temin etmek, Kosova'nın geleceğine dair statüyü belirleyecek siyasi süreci kolaylaştırmak, tüm uluslararası kurumların insani yardımlarını koordine etmek, temel alt yapının yeniden inşasını desteklemek, sivil kanunları ve sivil düzeni sağlamak, insan haklarının yaygınlaşmasını sağlamak ve tüm mültecilerin ve yerinden edilmiş kişilerin Kosova'daki evlerine geri dönmelerini güvenli ve engelsiz bir şekilde temin etmekle görevlendirmiştir.[184]

UNMIK, dört organdan oluşturulmuştur. Bunlar :

BM- Sivil yönetimi teşkil eden ;

Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı ( AGİT )-Kurumsal inşa sürecini yürüten,

---

[183] ''Resolution 1244 (1999). Adopted by the Security Council at its 4011th meeting, on June 1999 //www.nato.int/kosovo/docu/u990610.a.htm ;
O. Brusilovska, A Zadorojna, *Konfliktite v Kosovo i İrak v konteksta na preustroistvoto na suvremennata sistem ana mejdunarodnite otnoshenia,* Spisanie Mejdunarodni Otnoshenia, Sayı-3,2008, s.63-64.

[184] https://www.nato.int/kosovo/docu/u990610a.htm (20.09.2018)

BM Mülteciler Yüksek Komiserliği -Mültecilerin geri dönüşü işlemleri ile ilgilenen ve

Avrupa Birliği ( AB )- yeniden yapılandırma faaliyetlerinden sorumlu olan

şeklinde sorumlulukları paylaştırılmış dört organdır. UNMIK'in kuruluşunun temel felsefesi Kosova'nın çokuluslu- çok kültürlü ve çok dinli bir ülke olması ve ülkede barış ve istikrarın sağlanması olmuştur. UNMIK ayrıca savaş öncesinde ve sonrasında sarsılmış insan ilişkilerini yeniden kurmak, ihlal edilen insan haklarını düzene sokmak, her dilden, kültürden ve dinden insana ülke içinde eşit haklar temin etmek için de gayret edeceğini bildirmiştir.

### 2.4.2. KFOR ve Misyonu

Kosova'da Yeniden Yapılandırma çalışmalarının askeri kısmını, gerçekleştirdiği hava operasyonu ile ülkedeki savaşı da sonlandırmış olan NATO yürütmüştür. Soğuk Savaş sonrası görev tanımı konusunda sıkıntıya giren ve Yugoslavya'nın dağılması sürecinde üstlendiği harekâtlar ile bu sıkıntıdan kurtulan NATO, Kosova operasyonu ile Avrupa ve dünyadaki varlığını güçlendirmiştir. Haziran 1999'da oluşturulan Kosova Barış Gücü ( KFOR ) ile bugüne kadar devam etmektedir. ABD Kosova'daki krizin askeri olarak çözümlenmesi sonrası süreçte de UNMIK çerçevesinde inisiyatifi AB'ye bıraksa da, askeri olarak KFOR içinde varlığını devam ettirmiştir.

KFOR askerinin ilk etaptaki sayısı 50 bin civarında olmuştur. KFOR gücünün NATO operasyonu sonrası kademeli olarak 2010 yılından itibaren 5 bine indirilmesi planlanmıştır. KFOR'un kapasitesine yönelik açıklamanın yapıldığı Kasım 2010'da ülkedeki güvenlik şartlarının iyileşme sürecine girmesi nedeniyle küçültme planlamasının yapıldığı açıklanmıştır. Ancak varlığını azaltsa bile ülkenin içinde bulunduğu durum karşısında KFOR, esnek yapısının yanında hava ve hareket kabiliyeti yüksek donanımını devam ettirmiştir.

### 2.4.3. Kosova Operasyonu ve Bulgaristan

Kosova Krizi, NATO ve Güneydoğu Avrupada bulunan ülkeler arasındaki ilişkiler için bir test olmuştur. Kriz esnasında NATO Anlaşmasının 5.madde dışında kedine

hareket etme alanı sağlamıştır. Bulgaristan o dönemlerde İttifak'a üye olmamasına rağmen işbirliği sağlamış ve tam bir NATO üyesi olarak hareket etmiştir. Bu dönemde ülkenin tutumu İttifakla gerçekleştirdiği işbirliği uluslararası toplum, Avrupa Birliği ve NATO üyeleri tarafından dikkatle izlenilmiştir. Kosova Krizi, ülkenin ulusal güvenliği ile doğrudan ilişkili olduğu için 1998 yılı boyunca Bulgaristan Avrupa-Atlantik Ortaklık Konseyi (EAPC) çerçevesinde krizle ilgili istişare toplantılarına aktif olarak katılmıştır. Haziran 1998'de NATO ile işbirliği yürütmeye hazır olduğunu bildirmiştir.

Bulgaristan'ın isteği üzerine 27 Nisan 1998 yılında Barış İçin Ortaklık Anlaşması'nın 8. Parafına göre NATO' nun( format 16+1) toplantı gerçekleştirilmiştir.[185] Aynı yıl içerisinde İttifak'ın havadan bölgeye gerçekleştirilen keşif ''Eagle Eye''[186] operasyonuna katılım sağlamıştır. Ülke, Makedonya'da oluşturulan Radusha Mülteci Kampı'nın maliyetlerini elinden geldiği kadar karşılamaya gayret göstermiş Eylül 1998'de Arnavutluk'ta Kosovalı mültecilere 50 milyon Leva insani yardım gönderilmiştir.

28 Nisan 1999 yılında Bulgaristan Ulusal Meclisi, NATO' nun ''Joint Guardian '' Operasyonu çerçevesinde ülkenin hava sahasını kullanaraktan İttifak uşaklarının transit geçişine izin vermiş Haziran ayında ise NATO askerlerinin karadan transit geçmesine olanak sağlanmıştır.[187] 8 Şubat 2000 yılında Bulgaristan KOFOR dahilinde 40 kişilik inşaat mühendisi grubuyla Hollanda güçleri içerisinde Kosova'nın yeniden inşası sürecine katkılarda bulunmuştur. Daha sonra Mayıs ayında görev yerleri değişmiş ve Alman güçleri yanında yer almışlardır. Bulgar yetkilileri Prizren şehrinde görevlerini yürütmüşlerdir. 15 Ocak 2000 yılı itibariyle Bulgaristan askeri gözlemcileri Birleşmiş Milletlerin Barışı koruma operasyonunda –UNKIM 'da

---

[185] *Dati i subitiya po patya na Bulgariya kum chlenstvoto v NATO (1990-2004)* https://www.md.government.bg/bg/doc/cooperation/NATO/BG_NATO_dates.pdf (20.09.2018)

[186] "Eagle Eye" hava keşif operasyonunu (AGİT'in Avrupa Kosova Denetim Misyonuna destek olarak) https://www.nato.int/docu/review/2006/issue4/turkish/analysis1.html (20.09.2018)

[187] http://www.parliament.bg/bg/plenaryst/ns/6/ID/976 (20.09.2018)

faaliyetlerde bulunmuşlardır. 2009 yılında NATO'nun Kosova'daki varlığını azaltmaya gideceği kararı sonrası Bulgaristan'ın oradaki varlığına son verilmiştir. [188]

Kosova'nın yeniden yapılandırmada dört ana alanda ihtiyaç duyulmuştur.

**Güvenlik:** Güvenlik yeniden yapılandırmada özellikle huzur ve güven ortamının sağlanmasını, yasaların geliştirilmesini ve etkin güvenlik kuruluşlarının oluşturulmasını içermektedir.

**Adalet ve Barışın Sağlanması:** Geçmiş kin ve düşmanlıkların giderilmesi için işlenen suçlara ilişkin yargılamanın gerçekleşmesi yanında tarafsız ve etkin adalet mekanizmasının kurulması ile gayri resmi insani çabalarla savaşın tarafları ve zarar görenleri ve hatta eylemcileri arasında bir barışın sağlanmasını içermektedir.

**Sosyal ve Ekonomik Gelişme ve Refah:** Acil yardımdan başlayarak sağlık, eğitim gibi temel hizmetlerin tekrar işler hale getirilmesi, sağlam bir ekonominin şartlarının oluşturulması ve kalkınma programının hazırlanması gibi konuları içermektedir.

**Yönetim ve Yönetime Katılma:** Yasal, etkili politik ve idari kuruluşların kurulması ve bunlara katılmanın düzenlenmesi, ülke yönetim ve politikalarına sivil toplumun katılımının sağlanması ile politik karar organlarının, sivil toplum kuruluşlarının ve medyanın oluşturulması konularını içermektedir.

### 2.4.4.Kosova Bağımsızlığı Sürecinde ABD'nin Rolü

ABD'nin Kosova'ya ilişkin olarak BM'yi es geçerek NATO aracılığıyla yaptığı müdahale, uluslararası anlamda çeşitli tartışmalara neden olmuştur. ABD, uluslararası arenada daha fazla meşruiyet tartışmalarına yer vermemek için, BM aracılığıyla uluslararası bir yönetim öngörmüştür. "Bu doğrultuda, NATO müdahalesi için onayı alınmayan BM Güvenlik Konseyi'nde 10 Haziran 1999'da alınan 1244 sayılı kararla UNMIK kurulmuş ve kriz sonrasındaki politikaların çözümü için gerekli düzenlemeler yapılmıştır." Kosova'daki geçici yönetim, geniş yetkilerle donatılmıştır. Kosova'daki

---

[188] *Obshta informatsia za misiyata na NATO v Kosovo/KFOR/ Bulgarskoto Uchastie v neya* https://www.mod.bg/bg/doc/tema/missions_operations/docs/20130507_Kosovo.pdf (01.10.2018)

uluslararası yönetim, Bosna'daki muadiline göre daha başarılı olmuştur. UNMIK, Kosova'nın sivil anlamda kalkınmasına odaklanmıştır. Temel ihtiyaçları gidermek konusunda başarılı olsa da, Kosova'nın geleceği için yeni bir statüye ihtiyaç duyulmuştur. ABD, Kosova'nın bağımsızlığa giden yolda en büyük destekçisi olmuştur.[189] Kosova'nın gelecekteki statüsü konusunda uluslararası toplumun ortak bir görüş üzerinde mutabık kaldığı söylenemez. Sırp tezlerine yakın olan Rusya, Kosova'nın bağımsızlığına yanaşmamıştır.[190] Temas Grubu'ndaki görüşmeler ve Birleşmiş Milletler nezdinde Kosova'nın gelecekteki statüsü için yürütülen diyaloglar, Rusya'nın Sırp çıkarlarına göre görüşmeleri oyalaması neticesinde sonuçlanamamıştır. ABD, Balkanlar konusunda kendisine bağlı egemen devletler inşa etmek ve Rusya'nın bölgedeki gücünü zayıflatmak için, Sırpların, Kosova için özerklik taleplerini görmezden gelerek Kosova'nın bağımsızlığı için tek taraflı inisiyatif almıştır. Bu bağlamda, 17 Şubat 2008'de Kosova bağımsızlığına kavuşmuştur.[191]

Kuşkusuz, Kosova'nın bağımsız ve egemen bir devlet olmasındaki belirleyici güç ABD'nin yürüttüğü politikalar olmuştur. Nitekim bu ülkenin bağımsızlığını tanıyan ikinci devlet de ABD olmuştur. ABD, bu ülkeyi diğer devletlerin de tanıması için uluslararası anlamda bir siyaset başarısı da göstermiştir. Bugün Bulgaristan da dahil olmak üzere birçok Avrupa devleti Kosova'yı tanımış durumdadır.[192] Kosova'yı tanımayan devletler içerisinde ise Rusya, Sırbistan ve Avrupa içinde kendi etnik yapısından dolayı çekinceleri olan İspanya gibi devletler bulunmaktadır.

---

[189] https://www.mediapool.bg/sasht-shte-okazvat-voenna-pomosht-na-kosovo-news137346.html (01.10.2018)

[190] https://www.mediapool.bg/rusiya-kitai-i-indiya-prizovaha-za-podnovyavane-na-dialoga-s-kosovo-news138948.html

[191] E. Asemirov, https://www.mediapool.bg/nezavisimo-kosovo-edin-logichen-zavarshek-news136372.html (01.10.2018);

[192] Stepan Hindliyan, https://www.mediapool.bg/bulgaria-ofitsialno-prizna-kosovo-news137301.html(05.10.2018) ;

https://www.mediapool.bg/bulgaria-ungariya-i-harvatiya-priznaha-kosovo-news137267.html (05.10.2018)

### 2.4.5. Avrupa Birliği Kosova Polis ve Adalet Misyonu (ABKPAM) / European Union Rule of Law Mission in Kosovo (EULEX)

2005 yılından itibaren birimler aşamalı olarak Kosova polisine devredilmeye başlanmış ve diğer ülke polisleri gözlemci olarak görevi yürütmeye başlamıştır. UNMIK, Kosova'nın bağımsızlığının ilan edildiği Şubat 2008 sonrası 9 Aralık 2008 itibariyle yetki ve çalışmalarını ABKPM' ye devretmiştir.[193]

ABKPAM, BM Genel Kurulu'nun 1244 sayılı lı kararı doğrultusunda, Brüksel'e hiyerarşik olarak bağlı, AB'nin bugüne kadar kurulmuş en büyük misyonudur. AB Misyonu Kosova'da yasal düzenin sağlanması veya yürütülmesi ile görevli değildir. Bu Misyon teknik bir misyon olup tavsiyeci ve gözlemci niteliklerinin yanı sıra sınırlı olarak kanunun uygulayıcısı olarak Gümrük, Yargı ve Polislik alanlarında faaliyetler yürütmektedir. AB Kosova Misyonu 9 Aralık 2008 itibari ile operasyonel duruma geçerek tüm Kosova çapında göreve başlamıştır.[194]

Kosova'da gerek 1999'dan gerekse bağımsızlığın ilan edildiği 2008'den sonra Arnavut ve Sırp gruplar arasında çatışmalar sona ermemiştir. Örneğin, 17 Mart 2004'te Mitroviça'da Sırpların neden olduğu iddia edilen ve 3 Arnavut çocuğun İbar nehrinde boğulması nedeni ile yapılan protesto gösterilerinde kilise ve manastırlar yakılmış, ardından Sırpların yerleşim bölgelerine saldırılarak, evler ateşe verilmiştir. Bölgede 3 gün süren olaylar sonucu 28 kişi hayatını kaybetmiş, 800'ün üzerinde kişi yaralanmış, yaklaşık 4 bin Sırp evini terk etmiştir. Olaylar sırasında BM arabaları da ateşe verilmiş, UNMIK aleyhine sloganlar atılmıştır.[195]

---

[193] *Kosovo* (https://www.capital.bg/link_dosie/drugi/878990_kosovo/) (05.10.2018)

[194] ***Krizite v Balkanskia region kato osnovanie za sazdavaneto na Evropeiski vaorajeni sili*** (https://geopolitica.eu/spisanie-geopolitika/163-2017/broy-4-2017/2685-krizite-v-balkanskiya-region-kato-osnovanie-za-sazdavaneto-na-evropeyski-vaorazheni-sili )(10.10.2018) ; Daha fazla bilgi için: http://www.eulex-kosovo.eu/en/info/whatisEulex.php,Erişim Tarihi: 10 Kasım 2018 ;

[195] *NATO obeshrta da se spravi s nasilieto v Kosovska Mitrovitsa* https://www.dnevnik.bg/sviat/2008/03/17/472221_nato_obeshta_da_se_spravi_s_nasilieto_v_kosovska/ (11.10.2018) ;

25 Temmuz 2011'de yine Mitroviça kasabasının kuzeyinde Brnjak ve Yerince sınır kapılarında gerçekleşen olaylar ve çatışmalar nedeni ile KFOR devreye girmiştir.[196]Olaylar bu iki sınır kapısında Sırbistan'dan Kosova'ya gümrüksüz mal girdiği iddiası ile sınır kapılarına Kosova polisi tarafından gece yarısı operasyonu düzenlenmesi ve bu olayın ardından ertesi gün kuzeydeki Sırpların yollarda barikat kurarak, sınır kapılarına ulaşan yolları kesmesi ile sonuçlanmıştır. Bu olayların ardından sınır kapılarında KFOR askerleri nöbet tutmaya başlamıştır. Ancak ülkenin kuzeyinde Sırpların ağırlıklı nüfusu oluşturduğu Mitroviça'daki gerilimler nedeni ile KFOR, ABKPM ve Kosova polisi işbirliği yaparak kasabada güvenlik tedbirlerini arttırmıştır.[197] Bundan dolayıdır ki uluslararası toplum KFOR gücünü sürekli olarak revize edip küçültmesine rağmen ülkeden tamamen çekilme noktasına gelememiştir.

Kosova, Soğuk Savaş ortamının sona ermesi sonrası ortaya çıkmış olan dünyanın en yeni ülkelerinden biridir. Ülkede tarihsel olarak yaşanan etnik merkezli sorunlar ve çatışmalar, 1999'da uluslararası toplumun "İnsani" askeri müdahalesi sonrası bölgesel olarak Balkanları etkileme kapasitesine sahip bir sorun olma yönü nedeni ile Yeniden Yapılandırma modeli çerçevesinde ele alınmıştır. Bu modelin başarılı bir şekilde yürütülmesi için verilen yoğun inşa sürecine ve çatışma ortamının sağlıklı bir huzur ortamına dönüştürülmesi çabalarına karşılık, istenen başarı düzeyini yakaladığını söylemek zordur.

### 3. Afganistan

1919'da İngiltere'den bağımsızlığını kazanan Afganistan, Emanullah Han döneminde demokrasiyi kurma süreci içine girmiştir. Ağır ilerleyen bu süreçte 1973 Muhammed Davud Han darbesi ardından, 1978'de Afgan Komünist Partisi'nin radikal kanadının başı Nur Muhammed Tarıki darbesi istikrarsızlığı arttırmıştır. 1979'da Tarıki'nin öldürülmesi sonrasında 27 Aralık 1979'da başlayan Sovyet işgali ülkeyi bir iç savaşa sürüklemiştir. Soğuk Savaş'ın son dönemindeki Sovyet-Amerikan

---

[196] *Albantsi otkriha ogun v Kosovska Mitrovitsa* https://news.bg/int-politics/albantsi-otkriha-ogan-v-kosovska-mitrovitsa.html (11.10.2018)

[197] Tsvetana Krasteva, *Naprejenie mejdu Belgrad i Prishtina zaradi Kosovo* http://news.bnt.bg/bg/a/60405-naprejenie_mejdu_belgrad_i_prishtina_zaradi_kosovo (11.10.2018)

mücadelesinin yansıması Afganistan İç Savaşıdır.[198] Sovyet işgaline karşı, ABD'nin desteğini de alan İslamcı direniş hareketleri giderek güçlenmiştir. 1989'da Sovyetler Birliği'nin Afganistan'dan tamamen çekilmesinin ardından farklı etnik gruplar[199] arasındaki iktidar mücadelesi de hızlanmıştır; sonuçta iki yıl mücadele sonrası Taliban iktidarı ele geçirmiştir.[200]

11 Eylül saldırıları, El-Kaide mensubu teröristler tarafından Dünya Ticaret Merkezi ve Amerika Birleşik Devletleri Savunma Bakanlığı karargahı Pentagon'a yapılmıştır. Gerçekleştirilen saldırıların ardından 19 terörist dahil toplamda 2 bin 996 kişi hayatını kaybetmiştir. Saldırının ardından Federal Soruşturma Bürosu (FBI) tarafından yürütülen soruşturmada saldırıyı gerçekleştiren teröristlerin Usame Bin Ladin'in liderliğindeki El-Kaide terör örgütüne bağlı olduğu belirlenmiştir.[201]

### 3.1.İkinci Afganistan Savaşı

2011' den itibaren ABD askerlerini geri çekmeye başlamış fakat ülke içerisinde durumlar düzelememiştir. Bugüne bakıldığında, artık Afganistan konusu on beş yıl önceki gibi dünyanın dikkatini o kadar çok çekmemektedir. Bunun birçok sebebi mevcuttur. Batı ülkeleri, uluslararası toplum, medya, uzmanlar uzun yıllardır süren savaşlardan bıkmış durumdadır. İkinci olarak, Taliban ile ilgili kötü haberlere herkes alışmış ve eskisi gibi etki yapmamaktadır. Üçüncü olarak ise, Amerika askerleri Afganistan'dan çekilme hazırlıklarında ve bu da çoğu için savaş kazanılmış gibi gözükmektedir. Dördüncü olarak, 2011' de gündemde Libya meselesi gelmiş ve dünya o bölgeye dikkat kesilmiştir. Afganistan ve Libya Operasyonu'nu kıyaslandığında,

---

[198] Vestnik Duma, Sofia , Sayı 008 (3808) 11 Ocak 2003 y.

[199] Afganistan, ülkedeki karışık etnik yapı (Peştun %42, Tacik %27, Hazara %9, Özbek %9, Aymak %4, Türkmen %3, Beluci %2, diğer %4) iç sorunların büyümesindeki temel etkenlerden biridir. Nüfusun %99'unun Müslüman (%80'i Sünni, %19 Şii) (https://www.cia.gov/library/publications/the-worldfactbook/geos/af.html) (12.10.2018)

[200] *Noviat Pohod na isliama* (https://www.capital.bg/politika_i_ikonomika/1996/10/28/1007365_noviiat_pohod_na_isliama/) (12.10.2018)

[201] *Deniat, koito promeni vsichko*, **https://www.dw.com/bg/** (12.10.2018)

asker sayısı ve maliyetlere bakıldığında Libya, İttifak için ‘’ufak bir gezinti ‘’ gibi gelmiştir.

Afganistan’a istikrarı sağlamak adına, sosyal faaliyetler gerçekleştirmek ve ülkenin yeniden inşası sürecinde 132 bin üzerinde asker gönderilmiştir.[202] ABD, Afganistan’da 48 ülkeden asker görev yapmıştır. Büyük sayıda askeri bulunan ABD, Almanya, İngiltere ve Fransa yanı sıra küçük sayıda asker gönderen ülkelerin katkıları da olmuştur.[203]

Savaş boyunca ABD başta olmak üzere NATO şemsiyesi altında çok sayıda kayıp verilirken[204] Afganistan genelinde sivillerde de çok sayıda kayıplar verilmiştir.[205]

### 3.1.1. Uluslararası Güçlerin Müdahalesi

11 Eylül 2001 terör saldırıları sonrası J.Bush yönetimi uluslararası terörizme, Bin Ladin liderliğindeki El Kaide ve Afganistan’da Taliban rejimine savaş açmıştır. Afganistan toprakları o dönemde terörizmin yuvası olarak görülüyordu ve Taliban[206]Hareketi içerisinde tüm dünyadan gelen mücahitler bu hareketin altında toplanmışlardır.

---

[202] 16 Mayıs 2011 tarihli ISAF belgesi http://www.isaf.nato.int/images/stories/File/Placemats/16%20May%202011%20Placemat.pdf (13.10.2018)

[203] ISAF içerisinde büyük sayıda askeri bulunan ülkeler sırasıyla- ABD (90 bin), İngiltere(9,5 bin), Almanya(5 bin), Fransa(4 bin üzeri), İtalya(3 880), Kanada(2920), Polonya(2530), Romanya(1870), Türkiye(1785), İspanya(1550). İkinci grup ülkeler ise daha az (100-1000) sayıda asker göndermişlerdir- Gürcistan(925), İsveç(500), Bulgaristan(600), Belçika(510). Üçüncü grup ülke ise en az asker gönderen ülkelerdir- Avusturya(3), İzlanda(4), İrlanda(8). Afganistan’da bulunan Eski Sovyet Cumhuriyetleri – Ermenistan, Azerbaycan, Estonya, Gürcistan, Letonya, Litvanya ve Ukrayna bulunmaktadır.

[204]Günlük askeri kayıpları sayıyor. En çok kayıp 2011 yılı boyunca verilmiştir, toplam 711 asker kaybedilmiştir. http://icasualties.org/ (13.10.2018)

[205] BM’nin resmi verilerine göre 2010 yılında çoğu kadın ve çocuktan oluşan 2777 sivil öldürülmüştür. Geçek sayıları vermek çok zordur. *Afghanistan Annual Report 2010. Protection of civilians in Armed Conflict,* March 2011. http://unama.unmissions.org (13.10.2018)

[206] Taliban kavramı Arapça talebe kökünden türeyen ve öğrenciler manasına gelmektedir. Çekirdeğini otuz civarında öğrenciden oluşmaktadır, lideri ise Molla Ömer ve merkezi Kandahar’da bulunmaktadır. SSCB ülkeden çekilmesi sonucunda Talibanlar yönetime gelmiş ve 1996 yılında Kabil’de hükümet kurmuşlardır.

Rusya da dahil birçok devlet Bush' un Afganistan operasyonunu desteklemişlerdir. ABD Afganistan'a asker gönderirken hukuki zemini BM Anlaşması VII. Bölüm 5.maddesi olmuştur. Amerikan askerlerinin önünde sırasıyla Bin Ladin'i öldürmek, El Kaide'yi bitirmek ve Taliban rejimini yönetimden indirmek olarak üç görev verilmiştir.

7 Ekim 2001 itibarı ile ABD başta başkent Kabil olmak üzere diğer büyük şehirlere de hava saldırıları düzenlemeye başlamıştır. Bu şekilde İngiltere işbirliğinde ABD ''Enduring Freedom'' Operasyonunu harekete geçirmiştir.[207] ABD ve İngiltere hava harekatı düzenlerken eş zamanlı olarak da Ahmed Şah Masud liderliğinde kara harekatı düzenlemiştir. Avrupa Birliği ülkeleri de ABD' ye destek çıkarak ve gönüllü olarak ''antiterörist koalisyona'' katılmışlardır. NATO tarihinde ilk defa Washington Anlaşmasının 5.maddesini yürürlüğe koymuş ve iki yıl gecikmenin ardından Amerika' nın Afganistan Operasyonu'na dahil olmuştur. Aralık 2001'de Taliban rejimine son verilmiş ve on binlerce mücahit Pakistan sınırına püskürtülmüştür. İki ülke arasında bulunan Peştun kabileleri bölgesinde varlıklarını sürdürmeye devam etmeye başlamışlardır.

BM en önemli uluslararası örgüt olarak Afganistan sorunu dışında kalmamış ve ABD liderliğinde NATO ve BM destekli ''demokratik Afganistan kurulmaya başlanmıştır. Aralık 2001'de Bon'da Afganistan Konferansı düzenlenmiştir.[208] Konferans sonucunda Afganistan'da Hamid Karzai liderliğinde geçici hükümet kurulabilmiştir. Konferans'ta alınan bir diğer önemli karar ise uluslararası barış gücü ISAF' ın oluşturulması burada kararlaştırılmıştır. BMGK 1386 sayılı kararı ile 20 Aralık 2001'de ISAF resmen faaliyete başlamıştır. Afganistan'da bulunmak için BM Güvenlik Konseyi'nden ISAF ile karar çıkmıştır fakat aynı şey NATO için söylenemez. 11 Ağustos 2003'te NATO, ISAF liderliğini üstlenmiştir ve dönemin Genel Sekreteri George Robertson bununla ilgili BM Genel Sekreteri Kofi Annan' ı bilgilendirme mektubu 2 Ekim 2003'te göndermiştir. Buna göre ISAF' ın stratejisi,

---

[207] *Koi za kakvo se bori v Afganistan i sreshtu kogo se izpravya SASHT ?* https://militero.wordpress.com/2010/11/13/who-afghan/ (13.10.2018)

[208] *Konferentsiaya za Afganistan v Bon se provede predi pet godini* https://www.dw.com/bg (16.10.2018)

NATO'nun buradaki rolünü ve K. Annan'ı ''gelişmelerden haberdar edileceği'' yazmaktadır.[209]

### 3.1.2. NATO – Afganistan

NATO, ISAF' ın yönetim ve koordinasyonu üstlenerek Ağustos 2003'ten itibaren Afganistan'da daha ciddi rol üstlenmeye başlamıştır. Bu rol İttifak için çok önemli bir karar olmuştur. NATO' nun Amerika'nın Afganistan Operasyonu'na dahil olması karmaşık nedenler silsilesi sonucunda gerçekleşmiştir. Bunların arasında İttifak'ın ABD ile dayanışma çabaları sayılabilmektedir. Washington Anlaşması'nın 5.maddesine dayanaraktan NATO işbirliğine gitmiştir. Eylül 2001'den itibaren İttifak ve en önemli ortağı olan ABD arasında ilişkiler soğumaya başlamıştır çünkü ABD yönetimi Afganistan ile kararlarını tek başına almış ve İttifak'ı göz ardı etmiştir.[210]

NATO'nun Amerika'ya yardım etme çabaları Washington tarafından hemen olumlu cevap bulmamıştır. Aradan iki yıl geçtikten sonra İttifak Afganistan operasyonuna dahil olabilmiştir. İki yıl boyunca ABD en yakın müttefiki İngiltere ile birlikte Operasyonu yürütmeye özen göstermiştir. Taliban rejimi iktidardan indirilince, askeri saldırılara gerek kalmamış ve o dönemde Beyaz Saray'ın dikkati Irak üzerine odaklanmıştır (Mart 2003'te ABD Irak'a girmiştir).

İlk etapta, NATO sırasıyla bölgelerin bir bir güvenliğini sağlamakla görevlendirilmiş daha sonra bu faaliyetleri tüm ülke geneline yayılmıştır. İkinci olarak, ülkenin yeniden inşa sürecini başlatılabilecek ortamı sağlamak olmuştur. Tüm bu faaliyetler ABD kontrolünde ve gözetiminde gerçekleşmiştir. ISAF doğrudan çatışmalara girmemiş farklı bölgelerde güvenliği sağlamak ve bölgelerin yeniden inşa sürecini yürütme görevini yürütmüştür.

ABD, Taliban Örgütü'nü yendiklerini ilan etmekte aceleci davranmışlardır. 2003-2005 yılları arasında örgüt tekrardan güçlenmiş ve partizan savaşı metoduyla

---

[209] *Vtorata Afganistanska voina* https://geopolitica.eu/spisanie-geopolitika/114-2011/broi5-2011/1614-vtorata-afganistanska-voina (16.10.2018)

[210] Washington Anlaşması'nın 5.maddesinin kullanılmasını bizzat İttifak istemiştir. O dönemde Genel Sekreter George Romertson NATO bütünlüğünü korumak adına büyük çabalar harcamıştır.

NATO güçlerine karşı savaşmaya başlamıştır. İttifak birçok askeri ve yerel hak problemleri ile karşı karşıya kalmıştır ki ‘’Afganistan tüm İttifak için sınav olmuştur’’.[211] NATO değil ülke genelinde, bölge bazında bile güvenliği sağlamakta zorlanmaya başlamıştır. Ülkenin yönetimi ve gelişimi sürecinde ciddi sorunlar çıkmaya başlamıştır. Barış operasyonu liderliği üstlenen İttifak potansiyel ve kaynaklarının yetersiz olabileceğini öngörememiş ve Afganistan sorununun boyutunu küçümsemiştir. Ayrıca NATO içerisinde de sorunlar çıkmaya başlamış, Bush yönetimi Avrupa ülkelerinin ve kısmi olarak İttifak'ın çıkarlarını görmezden gelmekle suçlanmıştır. Her geçen gün, Avrupa kamuoyu neden vatandaşlarının bir ülkenin demokratikleşmesi uğruna can vermesi gerektiği sorusunu daha çok gündeme getirmeye başlamıştır. J.Bush tarafından başlatılan ‘’küçük savaş’’ isyancılarla bitmek bilmeyen çatışmaya dönüşmüştü. Bin ladin yakalanamamış olması, El Kaide örgütünün faaliyetlerine devam etmesi ve terör olayları ile kendini sıklıkla hatırlatıyor olması müttefiklerin canını sıkmaya başlamıştır.[212]

#### 3.1.2.1.Uluslararası Güvenlik Destek Gücü –ISAF

NATO komutasındaki Uluslararası Güvenlik Destek Gücü -ISAF' ın kuruluşu, Birleşmiş Milletler (BM) Güvenlik Konseyi'nin Bonn Anlaşması'na dayanarak 20 Aralık 2001 tarihinde aldığı 1386 sayılı karara dayanır. İngiltere liderliği altında toplanan 21 ülkeden 5 bin kadar askerle yola başlamıştır. 2003 Nisan'ında yapılan NATO toplantısında, ittifakın 19 üyesi komutanın NATO'ya devri için Almanya ve Hollanda'nın getirdiği öneriyi oybirliğiyle kabul edilmiştir. NATO, 2003 Ağustos ayından bu yana ISAF' ı süresiz olarak yönetmiştir. Böylece 6 ayda bir sürekli yeni bir komuta değişimi yapılması gereği ortadan kalkmıştır. Ayrıca bu, üyeleri Kuzey Amerika ve Avrupa ülkeleri olan NATO'nun kendi coğrafyası dışında üstlendiği ilk

---

[211] Carp Mihai. *Operations: old and new* // NATO Review, 2006, Spring. http://www.nato.int/docu/review/2006/issue1/english/art2.html (16.10.2018)

[212] 11 Mart 2004 Madrit' te düzenlenen terör saldırlarını İspanya'da parlamento seçimlerinden 3 gün önce ,11 Eylül 2001 İkİz Kuleler'e düzenlenen terör saldırılarına benzer şekilde El Kaide terör örgütü tarafından gerçekleştirilmiştir. Tren vagonlarının dördünde gerçekleştirilen patlamalar sonucunda 191 kişi hayatını kaybetmiş, 2050 kişi yaralanmıştır. Madrid' ten bir yıl sonra Londra'da da sırasıyla bomba saldırıları oldu ve sonucunda 52 kişi ölmüş ve 700 den fazla kişi hayatını kaybetmiştir.

operasyon olmuştur.[213] NATO'nun ISAF komutasını üstlenmesi ittifak açısından büyük bir değişimi simgelemiştir. NATO'nun bu görevi alması ittifakın üyelerine en büyük tehdidi artık terörizmin oluşturduğunun kabul edilmesinin de bir göstergesi diye yorumlanmıştır. Yani NATO geleneksel olarak savunmacı tavrından vazgeçip tehditler karşısında önceden hareket etmeye başladığını göstermiştir.

ISAF, Afganistan genelinde sürdürdüğü operasyonları şu merkezlerden yürütmüştür:

- ISAF Kabil Merkez Komutanlığı
- ISAF Ortak Komuta Misyonu
- ISAF Bölge Komutanlıkları – ‘’Başkent’’, ‘’Doğu’’, ‘’Batı’’, ‘’Kuzey’’, ‘’Güney’’ ve ‘’Güney-Batı’’
- Kabil ve Kandahar Havaalanı Komutanlığı[214]

ISAF' ın NATO komutasında geçirdiği en önemli değişiklik ise görev alanının genişletilmesidir. Afgan hükümeti kuruluşundan bu yana pek çok kez, Gücün görev alanının yayılmasını istemiş ancak bu talep olumlu yanıt bulmamıştır. Ülkenin kuzey ve güneydoğu kesimlerinde artan çatışmalar ve Taliban'ın yeniden toparlanmaya başlaması, bu ihtiyacın aciliyetini artırmıştır. Planlama sürecinin tamamlanması ardından NATO, 2003 Ekim ayında gücün görev alanını genişletmeyi kabul etmiştir. Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi de gücün yapısını saptayan kararda değişiklik yaparak buna hukuki altyapıyı sağlamıştır. 2006 yılından bu yana ISAF ülkenin tüm vilayetlerinde faaliyet göstermektedir. NATO, müttefiklerine sıkça ülkeye daha fazla sayıda asker gönderilmesi ve askerlerin asıl ihtiyaç duyulan tehlikeli ve sıcak çatışma olasılığı ile yüz yüze kalabilecekleri bölgelerde görev yapmasını önleyen kısıtlamaları kaldırmaları çağrısı yapmıştır.

2012 yılında Chikago (Chicago) Zirvesi’nde öncelikle Afganistan’ın daha istikrarlı ve güvenli bir ülke olma yolunda aşama kaydettiği ifade edilerek, ülkede güvenliği

---

[213] *NATO: novite ramki nas tarata strategiya* https://geopolitica.eu/spisanie-geopolitika/108-2010/broi5-2010/1444-nato-novite-ramki-na-starata-strategiq (17.10.2018)

[214] https://www.mod.bg/bg/tema_MissionsOperations_Afghanistan.html (17.10.2018)

sağlama sorumluluğunun 2014 yılı sonuna kadar ISAF'tan Afgan Ulusal Güvenlik Güçleri'ne geçeceği belirtilmiştir. Afgan güçlerinin Taliban'a karşı harekâtlarını 2013'ün ortalarına kadar uluslararası birliklerin desteği ile sürdürmesi ve bu süre içinde ülkedeki güvenlik kontrolünün tamamen Afgan güçlerine devredilmesi hedeflenmiştir. Çekilme gerçekleştikten sonra da Afganistan'a eğitim, danışma ve yardım amaçlı birliklerin gönderilmesi planlanmıştır.[215]

ISAF'ta 44 ülkenin askeri birlikleri yer almaktadır. Buna göre Afganistan'da yer alan birliklerin %56'sı ABD'ye aittir. Müdahalenin lider ülkesinin ABD olması bu durumda etken olurken; ABD'nin ardından en çok askeri destek sağlayan ülkeler de AB üyesi İngiltere, Almanya, Fransa ve İtalya'dır.

### 3.1.3. Afganistan'da Son Durum

Afganistan açısından NATO'nun durumu iki açıdan ele alınması gerekmektedir. Öncelikle Afganistan'da desteğini her geçen gün kaybeden NATO kuvvetlerinin, operasyon yöntemlerinden bölgedeki askerlerin yaşam tarzlarına kadar ciddi eleştirilerle karşı karşıya kaldıkları göz önünde tutulmalıdır. Operasyonun başladığı günden bugüne kısa dönemli göreceli başarılara imza atan NATO kuvvetlerine olan halk desteğinin neredeyse tamamen ortadan kalktığını söylemek mümkündür. Operasyona yönelik Afgan halkının desteğinin kaydedilmesi aynı zamanda Taliban ve El- Kaide militanlarının lojistik destek bulmasının kolaylaşması anlamına da gelmektedir. Özellikle NATO saldırılarında hayatlarını kaybeden Afgan sivillerin sayısının artması halkın operasyonlara ve yabancı askerlere olan tepkisini perçinlemektedir.

Madalyonun diğer tarafından NATO ülkelerinin konuya yaklaşımları yer almaktadır. International Security Assistance Force (ISAF)'a destek veren NATO müttefiklerinin operasyona olan desteklerinin sürdürülebilirliğinin de tartışılması gerekmektedir. Afganistan operasyonuna sağlanan lojistik ve moral destek uzun

---

[215] *Voinata v Afganistan: Samo oshte dva boini sezona Prezidentut Barak Obama obyavi nachalo na izteglyaneto na amerikanskite chasti* (https://www.capital.bg/politika_i_ikonomika/sviat/2011/06/23/1111153_voinata_v_afganistan_samo_oshte_dva_boini_sezona/(18.10.2018)

dönemdir erozyona uğramaktadır. ISAF'a katkı sağlayan ülkeler kamuoylarına operasyonda hiçbir başarı sağlanamamasına rağmen desteklerini sürdürmelerini anlatmakta her geçen gün zorlanmaktadırlar. Bu nedenledir ki, NATO ve ABD'nin ısrarlarına rağmen ek yardım talepleri olumlu cevap bulamamaktadır.[216]

## 4. Irak Savaşı

ABD, Afganistan'a yönelik müdahalesinden sonra dikkatini Irak diktatörlük olan, halen çevresi için büyük bir tehdit oluşturduğunu düşündüğü Irak'a yöneltmiştir. ABD yapılan 11 Eylül terör saldırısından sonra, terörist ve serseri devletlerden gelebilecek tehdidin ABD için oluşturduğu korkuyu güçlendirmiştir. Amerikan yönetimine göre; serseri rejimlerin nükleer silah geliştirme kapasitelerini arttırma çabaları uluslararası terörizmle birleştiğinde, terörizmin bir aracı olarak kullanılması ABD için büyük bir risk oluşturacağı düşünülmüştür. Bu durumda ortaya çıkan tehdidin oluşturduğu risk ne kadar büyükse eylemsiz kalma riski de o kadar büyüktür. Irak Savaşı, 20 Mart 2003'de Amerika Birleşik Devletleri ve Birleşik Krallık önderliğinde oluşturulmuş Çokuluslu Koalisyon Kuvvetlerinin bir askeri harekâtla Irak'a girmesiyle başlamıştır.[217]

ABD'nin 2003 yılında Irak'a gerçekleştirdiği müdahalesinin çeşitli sebepleri bulunmaktadır. Irak'ın kitle imha silahı elde etme çabasına son vermeyi reddetmesi, zenginleştirilmiş uranyum elde etmeye çalıştığını, Irak rejimi ile terörist gruplar arasında olduğu özelikle El Kaide'yle işbirliği yaptığını iddia edilen bağlar bu çerçevede sayılan nedenlerdir.[218]

---

[216] https://geopolitica.eu/spisanie-geopolitika/102-2009/broi4-2009/629-amerikanskata-strategiya-v-afganistan ( 18.10.2018);

https://geopolitica.eu/spisanie-geopolitika/129-2014/broi-1-2014/2017-mrachnoto-badeshte-na-afganistan (18.10.2018);

https://www.mediapool.bg/noviyat-oblik-na-afganistanskata-voina-news282830.html (18.10.2018)

[217] *İrakskata kriza i prespektivide za Bulgaria*, Mejdunarodni Otnoshenia Dergisi, Sayı-2,2003 , s.32

[218] https://www.capital.bg/politika_i_ikonomika/sviat/2003/06/07/21539_mistifikaciiata_irakski_orujiia_za_masovo_unishtojenie/ (19.10.2018)

ABD hükümeti saldırısı öncesinde ısrarla Irak'taki Saddam rejimini kitle imha silahları geliştirmekle itham ederek müttefik ülkelerin güvenliği için acil bir tehdit unsuru olduğunu ve bir an önce müdahale edilmesi gerektiğini iddia etmiştir. Bu nedenle de kendisinin meşru savunma hakkı çerçevesinde hareket ettiğini iddia ederek, Irak saldırısını BM hukuk düzeni içinde gerekçelendirmeye çalışmıştır. İkinci Körfez (Irak) Savaşı'na Güvenlik Konseyi üyelerinin çoğunun (Almanya, Rusya, Çin, Fransa, Belçika, Suriye) karşı çıkmasına[219] ve karar çıkmamasına rağmen Irak'a yönelik harekat gerçekleştirilmiştir.

### 4.1.NATO Eğitim Misyonu ve Bulgaristan

Bulgaristan, Irak Operasyonu'nun 4.Etabına Eylül 2005 yılında katılarak savaşa dahil olmuştur. NATO, 2004 yılında başlatılan Irak Savaşı'nda ABD'yi desteklemek için NATO Eğitim Görevi (MNF-I) ile eşzamanlı olarak ülkede eğitim görevi başlatmıştır. Eğitim görevi, BM Güvenlik Konseyi'nin 1546 sayılı kararı ile Irak Geçici Hükümeti tarafından yönlendirilen bir istekle oluşturulmuştur. NTM-I, Irak'ın düzenli ve işler hükümet sistemi kurması için gerekli olan hem eğitim hem de genel kurumların genel standartları kazanana kadar desteklenmesi öngörülmüştür. NATO'nun bu görevi askeri bir nitelik taşımamaktadır. Bu görev Kuzey Atlantik Antlaşması dahilinde örgütün yürüttüğü siyasi bir çalışma olmuştur. NATO'nun 17 Aralık 2011 yılında son verdiği eğitim görevi, hem örgüt komutasında olan NTM-I üst kademesi hem de ABD komutasında olan Deputy Commanding General Advising and Training ile eşgüdümlü sürdürülmüştür.

#### 4.1.1. İstikrar ve Yeniden Yapılandırma Safhası (IV. Safha)

IV. safha faaliyetleri, uygulanan yönetim biçimi ve sorumlu makamlar açısından üç döneme ayrılmıştır:

1) Yeniden Yapılandırma Ve İnsani Yardım Ofisi (Office Of Reconstruction And Humanitarian Affairs-(ORHA) dönemi (20

[219] http://old.segabg.com/article.php?issueid=1081&sectionid=5&id=00001 (19.10.2018)

Ocak 2003 – 12 Mayıs 2003) – operasyonun bu aşamasında Çok Uluslu Ordu tarafından finanse edilen ve toplam değeri 2,676 milyon $ değerinde 97 altyapı restore ve yeniden inşa edilmiştir. Yeni okullar, hastaneler ve altyapı inşaatı tamamlanmıştır. İnsani yardımda bulunulmuş, hasta siviller tedavi edilmiş ve tıbbi malzeme yardımında bulunulmuştur.

2) Koalisyon Geçici Yönetimi (Coalition Provisional Authority: (CPA) dönemi (12 Mayıs 2003 – 28 Haziran 2004) -toplam 1 400 Iraklı yeni oluşturulan Irak ordusuna katılmadan önce eğitim almışlardır.

3) Yönetimin Iraklılarda olduğu dönem (28 Haziran 2004 sonrası)

Bulgaristan Meclisinin 29 Mayıs 2003 yılında aldığı karar ile Bulgar askerleri Irak Harekatına katılmışlardır. Başta ABD ve Çok Uluslu Güçlerin emri altında kara kuvetleri gönderilmiştir. Bu karar doğrultusunda 6 aylık rotasyonlarla 5 piyade taburu Irak'a gönderilmiştir. İlk başta, Kerbela şehrinde bulunan Polonya birliklerine katılmışlar daha sonra ülkenin Kadisiye bölgesinin Divaniye şehrinde görevlerine devam etmişlerdir.. Bulgar askerleri bölgedeki üslerin ve önemli noktaların güvenliğini sağlamışlardır. Aynı zamanda yeni oluşturulan Irak ordusunun eğitiminde de yer almışlardır.[220]

21 Aralık 2011 yılında Bulgaristan'ın Irak'a eğitim için gittiği askerleri geri dönmüşlerdir. Geçen 6 yılın içerisinde yerel güvenlik güçlerinden 5 000 asker ve 10 000 polise eğitim verilmiştir. NATO Eğitim Misyonu'nun askeri boyutu yoktur,

[220] *Trenurovuchnata misi ana NATO v Irak (NTM-I)* https://www.mod.bg/bg/tema_MissionsOperations_Over.html#a2 (19.10.2018) ; *Uchastie na Bulgarskata armija v sustava na mnogonatsionalnite sili v Irak (Operatsia Iraqi Freedom) - (22.08.2003 g. – 20.12.2008 g.)* **http://ww38.mnf-iraq.com/** (19.10.2018); Yordan Bojilov, , *Znachenieto na mejdunarodnoto voenno sutridnochestvo za utvrajdavane na Bulgaria kato dotoen chlen na NATO***,** Spisanie Mejdunarodni Otnoshenia, Sayı 1-2, 2007,s.63

buradaki hedef Irak güvenlik güçlerinin eğitimini gerçekleştirmek ve ülkenin yeniden inşasında yer almaktır.[221]

### 4.2. Bulgaristan'ın Gönüllü Koalisyon' a Katılma Sebepleri ve Sonuçları

Bulgaristan'ın ABD öncülüğündeki Irak Savaşında kullandığı gönüllü koalisyonun iki ana amacı bulunmaktadır: para kazanmak ve NATO üyeliğine giden yolu kısaltmaktır. Eski dost olan Irak rejiminin, Bulgaristan'a borcu bulunmakta ve bunun geri ödemesini ABD ve Batılıların uyguladıkları ambargolardan dolayı yapamadığını söylemektedir. İkinci hedefi ise NATO üyeliği için ABD desteğini garantilemek olmuştur. Bulgaristan Saddam rejiminin iktidardan düşürülmesi ile birlikte kurulacak yeni hükümetten borcunu alabileceğini düşünmüş bunun için de gönüllü koalisyona katılmıştır.

Diğer Doğu Avrupa ülkelerinde olduğu gibi Bulgaristan için de sonuçlar iki alanda kendini gösterdi: halk nezdinde ve kurumlar nezdinde. İki cenahta da savaş tutumları farklılık göstermiştir. Ülke içerisinde vatandaşların 70% savaşa katılımı onaylamamış iken savaşın ülke ekonomisine yansıyacak negatif sonuçlar yanı sıra ahlaki ve insanı boyutu da bulunduğu düşünülmüştür.

Ekonomik sonuçlara bakıldığında, diğer ülkelerle ekonomik ilişkilerin Bulgaristan üzerinde çok önemli etkisi olmuştur. Dünya ekonomilerinde daralma devam ederken Bulgaristan ekonomisine de bu eğilim yansıyacak ve bunu en az zararla atlatılması hedeflenmiştir. Gönüllü Koalisyona katılarak ABD' den gelecek olan yardımlara bel bağlanılmıştır. Sonuç olarak savaş sonrası petrol fiyatları artmış, yabancı yatırımcı bir süreliğine ülkeden el çekmiş, dış ticaret ve turizm üzerindeki negatif sonuçlar doğurmuştur.

Bulgaristan için genel olarak ahlaki ve insani açıdan sonuçlar daha önemli olmuştur. NATO üyeliğini umarak ABD öncülüğündeki Irak müdahalesini ülke

---

[221] https://dariknews.bg/novini/sviat/zavyrshi-uchastieto-na-bylgariq-v-trenirovychnata-misiq-na-nato-v-irak-828408 (20.10.2018);

https://www.mediapool.bg/zavarshi-uchastieto-na-bulgaria-v-trenirovachnata-misiya-na-nato-v-irak-news187774.html (20.10.2018)

desteklemiş ve Sarafovo Hava Üssünü, İttifakın kullanımına açmıştır. ABD, Afganistan ve Irak operasyonlarında İttifak üyelerine karşı tutumu değişmiştir ve müttefiklerinin askeri kapasite ve sadık kalmalarından şüphe etmeye başlamıştır. Bulgaristan gibi NATO üyesi olmayıp ABD'yi destekleyen ülkeler, ABD gözünde daha çok kıymet bulmaya başlamıştır.

Irak müdahalesi sonucunda Bulgaristan'ın Avrupa Birliği üyelik sürecini uzayacağı düşünülmüştür fakat bu öngörü gerçekleşmiyor ve 2007 yılında Birliğe üye olmayı başarıyor. Müdahale sonrasında, Irak ile işbirliği geliştirilmesi umulmuştur. Bu işbirliğini gerçekleştirmek için Bulgaristan'da yaşayan ve ülkenin istihbarat birimleri ile işbirliği yürütmekte olan Iraklılar aracı olarak görülmüşlerdir.

Irak Savaşından en büyük kayıplar, aynı zamanda ülkenin mezhep çatışmalarına sahne olduğu 2004 ve 2007 yılları arasında gerçekleşmiştir. Özellikle de El Kaide'nin 2006 yılında Samara'da El Askeri Camii'nin bombalaması ardından en üst düzeye ulaşmıştır. Irak'taki silahlı grupların, ABD'nin savunmasının en zayıf olduğu noktanın emprovize patlayıcı cihazlara (EPC) karşı hazırlıksız olduğunu fark etmesi üzerine, bu tip saldırılar büyük kayıplara neden olmuştur. Aynı zamanda koalisyon güçleri ile doğrudan bir silahlı çatışmaya girmek bu gruplar için bombalamalar kadar sonuç getiren bir yöntem olmamıştır. Genel toplamda EPC'ler savaştaki kaybın yüzde 40'ı civarına neden olmakla beraber, etkili bir yöntem olması dolayısıyla Afganistan'daki ABD askerlerine karşı da kullanılmaya başlanmıştır.

## 5. Libya Müdahalesi

Arap baharı bir anda tüm dünyayı etkisi altına almıştır. Mısır'dan sonra Libya'da özgürlük sesleri yükselmeye başlamıştır ve Libya'da daha ağır bilançolara sebep olan protestolar gerçekleşmiştir. Birçok Arap ülkesinde, değişimci halk hareketinin yönetimden gördüğü şiddetli tepki uluslararası toplum nezdinde rahatsızlık uyandırmıştır. Açıklamalar, kuvvetli uyarılar yapılmış ancak Libya dışında hiçbiri, BM Güvenlik Konseyince onaylanan bir askeri müdahaleye yol açamamıştır. İnsani müdahale konusu, Soğuk Savaş'ın sona erişinden bu yana, özellikle de 1990'lardaki Bosna, Ruanda ve Kosova krizlerinden sonra; hem hukuki ve siyasi meşruiyet, hem de

uluslararası sistemin işlerliğine etkisi bakımından çokça tartışılan konulardan biri haline gelmiştir. İnsani müdahale operasyonlarında hukuki meşruiyetin sağlanması için uluslararası alanda meşruiyeti kabul edilmiş örgüt ve anlaşmalarca onaylanması gerekmektedir.[222]

Libya müdahalesinin arkasında bazı nedenler vardır.[223] Kaddafi kendine özgü kişiliği ile Batıda çok seveni bulunmamaktadır. Birçok Avrupa ülkesinin ekonomik nedenlerden dolayı katlanmak zorunda kaldığı, muhataplarını aşağılayıcı tavrı ile derin kin beslenen biri olmuştur. Libya Avrupa'ya çok yakın ve askeri harekata müsait bir ülke olması, Müslüman ülkelerin üs/tesis veya hava sahasından geçişini gerektirmemiştir. Fransa, İngiltere ve ABD' nin iç politika meseleleri ve seçim kaygıları, böyle kolay bir hedefi başarıyla vurmanın siyasi getirisi cazip bulmuşlardır. Libya petrol ve doğal gaz zenginliği ile cazip bir yatırım alanı olması, petrolü çıkaranlar Batılı büyük şirketler olsa da, daha uyumlu bir yönetimi tercih etmişlerdir.[224] Libya'daki çatışmalar ve oradaki yabancıların ülkeyi terk ederken yaşadıkları sıkıntılar dünya kamuoyunda birşeyler yapılması gerektiği yolunda bir algılama oluşturmuştur. Libya'da başlayan muhalif gösteriler ve akabinde ortaya çıkan çatışmalar ve Kaddafi'nin muhalefeti bastırmak için her şeyi yapabileceği izlenimi veren konuşmaları Batı ülkelerine beklenen fırsatı vermiştir. Ancak bu fırsatı değerlendirmek için meşruiyet zemini gerekmiştir. Irak müdahalesinden sonra Batı daha tedbirli davranmaya başlamış ve Güvenlik Konseyi kararı çıkarma yoluna girmiştir. Fransa, İngiltere ve ABD, Güvenlik Konseyi üyeleri oldukları için buraya doğrudan bir karar tasarısı getirebilecek iken bu yol izlenilmemiş Afganistan ve Irak operasyonlarından sonra meşruiyeti daha geniş çapta tutmayı hedeflemişlerdir. Meşruiyet daha geniş ve farklı kültürleri içinde barındıracak şekilde oluşturmak adına Arap Ligi'ne başvurulmuştur. Arap ülkelerinin liderlik edeceği bir müdahalenin meşruiyeti sorgulanması olanaklı olacağı düşünülmüştür.

---

[222] http://library.fes.de/pdf-files/bueros/sofia/09401.pdf (22.10.2018) ;

[223] http://e-vestnik.bg/11485/libiyskata-kriza-prichini-i-posleditsi/ (22.10.2018) ;

[224] https://geopolitica.eu/spisanie-geopolitika/90-2007/broi4-2007/1140-libiya-v-energiynata-strategiya-na-zapada (22.10.2018)

Şubat 2011 yılında BM Güvenlik Konseyi 1970 sayılı kararı almıştır.[225] Üye devletler tarafından Libya'ya uygulanacak her türlü savaş malzemesi, eğitim yardımı ya da diğer finansal yardımların tedarik ve taşınmasının durdurulması için gerekli önlemlerin alınmasını kapsayan bir ambargoyu işaret etmektedir. Kararda Libya'daki olaylardan ciddi endişe duyulduğu belirtilerek, sivillere karşı şiddetin derhal sona ermesi ve nüfusun meşru taleplerinin yerine getirilmesi, Libya'dan ayrılmak isteyen yabancıların tahliyesinde tüm üyelerin işbirliğinde bulunması gereklilikleri vurgulanmıştır. Uygulanan sistematik saldırıların insanlığa karşı suç teşkil edebileceği kaydedilen kararda, bu saldırıları düzenleyenlerin sorumlu tutulması gereği de vurgulanmıştır. Bu doğrultuda Kaddafi ve çevresindeki bazı kişilere seyahat yasağı uygulanması ve mal varlıklarının dondurulması da karara bağlanmıştır.

Bu kararın Kaddafi'nin sivillere uyguladığı şiddeti sonlandırmak konusunda yetersiz kalabileceği inancı ile ilerleyen günlerde daha sert yaptırım kararlarının alınabileceği de duyurulmuştur. Aradan çok geçmeden Arap Ligi ‘’uçuşa yasak bölge’’ ilan etmek için BMGK' ne müracat etmiş ve bu şekilde de Libya müdahalesi sürecinin önünü açmıştır. 18 mart 2011'de BMGK 1973 sayılı karar alınmıştır.[226] Buna göre : Ateşin derhal kesilerek, sivillere yönelik tüm saldırıların durdurulmasını; Krize bir çözüm bulmaya yönelik çabaların yoğunlaştırılmasını; BM üye ülkelerin, münferiden veya bölgesel örgüt veya düzenlemeler çerçevesinde ve BM Genel Sekreteri ile işbirliği halinde, Libya yönetimince sivillere yönelik saldırıların bir uçuşa yasak bölge tesis etmek amacıyla gerekli tüm önlemleri almak hususunda yetkilendirilmesini; Libya topraklarının herhangi bir kısmının, herne şekilde olursa olsun yabancı kuvvetlerce işgalinin bu yetkilendirme dışında kaldığını; Libya'ya uygulamakta olan silah ambargosunun devamına kararlaştırılmıştır.

Brezilya, Çin, Hindistan ve Rusya Federasyon'u Güvenlik Konseyi'nin bu kararına çekimser oy vermişlerdir. Günlerdir süren diplomasi trafiğinin ardından Libya'ya operasyon düzenlenmiştir. ABD, İngiltere ve Fransa ilk planda NATO'yu

---

[225] http://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/1970%20%282011%29 (24.10.2018); https://www.mediapool.bg/frantsiya-prizna-che-e-dostavyala-orazhie-na-buntovnitsite-v-libiya-news181426.html (24.10.2018)

[226] http://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/1973%20%282011%29 (24.10.2018)

müdahalenin baş aktörü yapmaktan uzak durmuşlardır.[227] Ancak, müdahale başladıktan kısa süre sonra özellikle ABD ve İngiltere, NATO' nun harekatın sorumluluğunu üstlenmesini sağlamaya yönelik çabalarını arttırmışlar ve olay hızla bir NATO operasyonuna dönüşmüştür.

### 5.1.Bulgaristan' ın Tutumu

Libya konusunda Bulgaristan pozisyonu belirlerken çok dikkatli davranmıştır. Buna göre sürdürülen resmi görüşmeler çerçevesinde ülkenin BM Güvenlik Konseyi'nin 1973 sayılı kararını uygulama faaliyetlerinde Bulgaristan'ın katılımı üzerime yoğun görüşmeler gerçekleşmiştir. Ayrıca silah ambargosunu uygulama ve insani yardım faaliyetleri içerisinde ülkenin nasıl bir katılım sağlayabileceği üzerindeki olanaklar üzerinde de konuşulmuştur. Bulgaristan Libya'daki uygulanmakta olan uçuşa yasak bölge kararını desteklemiş fakat bu kararı uygulanması bakımından bir NATO üyesi olarak bu faaliyetlere katılım sağlamamıştır.

Dönemin Başbakanı Boyko Borisov konuşmasında '' Bulgaristan, Kaddafi yönetiminin sivil halka yönelik saldırılarını kınıyor. Daha fazla kan akmadan Kaddafi yönetimden artık geri çekilmesi gerekiyor çünkü meşru zemini kaybetmiştir. Bulgaristan uluslararası hukuk ve BM kararları çerçevesinde alınan kararları desteklemektedir. Aynı zamanda AB ve NATO üyesi olarak bizim ülkemizin üzerine düşen görevi yerine getirmeye hazırız'' diyerek Libya'ya yapılacak olan operasyona hazır olduklarını açıklamıştır.[228]

BMGK 1970 ve 1973 sayılı kararları aldıktan sonra, Bulgaristan 31 mart 2011 yılında Bakanlar Kurulu kararı ile Libya'ya uygulanan silah ambargosunu denetlemek

---

[227] https://www.mediapool.bg/raznoglasiya-v-nato-za-voennata-operatsiya-v-libiya-news177342.html (24.10.2018);

[228] https://www.mediapool.bg/shte-izpalnim-nashite-zadalzheniya-v-nato-i-es-chrez-humanitarni-misii-news177329.html (24.10.2018);

için NATO'nun Unified Protector Opersyonu dahilinde Akdeniz'e bir savaş gemisi göndermiştir. Savaş gemisi üç ay kadar bu bölgede faaliyetlerde bulunmuştur.[229]

### 5.2.Son Durum

Ülkenin eski diktatörünün devrilmesi ve ölümü ile sonuçlanan silahlı ayaklanmaya dönüşen Arap Baharı protestolarından dört sene sonra, Libya iki hümetin ve düzinelerce milis kuvveti ve silahlı grupların arasında sürüklenip durmuştur. Ortadoğu'daki bir çok komşuda olduğu gibi Libyalılar da 2011'de diktatöre karşı daha fazla siyasi özgürlük umuduyla ve Kaddafi'nin 40 yıllkık yönetimini bitirmek için protestolar düzenlemişlerdir. Ancak uzmanlara göre bugün ortalama bir Libya'nın hayatı Kaddafi döneminde olana göre daha tehlikeli ve daha istikrarsızdır.

Siyasi krizin yaşandığı ülkede 3 ayrı hükümet, 2 de parlamento bulunmaktadır. Birleşmiş Millet 3 ayrı hükümeti birleştirmeyi çabalamakta ancak bunu uygulamaya geçirmenin zor olduğunu düşünülmektedir. Çünkü aşiretlerin söz ağırlığı olduğu ülkede bir çok grubun silahlı yapılanması söz konusudur. Kabileler ve ayrı hükümetlere bağlı silahlı grupların hakim olduğu Libya'da çöl bölgeleri doğrudan aşiretlere bağlı silahlı gruplar tarafından kontrol edilirken, ülkenin şehirleşme oranı fazla olan ve zengin maden yataklarının bulunduğu kuzey bölgeleri farklı hükümetlerin hakimiyetindedir.[230]

## SONUÇ

Almanya'da Nazilerin 1933 yılında iktidara gelmesiyle birlikte 1919'da kurulan Versay düzeni sarsılmaya başlamıştır. Avrupa'daki gelişmeler yeni bir savaşın ufukta olduğunu göstermiş ve Almanya'nın Polonya'yı yıldırım savaşı ile işgal etmesi, Polonya'nın iki totaliter devlet arasında paylaşılması sonrasında hedef Balkanlara yönelmiştir. Bu tezde konumuz olan Bulgaristan, bir Balkan devleti olarak 1 mart 1941

---

[229] https://www.mod.bg/bg/tema_20110318_Lybia.html ;
https://www.mod.bg/bg/tema_MissionsOperations_Over.html#a3 ;
https://www.nato.int/cps/en/SID-2E106C79-6D927A8F/natolive/71679.htm (25.10.2018) ;

[230] https://geopolitica.eu/aktualno/1548-libiq-sled-kadafi (25.10.2018) ;

yılında Üçlü İttifaka katılmıştır. Hem Almanya, hem de Sovyetler Birliği tarafından uygulanan baskıya ve İngiltere ve Amerika'nın mekik dokumasına karşın Bulgaristan bir müddet tarafsızlığını korumakta direnmiş fakat savaş kapısına kadar gelmesi sonucunda Üçlü İttifaka katılmaktan başka çaresi olmamıştır. Savaşa katıldıktan kısa süre de olsa Birinci Dünya Savaşı sonrası Neuilly Antlaşması gereğince elinden alınan toprakları geri almayı başarmıştır. Savaşta Üçlü İttifakın yenilmesi sonucunda Bulgaristan uluslararası izolasyona düşmüş ve sonucunda Sovyetler Birliği etki alanına geçmiştir. SSCB ve ABD ekseninde iki ana kutuba ayrılan dünya uzun süre bu iki emperyalist kamp arasındaki soğuk savaş ile tehdit altında kalmıştır. ABD ve Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'nin öncülüğünde ülkeler genelde iki gruba ayrılmıştır. Bu ülkeler güvenlik alanında yeni iş birlikleri gerçekleştirmişlerdir. ABD öncülüğünde NATO, Sovyet liderliğinde Varşova Paktı oluşturulmuştur. Doğu Bloğu ülkesi olarak Bulgaristan da güvenliğini sağlamak adına Varşova Paktındaki yerini almıştır.

Soğuk Savaş döneminde basit şekilde süren ilişkiler savaşın sona ermesiyle daha karmaşık hal almıştır. Doğu Bloğun güvenlik şemsiyesi olan Varşova Paktı çökünce ortaya tek kutuplu dünya çıkmış ve bu tek kutupluluk akabinde yeni sorunlar getirmiştir. Sovyet tehdidine karşı kurulduğu belirtilen ve askeri bir örgüt olan NATO, bu tehdidin ortadan kalkmasına rağmen çeşitli sebepler öne sürülerek varlığını devam ettirmiştir; dahası en büyük genişlemesini bu dönemden sonra yapmıştır. Bu kapsamda NATO' nun ayakta kalabilmesinin en büyük sebebi yapısal olarak zamana ve dünya konjoktürüne uygun şekilde stratejisinde yaptığı değişiklik gösterilmiştir.

Eski Sovyet nüfuzunda bulunan ülkeler ya da daha önce tampon durumundaki devletler, tek kutuplu dünya düzeni ile birlikte, güçlünün yanında yer almak istemişlerdir. NATO'ya üye olmak devletlere başta güvenlik ve prestij sağlaması üzerine üyeliğin çekiciliğini arttırmıştır.

Yarım asır kadar zaman Doğu Bloğu içerisinde geçiren Bulgaristan Soğuk Savaş sonrası dikkatini Batıya çevirmiş ve güvenliğini sağlamak adına NATO üyeliğine başvurmuştur. Moskova güdümünde gerçekleşen yıllar sonunda liberal piyasaya çıkmak kolay olamamıştır. 1996-1997 yıllarında ülke büyük bir ekonomik kriz

geçirmiş sonucunda döviz kurunu sabitlemek başta olmak üzere bir dizi reformlar ile ekonomisini ayakta tutmayı başarmıştır. 2004 yılında NATO üyesi ve 2007 yılında da AB üyeliği gerçekleşmiştir.

NATO üyeliği öncesinde de sonrasında da Bulgaristan uluslararası operasyonlara destek vermiştir. 1999 Yugoslavya krizi esnasında İttifaka üye olmamasına rağmen hava sahasını açmış ve tam bir üye gibi davranmıştır. 11 Eylül Saldırılarından iki hafta sonra açıklama yapan ABD Başkanı Bush, ‘’ya bizimlesiniz ya da bize karşı’’ diyerek uluslararası terörizme savaş ilan etmiştir. Bu olay sonrası 5.madde kapsamında, Afganistan'ın işgali ve sonrasında NATO askerlerinin ülkeye konuşlandırılması İttifakın geleceğinde önemli rol oynamıştır. Akabinde 2003 Irak Savaşı gerçekleşmiştir. Bulgaristan bu iki savaşa NATO şemsiyesi altında eğitim ve bu ülkelerin yeniden inşası sürecinde faaliyet gösterecek asker göndermiştir. Son olarak 2011 Libya İç Savaşında silah ambargosu uygulandığında, denetleme faaliyetlerinde bulunmak amaçlı yine NATO çerçevesinde mürettebatıyla birlikte Bulgaristan, Akdeniz'e bir savaş gemisi göndermiştir. Bulgaristan İttifaka üye olma sürecinde ve akabinde 2004 üye olması ile birlikte, üyelikten doğan yükümlülüklerini her zaman yerine yetirmiş ve yerine getirmeye devam edeceklerini yetkilileri tarafınca bildirmiştir.

## KAYNAKÇA

### 1-ESERLER, MAKALELER VE BİLDİRİLER

"*Teheranska konferentiya"* Sbornik Dokumenti, Sofya -1984.

**NATO Handbook**; The Transformation of an Alliance, ‘’Resolution 1244 (1999). Adopted by the Security Council at its 4011th meeting, on June 1999 //www.nato.int/kosovo/docu/u990610.a.htm

*‘’Teheran,Yalta,Potsdam’’*-Sbornik Dokumenti, Partizdat,Sofya-1972.

*Nesvarsheniyat mir (Doklad na mejdunarodnata komisiya za Balkanite ),* Sofya, 1997.

39 Meclisin 18 Mart 2004, *Parlamentarni Dnevnitsi, 2004.*

Aleksandrov, Evgeniy, *İstoriya na Mejdunarodnite Otnosheniya,* İzdatelstvo İntela, Sofya 2000.

An Alliance for the 21st Century. Washington Summit Communique, Issued by the Heads of State and Government participating in the meeting of the North Atlantic Council in Washington, D.C. on 24th April 1999.

Angelov V., *‘’Aktsia za demografsko prebroyavane v Pirinskiya krai 23-31 dekoemvri 1946 g.’’*, Spisanie İztoricheski Pregled, 1990, No:8.

Angelov V., *‘’Neizvestni pisma za prisıednyavaneto na Pirinska Makedoniya kam Yugoslaviya (avgust-septemvri 1944g.),* Spisanie İztoricheski Pregled ,1990, No:9.

Angelov,V., *“Politikata na BKP po Makodonskiya vıpros (yuli 1948-1956)* , Spisanie İztoricheski pregled , No:5 1990.

Aydın, Mustafa, ‘’İkinci Dünya Savaşı ve Türkiye (1939-1945), *Türk Dış Politikası, Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar, Cilt I,* 1919-1980, 6.Baskı, İstanbul,2002.

Baev İ., *''Bulgarskoto durjavno rukovodtsvo i makedonskiya vapros ot 1948 do kraya na 70-te godini''* VİS,1994, NO:1.

Baev, Yordan, *''Doktrinata Truman-globalizım i geopolitika''* Voenen Jurnal,Sofya,1997,No:2.

Baeva, İ., Kalinova, Ev., *Sledvoennoto desetiletie na bulgaskata vunshna politika (1944-1955),* İzdatelstvo Polis, Sofya, 2003.

Baeva, İskra, *Otnosheniata v godinite na studenata voina,* Spisanie Mejdunarodni Otnoshenia, Sayı-4,2003.

Baeva, İskra, *Pouki ot Vtorata svetovna voina-za İztochna Evropa, za Evropa i za sveta,* Spisanie Mejdunarodni Otnoshenia, Sayı2-5 2005.

Baeva, Kalinova, *Sotsializmut v ogledaloto na prehoda,* İzdatelstvo İztok-Zapad,Sofya 2011.

Bakanlar Kurulu 17.03.1997 tarihli ,99 No.lu Karar, Dırjaven Vestnik, 21.03.1997.
Baumel, " L'UEO et la gestion des crises dans les Balkans ", **Assemblée de l'Union de l'Europe Occidentale**, Rapport Présenté au Nom de la Commission Politique, Document No 1627, 9 novembre 1998.

Bekyarova, Natalia, *Organizatsiata na dogovora za kolektivna sigurnost-voennopoliticheski sayuz s narastvasta znachimost,* Voenen Jurnal,Sayı 2, Sofya 2013.

*Berlinska/Potstamska konferentsia na rıkovoditelite na trite sıyuzni durjavi SSSR,SASHT i Velokobritaniya 17 yuli-2avgust 1945*,Sbornik dokumenti,Sofya,1987.

Boyadzhieva, Milena,*''V Madrid shte spechelyat chetiri durjavi- Polsha, Chehiya, Ungariya i Bulgariya. S ministıra na vunshnite raboti Nadezhda Mihaylova razgovarya Milena Boyadzhieva ''* // Vestnik Demokratsiya, 07.07.1997.

Boyadzhieva, Nadya, *Politicheskiyat elit v sledtitova Yugoslavia,* Spisanie Mejdunarodni Otnoshenia, Sayı-3,1998.

Brusilovska O., Zadorojna A., *Konfliktite v Kosovo i İrak v konteksta na preustroistvoto na suvremennata sistem ana mejdunarodnite otnoshenia,* Spisanie Mejdunarodni Otnoshenia, Sayı-3,2008.

Brzesinski, Z., *The Geostrategic triad: living with China, Europe, and Russia,* Center for Strategic and International Studies, 2001.

Brzezinski, Z., *A Plan for Europe: How to Expand NATO,* In: Foreign Affairs, Jan/Feb 1995.

Brzezinski, Z., *Golyamata shahmatna dıska*, İzdatelstvo Obsidian, Sofya 1997.

Brzezinski, Z., *İzvan kontrol: globalen bezporyadık v navecherieto na XX vek*, Sofya, 1994.

Brzezinski, Z., *Obedinena Evropa ne sushtestvuva*, B: NİE, 2002,VI, 1 .

Brzezinski, Z., *Totalna voina sreshtu Miloşeviç,* Vestnik Demokraticheski pregled, prolet/lyato 1999.

*Bulgaria and NATO : 7 Years Lost* , Jeffrey Simon , INFORMATION & SECURITY. An International Jurney 1,2 (Fall, Winter 1998).

Bulgaristan Bakanlar Kurulu, ‘’Bulgaristan Cumhuriyeti’nin Kuzey Atlantik İttifakı’na Üyelik İçin Karar’’ 17.03.1997 tarihli 304 No.lu karar, Prilojenie-1., Dırjaven Vestnik, 21.03.1997.

Çavdarova, Maria, *Poznanieto- faktör na vunshnata politika i mejdunarodnite otnoshenia***,** Spisanie Mejdunarodni Otnoshenia, Sayı 6-1997.

Çoroyanu, Adrian, ‘’Nevızmojnoto Byagstvo i Rumıntsite i Balkanite’’, *Balkanite Kato Merafora,* (Ed.) Duşan Bieliç, Obrad Saviç, Knigoizdatelska Kışta Trud, 2004.

Darendorf, *Razmisli Vırhu Revolyutsiata V Evropa*, İzdatelstvo TSİD, Sofya, 1992.

Daskalov, R. *Eseta Vırhu Totalitarizma i Posttotalitarizma,* Uİ ‘’Svt. Kliment Ohridski’’, Sofya,1991.

Daskalov, R. *Mejdu İztoka i Zapada. Bılgarski Kulturni Dilemi,* İzdatelstvo LİK, Sofya, 1998.

*Deklaratsiaya na Narodnoto subraniye ot 21 dekemvri 1993g.*, Durjaven Vestnik,110,1993.

Dermendhieva-Dramova, Dimana, *Dogovorut za NATO v izmerenieto na novoto vreme*, Spisanie Mejdunarodni Otnoshenia, sayı 4,2010.

Dimitrov D., *''Bulgarskata pomosht za Yugoslaviya v kraya na Vtorata Svetovna voina (septemvri 1944-1945g.)* , Spisanie İztoricheski Pregled, 1990, No:9.

Doykov, Y. *Predizvikatelstvata Pred İntegratsiyata Na Bulgaria*,

Doykov, Yordan, *Geopoliticheska situatsiya i politicheskite institutsii na bulgarskata durjava pri prisıedinyavaneto i kum Varshavskiya dogovor***,** Spisanie Mejdunarodni Otnoshenia, Sayı- 3,2011.

E.Kostel, *Suvermennata geopolitika,* Sofya,

Emanuilov, Emanuil, Bulgaria v Politikata na Velikite Sili (1939-1947), İzdatelstvo PAN-VAT, Sofya, 1997.

Ganev, Venelin I., *Bulgaria: The(IR)Relevence Of Post-Communist*

*Constitutionalism*, S187; Democratic Consolidation In Europe.

Garvalov, İvan, *Priemaneto na Bulgaria v OON*, Spisanie Mejdunarodni Otnoshenia, SAYI-4,2015.

Georgiev, Lyuben : *''Sled Studenata Voina''*, Tsenter za izsledvane na demokratsiyata, Sofya 1998.

Gitsov A., *Dvijenieto na Neobvarzanite Strani-Vajen Fakor na Suvremennostta,* Spisanie Mejdunarodni Otnoshenia , Sayı-1 1977.

Gunev, Georgi, İlçev, İvan, *Uinstın Çırçil i Balkanite,* İzdatelstvo Riva, Sofya, 2007.

Hakov, Dzhengiz, *Balkanski Pakt-1953g*., Spisanie Mejdunarodni Otnoshenia, Sayı 6,1992.

Hinkova, S., *Varianti za razvitieto na Kosovo,* Spisanie Mejdunarodni Otnoshenia , Sayı 5,2000.

Hristova, Slavchev, Angelov, Stoev, Chobanov, Stanchev, Bogdanov, Dimitrov,

*"Anatomiya na prehoda. Stopanska politika na Bulgaria ot 189-2004g.''* , Ciela, Sofya,2004g.

İlieva, Nataliya, *Otnoshenia mejdu SASHT i Rusia v perioda 1990-1999,* Spisanie Mejdunarodni Otnoshenia ,Sayı-4,2000.

*İrakskata kriza i prespektivide za Bulgaria*, Mejdunarodni Otnoshenia Dergisi, Sayı-2,2003.

*Jelyu Jelev podpisa Partnyorstvo za mir*, Vestnik Dnevnik, 1şubat 1994 y.
Kalfova, Milena, *Bosna i Hertsegovina-sushtestvuva li realno tazi durjava*, Spisanie Mejdunarodni Otnoshenia, Sayı-1,2004.

Kalfova, Milena, *Konfliktut v Bonsa i Hertsegovina: ot ''Plana Kutileyru'' do Deytun- diplomatsia (ne)podkrepena s voenna sila*, Spisanie Mejdunarodni Otnoshenia, Sayı-1,2003.

Kalinova, Baeva, *Bulgarskite Prehodi 1939-2005,* İzdatelstvo Paradigma, Sofya,2006.

Kalinova, Baeva, *Bulgaskite prehodi 1944-1999*, Tilia,Sofia,2000.

Kalinova, Evgeniya, *Bulgarskite prehodi 1939-2010.*, İzdatelstvo Paradigma, Sofya 2010.

Kamil, İbrahim, "Soğuk Savaş Sırası NATO' nun Balkanlar Politikası", *Soğuk Savaş sonrasında Balkanlar (1990-2015),* (Ed.) İbrahim Kamil, Nobel Yayınları, Ankara 2017.

Karaivanova**,** Penka, *Noviyat mejdunaroden red: Razochorovania i novite strahove,* Spisanie Mejdunarodni Otnoshenia ,Sayı- 1,2000.

Karastoyanov, S., *Balkanski strani. Politika, ikonomika, mejdunarodni vruzki***,** Sofia,1999.

Kissinger, *Diplomasi*, İş Bankası Kültür Yayınları, 2007.

Klayn, Neomi. *Şokovata Doktrina. Vızhodıt ta Kapitalizma na Bedstviyata* , Sofya, İzdatelstvo İztok- Zapad, 2011.

Kostel, E. *Suvremennata Geoploitika*, Sofya 1999.

Kulgan, Charles, **‘***’Krayat na amerikanskata era’’*, Riva Yayınları, Sofya-2004.

Kyuchukov, Lyubomir, *Balkanite v globalniya svyat,* Spisanie Mejdunarodni Otnoshemia, Sayı 2-2013.

Kyuranov, Çavdar, *Neutralnoto Prostranstvo* // Vestnik Duma, 03.01996.

Lazarov Valeri, *Voenna sigurnost-predizvikatelstva i prespektivi,* Spisanie Mejdunarodni Otnoshenia, Sayı 1-2, 2010.

Mackinder H.J. *The Geografical pivot of history*. – In: Dorpalen ‘’The World of General Haushoffer’’.- N.Y.,1942.

Malcolm, N. , *Kratkata itoriya na Kosovo*, Sofya 2001.

Markov, Georgi, *Svetut prez XX vek,* İzdatelstvo Damyan Yankov, Sofya 2000.

Mcmahon, *Soğuk Savaş*, Dost Kitabevi, 2013.

Mihaylov, *Postyugoslavsko prostranstvo- istoriya, razvitie i problemi,* Spisanie Mejdunarodni Otnoshenia, sayı-3,1998.

Mihaylov, *Postyugoslavsko prostranstvo- istoriya, razvitie i problemi,* Spisanie Mejdunarodni Otnoshenia, sayı-3,1998.

*Ministerstvoto na Vınşnite Raboti. Partnyorstvo za mir : Ramkov dokument.* // Spisanie Mejdunarodni Otnoshenia, Sayı-2,1994.

Mircheva, Hristina, *İstoriya na mejdunarodnite otnochenia v nai-novo vreme*,2.kitap,Sofya R,2003.

Mirçeva, Hristina, *Ruskata Federatsiya v dinamichniya svyat na nai novoto vreme(istoriko-politichesko izsledvane),* Vezni-4, Sofya 2010.

Nadezhda Mihailova, op. cit., s. 8; “ Une sécurité élargie : les problèmes de sécurité posés par l’élargissement de l’OTAN et des institutions européennes ”, **Assemblée**

**de l'Union de l'Europe Occidentale**, Secrétariat de l'Assemblée de l'UEO, Colloque, Athènes, 11-12 mars 1997.

National Inteligence Estimate: The Furute of Eastern Europe,9.NİE 12-90, April 1990 .

*National Security Strategy for a New Century,* The White House, Washington,D.C.,1997, *Teksta v Suvremenni voenni doktrini i strategii za natsionalnata sigurnost, tekst 1,* Sofya, 2000.

NATO Press Service, Press Communique. 7 November 1991. *The Transformation of an Alliance*..

Naydenov, Borislav, Anna Lyutakova, *Razpadaneto na Yugoslavia i politikite na golemite sili v Kosovo,* Spisanie Mejdunarodni Otnoshenia,Sayı-5,2001.

Nikolov, Simeon, *NATO mejdu predizvikatelstvata, problemite i uspehite,* Spisanie Mejdunarodni Otnoshenia, Sayı 4,2011.

Nikova Ginka, *Planut Marshall, evropeiski sili i Bulgaria*, İstoricheski pregled,1993, sayı4-5.

Nikova, Ginka, *SİV i Bulgariya 1949-1960*, Sofia,1989.

Ognyanov,L., *Otnosheniata Bulgaria-Yugoslaviya,Minalo*, 3.kitap ; 1996.

Orlov, Georgiev, Sivohina. *Istiriya Na Rusiya*, İzdatelstvo Trud, Sofia 2002.

*Parlamentarni Dnevnitsi 39*, Kitap-2.; I c., Oturum-1, 8-10, 24-27.07.2001 y., 2001.

Petar Stoyanov, *Slovo na steshtata na ministrite na otbranata ot Yugoistochna Evropa,* Sofya, 03.10.1997.

Robert Simon J., *Deset godini ot sızdavaneto na Evroatlanticheskia sıvet za partnyorstvo: lichni razmisli,* NATO Review, Summer 2007.

Simeon II, *Edna Neobiknovena Sudba*, Ciela Yayınları, Sofya,2014

Slatinski, Nikolai, *İzmerenia na sigurnostta,* , İzdatelstvo Paradigma, Sofya 2000.

Slatinski,Nikolay, *Zaplahi za sigurnostta i initsiativata ‘’Partnyorstvo za mir’’ //İnitsiativata ‘’Partnyorstvo za mir’’. İkonomikata na sigurnostta i otbranata.* İzdatelstvo Stopanstvo, Sofya,1995.

Solana, Javier – *NATO Secretery General. NATO: Ready to Meet the Challenges Ahead*. Speach at the Council on Foreign Relations, 15 March 1999.

Spasov, B., *İzpılnitelnata Vlast,* İzdatelstvo ‘’Siela Soft and Publishing’’, Sofya,2001.

Spisanie Mejdunarodni Otnoshenia, Sayı-3,1998.

St. Raychevski ‘’Predi Deset Godini Bulgaria İzbra NATO’’, Vestnik Demokratsia, 16.02.2007.

Stamatova,M., *Makodonskiya vapros v bulgaro-yugoslavksite etnosheniya /1953-1963/*,İzvestiya na STDA, 74 sayı,1999.

Tomov, Mitev, Lyubenova, Balchova *" Bulgarsiyat prehod- 20 godini po-kısno* **"** , Finlandiya’’21 vek’’; Sofya,2009y.

Todorov, Anton, *" Zadkulisieto na prehoda’’ İVAN KOSTOV*- 2.CİLT, 2.BÖLÜM : 1997-2001Y., İzdatelstvo İztok-Zapad, Sofya.

Traikov,B.G., *10 Noemvri 1989*, İzdatelstvo TRUD, Sofya,1999.

Tsekov, İvo, *Promenyashta se priroda na konflikta v nachaloto na XX vek ,* Spisanie Mejdunarodni Otnoshenia, Sayı-3,2017.

Tudjman Franko, *İstoriçeska Sıdba na Narodite,* Akademiçno İzdatelstvo ‘’ Prof. Marin Drinov’’, Sofya, 1997.

Uzunov, Diço, Çavdar Kyuranov, *Neutralitet ili NATO:* Nauçnopopulyarna Studia, Sofya : Djemi Stratus OOD, 2003g.

V Multimedien Dokumentaşen Sbornik, ‘*’NATO na Balkanite’’*, Yordan Baev, İzdatelstvo ‘’96 plyus’’, İzdatelstvo ‘’BM’’,2000, Sofya.

Vais, Moris, *Mejdunarodni otnoshenia sled 1945 g.* , İzdatelstvo Kama, Sofya 2004.

Vajtech Matany, Malcolm Byrne, *An Inside History Of The Warsaw Pact 1955-1991*, CEU Press, Zurich 2005.

*Verbalna nota 99/478, 28 april 1999.* // Vestnik Demokratsiya ,4 Mayıs 1999.

Vert, Nikola, *İstoriya na SSSR*, İzdatelstvo Kama, Sofya 2000.

Vestnik Duma, Sofia , Sayı 008 (3808) 11 Ocak 2003y.

Yovkov G., *Pırvite kontakti s evropeyskite institutsii,1983-89*, Spisanie Mejdunarodni Otnosheniya ,sayı 4,1993.

## 2- İNTERNET KAYNAKLARI

*"Razmraziyavaneto''- nadejdi i razochorovaniyata, Destalinizatsiyata-1953-1962 g.* http://www.znam.bg/com/action/showArticle;jsessionid=1AD3B5A6A93FE31CCA852758FBBC2027?encID=628&article=1076056782 , (13.08.1018).

*''Winston Churchill Speech''*, https://www.cia.gov/library/readingroom/docs/1946-03-05.pdf , (11.08.2018 ).

*6 yuni: predi 70g. Syuznitsite otkrivat btoriya front v Normandiya* , https://www.blitz.bg/obshtestvo/6-yuni-predi-70-g-syuznitsite-otkrivat-vtoriya-front-v-normandiya_news270046.html , (07.08.2018).

*9 Oktomvri– Uinstan Charchil dava Bulgariya na Stalin na salfetka,* https://www.faktor.bg/bg/articles/novini/balgariya/9-oktomvri-uinstan-charchil-dava-balgariya-na-stalin-na-salfetka (10.08.1018).

*Afghanistan Annual Report 2010. Protection of civilians in Armed Conflict,* March 2011. http://unama.unmissions.org (13.10.2018).

Anton İvanov, *Bulgarskata geopolitika kato izkustvo na balansa,* https://geopolitica.eu/spisanie-geopolitika/80-2005/broi6-2005/906-balgarskata-geopolitika-kato-izkustvo-na-balansa , (14.08.1018).

*Bosna e izgubila edna peta ot predvoennoto si naselenie* https://www.dnevnik.bg/sviat/2016/07/01/2787920_bosna_e_izgubila_edna_peta_ot_predvoennoto_si_naselenie/**(**11.09.2018).

*Bulgaria i Turtsiya biha mogli da oburnat grub kum minaloto* https://www.capital.bg/politika_i_ikonomika/1995/07/03/1102012_bulgariia_i_turciia_biha_mogli_da_oburnat_grub_na/(08.09.2018).

Carp Mihai. *Operations: old and new* // NATO Review, 2006, Spring. http://www.nato.int/docu/review/2006/issue1/english/art2.html (16.10.2018).
*Dalgoto sboguvane s raketite SS-23* https://www.mediapool.bg/dalgoto-sboguvane-s-raketite-ss-23-news18621.html (10.09.2018).
Darina Karakoleva, *Raketniya kompleks SS-23; Orajieto ot minaloto, predopredelilo budeshteto na Bulgariya* https://dariknews.bg/novini/obshtestvo/raketniiat-kompleks-ss-23-oryzhie-ot-minaloto-predopredelilo-bydeshteto-na-bylgariia-2073950 (03.09.2018 **).**

*Dati i subitiya po patya na Bulgariya kum chlenstvoto v NATO (1990-2004)* https://www.md.government.bg/bg/doc/cooperation/NATO/BG_NATO_dates.pdf (20.09.2018).

*Deniat, koito promeni vsichko***, https://www.dw.com/bg/** (12.10.2018).

*Deytanskoto sporazumenie napravi Bosna neupravlyaema* https://www.dnevnik.bg/sviat/2015/11/10/2645922_deitunskoto_sporazumenie_napravi_bosna_neupravliaema/ (15.09.2018).

*Dulgiyat put na Bulgaria kum NATO* http://archives.bnr.bg/11019/balgariya-v-nato/ (08.09.2018).

E. Asemirov, https://www.mediapool.bg/nezavisimo-kosovo-edin-logichen-zavarshek-news136372.html (01.10.2018).

Hristina Demireva, https://geopolitica.eu/more/drugi-statii/2822-kompromisat-v-bosna-dvigatel-ili-spirachka-na-razvitieto (11.09.2018).

http://archives.bnr.bg/11019/balgariya-v-nato/ (10.09.2018).
http://cefta.int/ (17.10.2018).
http://epicenter.bg/article/Vizhte-savmestnata-deklaratsiya-na-Balgariya-i-Makedoniya--podpisana-prez-1999-g-/132885/2/48 (15.10.2018).
http://e-vestnik.bg/11485/libiyskata-kriza-prichini-i-posleditsi/ (22.10.2018).
http://icasualties.org/ (13.10.2018).

http://library.fes.de/pdf-files/bueros/sofia/09401.pdf (22.10.2018).
http://old.segabg.com/article.php?issueid=1081&sectionid=5&id=00001 (19.10.2018)

http://www.cross.bg/pravitelstvoto-bulgariya-repyblika-1471025.html (02.02.2019).
http://www.dnevnik.bg/print/arhiv_pari/1994/02/01/1375703_jelju_jelev_podpisa_partnyorstvo_za_mir/ (24.11.2018).
http://www.isaf.nato.int/images/stories/File/Placemats/16%20May%202011%20Placemat.pdf (13.10.2018).
http://www.kroraina.com/bugarash/bugarash/dobrudja/krajovskidogovor.html (09.10.2018).

http://www.nato.int/docu/facts/2000/dev-eapc.htm (16.10.2018).
http://www.online.bg/Docs/national_security.htm (16.10.2018).
http://www.parliament.bg/bg/plenaryst/ns/1/ID/1664 (10.09.2018).

http://www.parliament.bg/bg/plenaryst/ns/6/ID/976 (20.09.2018).
http://www.petarstoyanov.com/bg/mandate (24.10.2018).

http://www.svv-bg.com/history/pariskimirendogovor.pdf , (11.08.2018).

http://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/1970%20%282011%29 (24.10.2018).
http://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/1973%20%282011%29 (24.10.2018).
https://btvnovinite.bg/11685Chetiristranna_sreshta_na_voenni_ministri_v_Plovdiv.html (10.09.2018).
https://dariknews.bg/novini/sviat/zavyrshi-uchastieto-na-bylgariq-v-trenirovychnata-misiq-na-nato-v-irak-828408 (20.10.2018).

https://geopolitica.eu/aktualno/1548-libiq-sled-kadafi (25.10.2018).
https://geopolitica.eu/spisanie-geopolitika/102-2009/broi4-2009/629-amerikanskata-strategiya-v-afganistan ( 18.10.2018).

https://geopolitica.eu/spisanie-geopolitika/129-2014/broi-1-2014/2017-mrachnoto-badeshte-na-afganistan (18.10.2018).

https://geopolitica.eu/spisanie-geopolitika/134-2014/broy-6-2014/2172-geopoliticheski-aktsenti-v-programnite-deklaratsii-na-koalitsionnite-pravitelstva-v-balgariya-sled-1991-i-tyahnata-realizatsiya (15.10.2018).
https://geopolitica.eu/spisanie-geopolitika/90-2007/broi4-2007/1140-libiya-v-energiynata-strategiya-na-zapada (22.10.2018).
https://peacemaker.un.org/sites/peacemaker.un.org/files/BA_951121_DaytonAgreement.pdf s.2 (15.09.2018).

https://peacemaker.un.org/sites/peacemaker.un.org/files/BA_951121_DaytonAgreement.pdf s.3 (15.09.2018).
https://www.capital.bg/politika_i_ikonomika/bulgaria/2003/11/22/224006_bulgarskiiat_bankov_sektor_i_finansovata_kriza/ (28.11.2018).
https://www.capital.bg/politika_i_ikonomika/bulgaria/2016/09/21/2831281_hronologiia_na_proekta_aec_belene/ (13.02.2019).
https://www.capital.bg/politika_i_ikonomika/sviat/2003/06/07/21539_mistifikaciiata_irakski_orujiia_za_masovo_unishtojenie/ (19.10.2018).

https://www.capital.bg/politika_i_ikonomika/sviat/2009/06/19/738480_misiiata_nezavurshena/ (20.09.2018)

https://www.cia.gov/library/publications/the-worldfactbook/geos/af.html (12.10.2018).

https://www.md.government.bg/bg/doc/cooperation/NATO/BG_NATO_dates.pdf (05.09.2018).

https://www.mediapool.bg/amerikanskite-voenni-v-nashite-bazi-shte-sa-sas-spetsialna-yurisdiktsiya-news116578.html (01.02.2019).

https://www.mediapool.bg/bulgaria-podpisa-istorichesko-sporazumenie-za-voenni-bazi-na-sasht-news116781.html (02.02.2019).

https://www.mediapool.bg/bulgaria-ungariya-i-harvatiya-priznaha-kosovo-news137267.html (05.10.2018).

https://www.mediapool.bg/frantsiya-prizna-che-e-dostavyala-orazhie-na-buntovnitsite-v-libiya-__news181426.html (24.10.2018).
https://www.mediapool.bg/noviyat-oblik-na-afganistanskata-voina-news282830.html (18.10.2018).

https://www.mediapool.bg/raznoglasiya-v-nato-za-voennata-operatsiya-v-libiya-news177342.html (24.10.2018).

https://www.mediapool.bg/rusiya-kitai-i-indiya-prizovaha-za-podnovyavane-na-dialoga-s-kosovo-news138948.html(03.10.2018) (03.10.2018).
https://www.mediapool.bg/sasht-shte-okazvat-voenna-pomosht-na-kosovo-news137346.html (01.10.2018).

https://www.mediapool.bg/shte-izpalnim-nashite-zadalzheniya-v-nato-i-es-chrez-humanitarni-misii-news177329.html (14.10.2018).

https://www.mediapool.bg/zavarshi-uchastieto-na-bulgaria-v-trenirovachnata-misiya-na-nato-v-irak-news187774.html (20.10.2018).

https://www.mod.bg/bg/tema_20110318_Lybia.html (14.10.2018).

https://www.mod.bg/bg/tema_MissionsOperations_Afghanistan.html (17.10.2018).

https://www.mod.bg/bg/tema_MissionsOperations_Over.html#a3 (14.10.2018).

https://www.nato.int/cps/en/SID-2E106C79-6D927A8F/natolive/71679.htm (25.10.2018).

https://www.nato.int/docu/review/2006/issue4/turkish/analysis1.html (20.09.2018).

https://www.nato.int/kosovo/docu/u990610a.htm (20.09.2018).
https://www.nato.int/nato-welcome/index_bg.html# (09.10.2018).

Kaloyan METODİEV,https://geopolitica.eu/spisanie-geopolitika/58-2017/broy-1-2017/2592-debatat-za-neutraliteta-na-balgariya-na-granitsata-mezhdu-xx-i-xxi-vek (05.09.2018).

*Koi za kakvo se bori v Afganistan i sreshtu kogo se izpravya SASHT ?* https://militero.wordpress.com/2010/11/13/who-afghan/ (13.10.2018).

*Konstitutsia na Narodna Republika Bulgaria, 1971* http://www.parliament.bg/bg/19 (04.09.2018).
*Krizite v Balkanskia region kato osnovanie za sazdavaneto na Evropeiski vaorajeni sili,*https://geopolitica.eu/spisanie-geopolitika/163-2017/broy-4-2017/2685-krizite-v-balkanskiya-region-kato-osnovanie-za-sazdavaneto-na-evropeyski-vaorazheni-sili (10.10.2018).

*Ministerial Meeting of the North Atlantic Council/ North Atlantic Cooperation Council, NATO Headquarters, Brussels, 10-11 January 1994* https://www.nato.int/docu/comm/49-95/c940110b.htm(08.09.2018).
*NATO obeshrta da se spravi s nasilieto v Kosovska Mitrovitsa* https://www.dnevnik.bg/sviat/2008/03/17/472221_nato_obeshta_da_se_spravi_s_nasilieto_v_kosovska/ (11.10.2018).

*NATO- trudniyat pohod na İztok* https://www.capital.bg/politika_i_ikonomika/1995/11/27/1045463_nato__trudniiat_pohod_na_iztok/ (07.09.2018).
*NATO: novite ramki nas tarata strategiya* https://geopolitica.eu/spisanie-geopolitika/108-2010/broi5-2010/1444-nato-novite-ramki-na-starata-strategiq (17.10.2018).

*Noviat Pohod na isliama,* https://www.capital.bg/politika_i_ikonomika/1996/10/28/1007365_noviiat_pohod_na_isliama/ (12.10.2018).

*Obshta informatsia za misiyata na NATO v Kosovo/KFOR/ Bulgarskoto Uchastie v neya,*https://www.mod.bg/bg/doc/tema/missions_operations/docs/20130507_Kosovo.pdf (01.10.2018).

Philippe Moro- Gefarge , https://geopolitica.eu/2005/869-sbarkana-li-e-yemenskata-strategiya-na-sasht , ( 07.08.2018 ).
*Ramkoviya dogovor za ‘’Partnyorstvo za mir ‘’*https://www.nato.int/docu/comm/49-95/c940110b.htm (07.09.2018).
*Resolutions adopted by the General Assembly during its tenth session,* http://www.un.org/documents/ga/res/10/ares10.htm , (14.08.1018).

Risa Chardakova, *Bulgariya i SİV* http://www.referati.org/bylgariq-i-siv-1949-1989-g/47608/ref , (12.08.2018) .

Shopov, Vladimir, Troharov**,** Lyubcho *"Bulgaria's Bilateral Relations In A Regional Contex", Bulgaria and Balkans,* Chapter II, www.iris-bg.org/files/chapter2.pdf, Solomon Pasi Yahudi kökenli Bulgar siyasetçi. Eski dışişleri bakanı (2001-2005) (http://www.solomonpassy.com/static.php?content_id=16 ), (11.12.2018).
Stelina Vasileva, , *Teheranka, Yaltenska i Potsdamska Konferentsii. Krai na Vtprata svetovna voina.* http://www.referati.org/teheranska-qltenska-i-potsdamska-konferencii-krai-na-vtorata-svetovna-voina/20938/ref/p2 (11.12.2018).
Stepan Hindliyan, https://www.mediapool.bg/bulgaria-ofitsialno-prizna-kosovo-news137301.html(05.10.2018).

Tsvetana Krasteva, *Naprejenie mejdu Belgrad i Prishtina zaradi Kosovo* http://news.bnt.bg/bg/a/60405-naprejenie_mejdu_belgrad_i_prishtina_zaradi_kosovo (11.10.2018).
*Uchastie na bulgarski voennoslujeshti v operatsiite na NATO i ES v Bosna i Hertsegovina*https://www.mod.bg/bg/doc/tema/missions_operations/docs/20130508_Bosna_Hercegovina_SFOR.pdf (12.09.2018).
*Uchastie na Bulgarskata armija v sustava na mnogonatsionalnite sili v Irak (Operatsia Iraqi Freedom) - (22.08.2003 g. – 20.12.2008 g.)* **http://ww38.mnf-iraq.com/** (19.10.2018).

*Urejdane na mejdunarodnoto polojenie na Bulgariya sled Vtorata svetovna voyna (1944-1944) – Moskovskoto primirie, Parijkata mirna konferentsiya i Parijkiyat miren dogovor* , https://www.bg-istoria.com/2017/02/12-19441947.html, (10.08.1018).

Vladimir Shopov, *" Fostering Regional Cooparation: Political, Economic, Security and Defense Coopeation in Southeast Europe", Bulgaria and The Balkans,* Chapter II., www.iris-bg.org/files/chapter2.pdf s.100(08.09.2018).
*Voinata v Afganistan: Samo oshte dva boini sezona Prezidentut Barak Obama obyavi nachalo na izteglyaneto na amerikanskite chasti* https://www.capital.bg/politika_i_ikonomika/sviat/2011/06/23/1111153_voinata_v_afganistan_samo_oshte_dva_boini_sezona/(18.10.2018).
*Vtorata Afganistanska voina* https://geopolitica.eu/spisanie-geopolitika/114-2011/broi5-2011/1614-vtorata-afganistanska-voina (16.10.2018).
*Zastrelyan e Andrey Lukanov* https://www.actualno.com/chronicles/zastreljan-e-andrej-lukanov-news_635896.html(04.09.2018).

*Albantsi otkriha ogun v Kosovska Mitrovitsa* https://news.bg/int-politics/albantsi-otkriha-ogan-v-kosovska-mitrovitsa.html (11.10.2018).

*Ekspert: Bulgarskata armiya pri Varshaskiya dogovor i pri NATO* https://bgr.news-front.info/2017/10/11/ekspert-blgarskata-armiya-pri-varshavskiya-dogovor-i-pri-nato/( 03.09.2018).
*Kosovo* (https://www.capital.bg/link_dosie/drugi/878990_kosovo/) (05.10.2018).

*Konferentsiaya za Afganistan v Bon se provede predi pet godini* https://www.dw.com/bg (16.10.2018).
*Konferentsiyata v Kazablanka 14.1.1944,* (http://www.extremecentrepoint.com/archives/12526 , (07.08.2018).
*Makedoniya- klyuchovi politicheski momenti sled 1991g.* http://wreview.eu/s/Makedonia-put-za-nezawisimost.html (08.09.2018).

*Trenurovuchnata misi ana NATO v Irak (NTM-I)* https://www.mod.bg/bg/tema_MissionsOperations_Over.html#a2 (19.10.2018).